

וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה ואל עמו תביאנו

ספר קול יהודה

קול יהודה זאת המחברת דרושים אשר דרשתי בעוניי בשרתי צדק בקהל רב. בשבת תשובה ושבת זכור ושבת הגדול כמנהגן של ישראל עם גדול ורב. ודרושים לבר מצוה מאשר חנן אלהים את עבדו, יהא רעוא שיקובלו ברצון לפני האל יתברך מושיע ורב. והכל ליקבהו ולעשות נחיר לפניו ית' ואני תפילתי מהאל מושיע ורב. גדול העצה ורב. שיעזרני להוציא לאור את יתר הפליטה ויהיו כל מעשינו לשם שמים ונקתי מפשע רב. ואת צמח דוד עבדך מהרה תצמיה ועריכת נר לבן ישי משיחך במהרה בימינו להחיות עם רב. יראו עינינו וגל לבנו בקבוץ נדהינו ממורה וממערב. אכירה, כיד הצבי יהודה חיים הכהן מסלתון היי, בן לעטיר מרן אבא הרהיג עזרא הכהן מסלתון וצוקיר.

פה קהיר (מצרים) יע"א

נדפס בדפוס

הצעיר, יוסף בן יחזקאל האמין סיט

שנת התרצ"ז לפ"ג

Imprimerie JOSEPH HESKIEL HAMED, Caire - 1937.

דרוש א לשב"הג.

כאשר עשה ביום הזה ציוה ה' לעשות לכפר עליכם, ופתח אודה מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת ה' ולא תמותו כי כן צויתני.

איתא במדרש אנכיר סדר בשלח וזה לשונו ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וכי ישראל ביד מצרים היו באותה שעה, אלא באותה שעה פתח עווא שר של מצרים לפני הקב"ה ואמר רבנו של עולם אומה זו שאתה מוציא ממצרים יש לי עליה דין יבוא מיכאל שר שלהם וידון עמי. אמר לו הקב"ה למיכאל בא ודון עמו. פתח עווא ואמר רבנו של עולם אתה נורת על אומה זו שיהיו משועבדים תחת יד אומה שלי די מאות שנה ועדין לא ישבו כי אם רדיו שנה תן לי רשות להתורם מה אתה קיים אף שבועתך קיימת. אמר לו הקב"ה למיכאל החזר לו תשובה. שתק מיכאל והשיב הקב"ה אני יש לי ללמד זכות על בני כלום נתחייבו אלא בשביל דיבור אחד שאמר אברהם במה אדע ואמרתי לו כי נר יהיה זרעך בארץ לא להם כלום בארץ מצרים אמרתי בארץ לא להם אמרתי ומשנולד יצחק מנין מיד הציל הקב"ה את ישראל מיד מצרים. זה שאמר הכתוב ויושע ה' את ישראל וכי עד כאן

ידון היהודים ויהללו הישראלים הודו לה' כי טוב כי לעולם חסרו כי רב מאוד מהנהו אשר פעל ועשיה נסים ונפלאות את הנ"ס למינהו בצאת ישראל ממצרים אשר הציל את העם מאויבים אכזרים אויבי ה' כל פעל ה' למעניהו ונודל הנס והתחלתו ניכר ביום השבת וכמו שאמרו בשבת וזה לשונם ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בייד שחטו פסחיהם ובניו יצאו ולערב לקו בכורות. לערב

תפול לפניו דיש להם מצות עשה ולא תעשה למחות את זרע עמלק והוא מורעו והו כי נפול תפול לפניו שמים כהלכתן.

אשר בנה זהו כוונת הפסוק אחת דיבור אלהים שמים זו שמעתי כי עון לאלהים. והוא דמצות זכור הכתובה בתורה למחות את זרע עמלק היא אחת אלא שמים זו שמעתי שיש בה עשה ולא תעשה כננר מה שעשה עמלק עם ישראל שמים רעות עשה עמי וכמו שכתב מוהר"א ז"ל, וכי תימא אעיקרא איך כביכול לא הציל את ישראל מיד עמלק, על זה אמר כי עון לאלהים לרמוז מה שכתב מוהר"א ז"ל דמה שאמר ולא ירא אלהים כמאן דאמר אישראל קאי דהם ישראל היו לא היו יראי אלהים ולכן לא הצילם מידו דאין בידם זכות להצילם, ולך ה' חסר כי אתה תשלם לאיש זה מרדכי שנאמר בו איש יהודי כמעשהו הטוב ניבוי המן שאדרבא ונהפוך הוא אשר ישלמו היהודים המה בשונאיהם והאיש מרדכי הלך ונדל כנדולה ומשנה למלך.

רבזה יובן כוונת מדרש האמור בפתח השער וז"ל כל זמן שזרעו של עמלק בעולם לא השם שלם ולא הכסא שלם אבד זרעו של עמלק מן העולם השם שלם והכסא שלם וכי, והוא דמה שציוותה התורה במהיית עמלק בעשה ולא תעשה זכור בפה ולא תשכח בלב, הוא כננר השם והכסא וכמו שאמר הכתוב כי יד על כים י"ה מלחמה להי בעמלק, ובזמן שישראל עושים תשובה שלימה ומקיימים זכור את אשר עשה לך עמלק עשה בפה וגם מצות לא תעשה דלא תשכח, אוי מתקנים בנה שמים כהלכתן השם שלם והכסא שלם ובא לציון נואל בעגלא ובזמן קריב אמן כן יהי רצון.

מיד אלא מכערב לקו בכורות, ואותו היום המישי בשבת היה, ואם כן כדביעי שחטו הפסח וגמצא בשבת שעברה לקחו פסחיהם שאו היה בעשור להודש ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו גם כדאמרין במדרש כשלקחו פסחיהם באותה שעה נתקבצו בכורות אומות העולם של המצריים אצל ישראל ושאלום למה היו עושים כך, אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרגו בכורי מצרים, הלכו אצל אבותיהם ואצל פרעה לבקש ממנו שישראלו ישראל ולא רצו, ועשו בכורות מלחמה והרגו מהם הרבה ההיד למכה מצרים בכבוריהם עכ"ל התוספות שם.

והנה לכאורא קשה בפשט לשון המדרש שהביאו התוספות דבשעה שישראל לקחו פסחיהם נתקבצו כל בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה עושים כן, והשיבום זבח פסח הוא לה' שיהרגו בכורי מצרים, ומיד הלכו אצל פרעה והמצריים ולא רצו לשלח את ישראל ועשו מלחמה הבכורות והרגו המצריים הדא הוא דכתיב למכה מצרים בכבוריהם דאיך אירע מקרה זה דהבכורות דוקא באו ושאלו לישראל ולא אחרים מהמצריים אלא דבאמת לא קשיא והוא דמשה רבינו עליו השלום כתחילת כואו אל פרעה כשליחתו יתברך אמר לו בני בכורי ישראל ואם איך משלח הנה אנכי הורג את כנך בכורך והיא היא המכה אחרונה של מכת בכורות וגם במכת בכורות היה כה התראה וכמו שדרשו רבותינו ז"ל כי עשר מכות דציץ עדיש באחיב כמו שהם מסודרים בתורה כסדר הזה היו השתים כהתראה והשלישית בלא התראה ומכת בכורות שהיא העשירית כהתראה דיתחור לסדור הראשון כן דרשו ז"ל והפרשיות מוכיחות כן ע"ע, ואם כן בהיות שקדם הידיעה ונשמע לכל המצריים מה שאמר משה כתחילת המכות ענין מכת בכורות, וגם שוב אחר כך עשה

ההתראה למכת בכורות וכודאי נשמע להכורות ובראותם ישראל שלקחו ק"פ לכן הם כאו דלכם דפקס ופשוט.

ונודע דכמה וכמה פעמים אמרו ז"ל למה נקרא שם שבת זה שבת הגדול, ורבינו בעל הטורים בטור אורח חיים סימן ת"ל ג"ט לפי שנעשה בו גם גדול שפסח מצרים מקחו מבעשור שנאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וכו' ועשרה כחודש היה בשבת וכו' ומרן הכות יוסף ז"ל הקשה על זה שם דהוה ליה למיקרי לכוליהו ימים דמעשור לחודש עד ערב פסח ימים גדולים דככולם נעשה גם ותירץ דעיקר הגם היה כהתחלה וכו' יעויין שם.

ורבני האחרונים ז"ל הקשו בין לפעם התוסי ז"ל ובין לפעם הטור ז"ל דהוה ליה ליחם הגדולה ליום העשירי לקרותו יום הגדול בין אם הוא שבת או חול, והלכוש ז"ל תירין לפי שלא בא הגם אלא על די שמירת השבת שהיו יודעים בהם שהיו שומרי שבת ואיך היו משפלים בקרבן בשבת ולכן שאלום ולפיכך תלו הגם ביום השבת.

ולי אנכי הדר באלפ"י נראה לעניות דעתי ליתן טעם לקריאת שבת זה בשם שבת הגדול, בהקדים מה שכתב הרב נפלאות חדשות סדר בראשית וז"ל ידוע כי שם בין רזמו לשבת כמו שאמרו שכל הכוונות בקריאת התורה יהיה לשם בין והגוין פשוטה כמנצפ"ך הוא בנימצריא שבע מאות אם כן שם בין נימצריא שבת ולזה כתוב האחרים קודם שיהא גוין פשוטה רוצה לומר לאפוקי שם ע"כ סיג מיה העשרות קודם ע"כ, ונודע כי שם בין הוא רמוז כהיא תתאה שהיא היא אחרונה שבשם הויה ברוך הוא, והיא ראשונה היא רומזת לכינה אימא עילאה כנודע, וכתבו כוזה"ק והאריי ז"ל בשער הכוונות דרוש פסח ובשער הפסוקים סדר שמות כי יציאת מצרים היתה

קודש א לשבת הגדול יהודה קנא

כגון מילה וקרבן תמיד שהוא קודש קדשים שרי, וזה רמו שאמרו רבותינו ז"ל אסור לתלמידי חכמים לעשות מלאכה בפני שלשה בני אדם, והיינו מעמא דהתלמיד חכם נקרא שבת ואסור לחללו, אך לכבוד השבת שרי לעשות מלאכה השבת שהתלמיד חכם קדו שבת והשבת שהוא יום השביעי נקרא שבת קודש שבת מלכתא, וזה שאמרו בשבת אמר רב נהמן אילו מיקלעו לי ריא וריא מי לא מיכתפנא קמיהו דודאי שרי, שהם שני ת"ת ומותר לחלל שבת אחת בדי שישמור שבתות הרבה שהם שני תלמידי חכמים, מוכח שמותר לחלל קדושת התלמיד חכם שהוא שבת לכבוד השבת עצמו שנקרא שבת קודש שבת מלכתא, ואיכא דאמרי ריא וריא מכתפי וכו' אמרי אילו מקלע רינ שהוא רינ ונדול מינן מי לא מיכתפנא קמיהו, וכל שכן לכבוד שבת קודש שבת מלכתא, עיין שם.

עוד נקדים מה שכתב מוה"רם אלשיך ז"ל והביא דבריו מוה"ר"ף ז"ל בספר נפש חיים דף קפ"ו עמוד א' וז"ל על ידי קידוש ה' הנעשה בעינין שהיטת קרבן פסח יצאו אבותינו ממצרים יעויין שם, מוכח מזה דנקרבן פסח גם גדול וקידוש ה' גדול היה אשר על ידיהם יצאו ממצרים ובודאי שנוכל לומר דעל ידו נעשה קידוש יותר ויותר מקדושת השבת ולכן התיר כביכול לישראל ליקח שה תמים של קרבן פסח אפילו ביום השבת דלחבירו אינו מכין אבל לגדול ממנו מכין כמו מילה וקרבן התמיד ולכן שפיר קרו ליה שבת הגדול על שם הנם של קידוש ה' הנעשה בו והותר לישראל לחללו בלקיחת הקרבן פסח.

ובנה יובן שא"ת החכם מה העדות וההוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם אף אתה אמור לו כהלכות הפסח, ויש לדקדק דשא"ת החכם כשא"ת הרשע מה העבודה הזאת

היתה על ידי אימא עילאה הנקראת אהיה ועיקר גלות מצרים על שפגמו בעשר שמות אהיה וכנגדם ישבו רד"ו שנים ואחר כך גאולת מצרים היתה על ידי שם אהיה והוה אהיה אשר אהיה כאשר יעויין שם, והן עתה שהתחלת הנם הגדול שנעשה בלקיחת השם של קרבן פסח היה ביום השבת שהוא רמוז בהא תתאה הרומז לשם בין, שלא תהי'שוב הנם של יציאת מצרים היה על ידי שם בין שהיא מלכות ה' אהרונה, לכן אמרו וקראוהו שבת הגדול רמוז ליציאת מצרים שהוא על ידי אימא עילאה היא ראשונה שנקראת אימא עילאה יד הגדולה והוה שבת הגדול, אותיות ה' גדולה לרמוז להיא בינה עילאה.

ובאופן אחר אפשר יזוד לתת כעם לקריאת שבת זה בשם שבת הגדול והוא בהקדים מה שיש לחקור דכיון שהיו ישראל שומרי שבת שכן בהר להם משה רבינו עליו השלום יום מנוחה יום שבת קודש וקיבלו עליהם לשמור את השבת איך התיר להם כביכול ליקח את הקרבן פסח בשבת כי מקחו מבעשור ויום שבת באותה שנה היה בעשור לחודש וזה חילול שבת היה ואפילו דעדין לא צוה להם הא"ל 'הב"ך בשבת כי שבת ודינין במרה איפקוד עם כל זה כיון שישראל קיבלו אותו עליהם מארין מצרים לא הוה ליה להתיר להם לחלל את השבת, ולענין דעתי נראה לתרין לזה דבכוונה עשה כן כביכול להתיר להם זאת להודיעם לדורות דבהיות להם איזה ענין ואופן מוכרח וצורך גדול מותר לחלל את השבת כמו שהותר להקריב קרבן התמיד ומוכפין ומילה להיותם קודש קדשים, וכמו שכתב הרב צנצנת המן ז"ל בח"י לשבת דף ק"ט עמוד א' במה שאמרו ז"ל אין יום טוב מכין לחבירו ואין השבת מכין לחבירו, דרוצה לומר לחבירו אינו מכין הא לקדושה עליונה ממנו מכין ומותר

קנב קול דרוש א לשבת הגדול יהודה

הואת לכם, ורבותינו ז"ל אמרו דהחכם נקט
ה' אלהינו ולא כן הרשע, וגם על זה קשיא
דלא תירץ דהקושיא כזה כן זה, ועל פי
האמור אתי שפיר, דנודע דיש כמה וכמה
מצות בתורה והם זכר לציאת מצרים, ובאמת
קשיא דתיו היד הי' תקצר, וגם נודע דשם
הוי"ה ברוך הוא הוא פועל דברים נגד הטבע,
ואם כן יגדל התמימה דאין כל כך תמימה
גדולה על ה', אלא כודאי התמימה על שהקביה
בכבודו חלילה חילל שבת קודש שהוא יתברך
שבת ויירד למצרים, והיינו טעמא להוציא את
ישראל שהם גם כן קודש ולהציל שכינתו
יתברך על דרך מהללים שבת אחד לתקן
שבתות הרבה, וזה שאמר מה העדות והחוקים
וכו' אשר ציוה ה' אלהינו זכר לציאת מצרים
שהוא הי' יתברך שעשה נגד הטבע ולא הוה
ליה כל כך לצוותינו וכו', על זה אמר כהלכות
הפסח שעל ידו היה קידוש הי' גדול ופסח
הי' על הפתח והיו חילל שמו יתברך לתקן
שבתות הרבה הם ישראל ושכינתו יתברך והוה
על ידי שישראל משמרים מצות התורה ועל
ידיהם נעשו קודש.

וזהו אנכי הי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים וכו' שאפילו אנכי הי' אלהיך
שעושה נגד הטבע ירדתי בכבודי להציל ישראל
שהם קודש וכמה יעשו קודש על ידי קיום
המצות והחוקים, ולכן אני מצוך לא יהיה לך
אלהים אחרים וכו' ואם כן מה שהתחיל כאנכי
הי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית
עבדים, היא כמערכה אל הדרוש, והכוונה
לרמוז להם דאנכי בעצמי כביכול ירדתי למקום
סמא דהיא מלאה גילולים ועשיתי על דרך
מהללים שבת אחת כדי לשמור שבתות הרבה
שהם ישראל עם קדושו וכנזכר לעיל.

אשר בזה אפשר לפרש לעניות דעתי כוונת
הפסוק ויאמר הי' ראה ראיתי את עוני
עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני

נוגשיו וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו
מן הארץ ההיא אל ארץ זבת חלב ודבש וכו',
ויש לדקדק מה שאמר ראה ראיתי שתי ראיות
למה לי, גם התחיל בלשון רבים ואת צעקתם
שמעתי וסיים בלשון יחיד וארד להצילו
ולהעלותו וכו' גי' די לנו להעלותו מהעבודה
ולמה לו לומר אל ארץ זבת חלב ודבש,
ואפשר לפרש במה שיש לנו עוד לידע איך
האל יתברך כביכול שנקרא שבת שמא דקביה
היו כביכול חילל כבודו יתברך הנקרא שבת
כדדמו למצרים ארץ סמאה מלאה גילולים
ובזה הלילה כביכול כאילו חילול שבת, ועל
פי' האמור יובן ובהקדים עוד מה שכתב הרב
כבוד חכמים והביא דבריו בספר שער הקדים
דף א' וז"ל מעלה של ארץ ישראל שבשאר
ארצות די בניר אלהים שאין זוכים בה כי אם
לכחינת נפש ורוח אבל לכחינת נשמה אין
זוכים כל אדם כי אם יחדי סגולה, ובארץ
ישראל שם זוכים אפילו שאר בני אדם לכחינת
נשמה ויחדי סגולה שם זוכים לכחינת היה
ויחידה עד כאן.

עוד נקדים את הידוע מה שכתב הרב שער
ההצר ז"ל משם ספר מדרש אליהו
בפירוש מאמר רבותינו ז"ל לא זה שכינה
מישראל אפילו בשבתות של חול, ופירש
דהשבתות שהיו שובתים ישראל בארץ ישראל
בזמן שהיה בית המקדש קיים באמת היו נקראים
שבתות של קודש, אבל שבתות שבהוצאה
לארץ ארצות העמים המלאות גילולים נקראים
השבתות שבתות של חול ולזה אמר לא זה
שכינה מישראל אפילו בשבתות של חול הם
שבתות הוצה לארץ שהם חול לא זה שכינה
מישראל עד כאן, וסיים שם על זה הי' שער
ההצר ז"ל וז"ל וקרוב לומר דעל תיבת חול
היתה נקודה ורוצה לומר ר"ת הוצה לארץ,
ובאורך הזמן נכתבה תיבת חול בלתי נקודה
והשבו שהוא חול ממש ופשוט ע"כ.

אשר

קול דרוש א לשבת הגדול יהודה קנג

אשר לפי זה נזכר לתרץ דהיינו טעמא שהקביה בכבודו ובעצמו הנקרא שבת כביכול ירד למצרים להעלות את ישראל מארץ מצרים, מהטעמים הנזכרים לעיל, ראשונה בהיות שנים ישראל נקראו שבת קודש קודש ישראל להי, וגם איקרו כנסת ישראל ונקראת מלכתא כנודע, ולכן כביכול חילל שבת אחת לקיים שבתות הרבה שהם הרבים כמו שאמר רב נחמן אי מיקלעו ריא וריא וכוזכר לעיל, ועוד בהיות ישראל מוטמעים בנלות מצרים כביכול שכינה בנייהם וכמו שאמר הכתוב בכל צרתם לו צר ובסוד נגליה יורדות מות חלילה, וצער לשכינה צעקה הנערה ואין מושיע לה, ובקיום ישראל המצות ובפרט על ידי כניסתם לארץ ישראל על ידי זה יהיה עליו נדור לשכינה ותהיה מקדושה קלה לקדושה חמורה ולכן כביכול חילל קודשו כדי להנדיף קדושת שכינת עוהנו על ידי המצות ומעשים טובים על דרך תנו עון לאלהים.

וזה אומרו ויאמר ה' אל משה ראה ראיתי שתי ראיות למעט שארד אני בכבודי ואפילו שיש חיו חילול שבת קודש, א. שהם גם כן נקראים קודש ורבים הם ולכן קראם עמי עמו להקביה דסוף סוף יש בהם קדושה ורבים הם ולזה אמר את עוני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי שהם רבים וקדושים ומותר לחלל שבת אחת לקיים שבתות הרבה, ועוד דהן עתה ישראל הם קדושה קלה ולהעלותו אל ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש ובקיומם המצות והקרבתות השייכים בארץ ישראל יקראו ממש שבתות קודש והן עתה שבתות של חול ולכן וארד להצילו אני בעצמי וליכא חיו איסור חילול שבת קודש.

והרב כסא שלמה חכים ז"ל פירש כוונת הפסוק ויאמר ה' אל משה ראה ראיתי את עוני עמי וכו', והוא בהקדים מחלוקת הרמב"ם ז"ל ודעימיה עם הראיה והריב"א

בדין המוכר או הנותן שדהו לזמן קצוב. **ובזה** אפשר לפרש כוונת שאלת הארבעה בנים שאמר המניד, א. חכם מהו אומר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלהינו אתכם, אף אתה אמור לו כהלכות הפסח וכו', ויש לדקדק דקרי לה שאלת חכם וקרובה לשאלת הרשע ששאל מה העבודה הזאת לכם ועליה אמר המניד לכם ולא ליו וכו' והמפרשים תירצו דהחכם אמר ה' אלהינו, וגם בזה קשיא דסוף סוף שאלתם אחת ועל פי האמור מובן, דהנה לעניות דעתי יתפרש שפיר דהחכם שואל ומתריץ, ואף אתה אמור לו לחזק דבריו וראיה לתירוצו, והוא דכבר אמרנו משם הרב כסא שלמה ז"ל ומה שפירש על פי דברי מוהרי"א ז"ל דגם התורה קושיא לאלהינו איך נתנה לישראל ולא למלאכים והלא יש להם טענת דינא דבר מצרא אלא כיון שהתורה לזמן דמצוות במילות לעתיד לבוא אם כן לית בה דינא דבר מצרא.

וזה שאמר מה העדות והחוקים והמשפטים שהיא התורה הלא יש למלאכים טענת דינא דבר מצרא אלא מוכרת דהתירוץ הוא משום שהיא לזמן ואפקעתא דמלכא ודינין דמלכותא מלך מלכא המלכים הקדוש ברוך הוא, וזה שאמר אשר ציוה ה' אלהינו אתכם ולא לעתיד לבוא וכיון שהיא לזמן ואפקעתא דמלכא וכו' לא שייך בה דינא דבר מצרא, על זה אמר המניד אף אתה אמור לו לחזק דבריו כהלכות הפסח איך ולמה הוציא את ישראל ממצרים ופסח ה' על בני וכו' ולא שמע למענת פרעה והמצריים אלא מוכרת משום שהוא לזמן ונשלם הזמן על ידי הרבוי והשעבוד וכיוצא ושפיר הוציא ישראל מארץ מצרים, אם כן גם בתורה שייך זה וסיוע הוי לדבריו מדין יציאת מצרים ואפקעתא דמלכא.

כרם הרשע אמר סתם מה העבודה הזאת לכם ולא קיבל עליו עול מלכות שמים דאפקעתא

קנר קול דרוש א לשבת הגדול יהודה

דאפקעתא דמלכא לכן מוכח מדבריו דאינו רוצה בתורה ולא שייכא לישראל מעיקרא ושייכא למלאכים מדינא דבר מצרא ולכן אמיל לבם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כבר בעיקר כמו שאמר לא ידעתי את ה' ואילו היה שם לא היה ננאל דאין לו האי הילוקא של אפקעתא דמלכא, או דקימא לן כהרמב"ם ורע"מיה דמהויר הלוקח את הקרקע בסוף הזמן אלא כהרא"ה וכו' ולכן אילו היה שם לא היה ננאל.

ושאלת

התם היתה בפתח תם מה הוא אומר מה זאת, רוצה לומר תמיה הוא על נתינת התורה לישראל ולא למלאכים דבישל מהם טענת דינא דבר מצרא, וגם לקיחת ארץ ישראל מאומות העולם ונתנה לישראל, מה זאת ואת כינוי לתורה, כמו שאמר הכתוב ואת התורה, גם כינוי לארץ ואת הארץ, דמאיזה סיבה ופעם נתן לנו את התורה ולא למלאכים, וגם אם נפלה משבעה עממים ונתנה לישראל, מה זאת תורה וארץ ישראל ואמרת אליו כהווק יד הוציאנו ה' ממצרים, והיינו טעמא דכיון דנתינה לזמן קימא לן כהרמב"ם ז"ל וגם תורה לית בה דינא דבר מצרא ומדין אפקעתא דמלכא ולזמן ושפיר יכול כביכול ליתן התורה וארץ ישראל לישראל.

ובזה

יובן כוונת הפסוק וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה', וכל המפרשים פירשו בזה לפי דרכם ועל פי האמור וכן, דמשה רבינו עליו השלום אמר דבאמת פרעה טענתו אלימתא דיכול קי"ל כהרא"ה והרישב"א ז"ל ויהויק בישראל וכיון דפסקה פסקה, ועל זה וידבר אלהים אל משה דיבר איתו קשות על שהקשה לדבר למה הרעות והשש לכבדת הראיה וכו' ז"ל דהא מצינו להרב אורים גדולים שכתב היכא דאיכא אפקעתא דמלכא אליכא דכולי עלמא אינו יכול קי"ל והכא אני ה' וב ושלום ואיכא אפקעתא דמלכא.

ועטרת ראשי וצית מן אבא אבי העזרי וכו' צדיק לברכה הביא משם הרב שם משמעון שפירש כוונת הפסוק ויאמר ה' ראה ראיתי את עוני עמי אשר במצרים וארד להצילו וכו' בהקדים לפרש תחילה כוונת מדרש סדר בא וז"ל וידבר ה' בארץ מצרים לאמר בארץ מצרים ולא במצרים, אמר רבי הגאון אמר הקביה כתיב בתורה בתוך תעמור אף אני אעשה כן, וכן משה אמר כצאתי את העיר עיב עיש בכיחיק.

באופן

אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק ויאמר ה' ראה ראיתי את אעוני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו וכו' וארד להצילו וכו' בהקדים מה שאמרו ז"ל דהמספר לשון הרע גורם עניות לו מדה כנגד מדה וכוה רמזו מה שאמרו ז"ל מלה בסלע משתוקא בתרין רית מליה מדביר להיר סליע טובו לחיית עני, אבל השותק נוטל חלקו וחלק הכירו בנן ערן והוה משתוקא בתרין, עוד נקדים מה שכתב הרב עוללות אפרים משם אבן ירמי שלכך נקרא שבת הגדול שבו נכנסו ישראל למצוות ונדבקו במקור החיים, שנודע שתמיד צריך האדם לזוהר שלא ישחית שורשו ויכודו שבנפול היסוד והשורש יפול כל הבנין והענפים, ויסוד האדם הוא לשונו וקרא כתיב מות וחיים ביד לשון, ואמר נצור לשונך מרע וכו', והלשון הוא שליח הלב וכתיב מכל משמה נצור לבי, והלב והלשון הם יסוד האדם וצריכים שמירה גדולה והחומא בלשונו גדול עונו מנשוא כמו שאמרו ז"ל לשון הרע קשה יותר מעבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים שבכולם כתיב גדול ובלשון הרע כתיב לשון מדברת גדולות שגורם על ידו איבוד עצמות האדם ומשחית נפשו וממונו ודומה לנחש הקדמוני שהיה חטאו בלשון הרע ומתהיל בבורא וכמו שאמר מי אדון לנו, וחטא ישראל במצרים היה גם בלשון הרע

קול דרוש א לשבת הגדול יהודה קנה

הרע כמו שאמר הכתוב אכן נודע הדבר ועל ידי ששמרו לשונם ושבנו וכו' לנאולה. ולכן נצטוו בקורבן פסח בבית א' יאכל ועצם לא תשברו בו ולא להלקו לשתי הכורות כי הלשון מפריד בין אחים וריעים, ונמשל לכלב כמו שאמרו על כסוק ויקרא ליה נובח בשמו ר"ת לשון הרע שיתנלנל בכלב נובח, והן עתה שתורו בהם ולכל בני ישראל לא יחרין כלב לשוננו, ועל שרמו בציווי הקורבן פסח על שמירת הלשון שהוא עין הגדול מכל שאר העונות לכן קראו שבת הגדול זמיר, גם אמרו רבותינו ז"ל אם שהו עוד ישראל אפילו רנע אחת היו נסמעים בחמישים שערי טומאה, ואם בן הקביה חם על ישראל בשני ענינים הן שנשארו עניים בממון בסבת עון הלשון היע, והן שהיו נסמעים בחמישים שערי טומאה, וזה שאמר הכתוב בזה ויאמר ה' ראה ראיתי שתי ראיות הן את עוני עמי לשון עניות, והן ואת צעקתם שמעתי וכו' שהמצריים היו מעבדים אותם על זה לכן וארד להצילו וכו', **באופן** אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק וידבר אלהים א' משה ויאמר אליו אני ה', בהקדים את הידוע מה שאמר האר"י ז"ל דנלות מצרים טעמו הוא כי אדם הראשון פגם בשם הוי"ה ברוך הוא ולכן יצאו ממנו ארבעה דורות רשעים, אנוש מבול סדום הפלגה ר"ת אמסיה ועליהם אמר דוד ברמעי ערשי אמסיה והאבות באו לתקנם ולא נתקנו וכאו אחר כך משה וישראל לתקן אלו הנשמות במצרים דהיא עומק הקליפה, וקרא כתיב המוציא אתכם מתחת כבלות מצרים ר"ת אמסיה לתקנם וכו' עיין להחיד"א בספר דבש לפי אות נ' סעיף ה' עיו"ן שם, וכתב הרב זריב בסדר שמות א' בטעם נ' לנלות מצרים בשם האר"י ז"ל דבונן יציאת מצרים עדין לא רצה הקביה להוציא ממצרים את הערב רב דאו עדין לא נשלם תיקונם ושם הויה חיו אינו

כתיקונו מצידם אבל ישראל תיקנו הם כהונן ורצה להוציא את בני ישראל, ומשה רבינו עליו השלום ברוב הפצרתו עם ה' יתברך כביכול בעיב הוציאם עם בני ישראל ביחד וכו' ופרעה הרשע מסרב ואינו רוצה לשלח את בני ישראל אפילו שנמנר תיקונם, וכל שכן הערב רב דעדין לא נתקנו כראוי.

ובנה פירש שם מה שאמר הכתוב לא ידעתי את ה' וגב את ישראל לא אשלה וכו' דרוצה לומר דאפילו ישראל שתיקנו שם ה' לא אשלה וכל שכן הערב רב דעדין לא תיקנו שם ה' וזה שאמר לא ידעתי את ה' יעש"ד, ואפשר דזה רמז מה שאמר הכתוב כי נר יהיה זרעך בארץ לא להם תיבות לא להם אמסיה דהשני למדין הם נימפריא ס' ונמצאו ממש אמסיה דהנירות לתקן אמסיה, **וקה** שאמר וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה', ואמרו רבותינו ז"ל דיבר איתו קשות על שהקשה לדבר ולומר למה הרעות לעם הזה, והוא דמשה רבינו עליו השלום סירב עם כביכול לשלח גם הערב רב והנם שעדין לא נתקנו כראוי והוה על שהקשה לומר למה הרעות לעם הזה הם הערב רב ויאמר אליו אני ה' עדין לא נתקן שם הויה מצד הערב רב ולכן הם מוכרחים עוד לישראל במצרים לתקן ועם כל זה הפציר משה בו יתברך להוציא הערב רב עד שהוציאם ברוב הפצרתו.

ובנה יובן כוונת המדרש ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, אמרו רבותינו ז"ל ויושע ה' למה משום דביום ההוא, והוא תמוה ועל פי האמור מובן והוא דהאל יתברך אינו הפיץ לנאול כי אם ישראל ולא הערב רב דעדין לא נתקנו באותו זמן וזה שאמר ויושע ה' ביום ההוא את ישראל דוקא ולא הערב רב על זה אמר למה אין רצונו להוציאם ותירין משום דביום ההוא עדין לא נתקנו הערב

קנו קול דרוש א לשבת הגדול יהודה

הערב רב אלא דמשה רבינו עליו השלום סירב והוציאם עם בני ישראל.

ובזה יובן כוונת מדרש תנהומא על פסוק ויאמינו בה' ובמשה עבדו וז"ל אם במשה האמינו בה' לא כל שכן ומה תלמוד לומר במשה לומר כל המאמין ברועה ישראל כאילו האמין בהקב"ה עד כאן. ועיין להרב ישיר משה שפירש אותו בדרך הריף ע"ש. **ועל** פי האמור אתי שפיר והוא דלפי דברי הרב ז"ר ז"ל דהקב"ה לא רצה להוציא את הערב רב דערין לא נתקנו והפציר משה רבינו עליו השלום בזה עד שנתרצה כביכול היו בעיניו והיה סיד דהערב רב הם ילכו אחר משה רבינו עליו השלום דהיה עורם ומנינם ויאמינו בו ולא בהאל יתברך ואם כן אין הירוש אב יאמינו במשה כיון שהוא סייעם וההירוש הוא אם יאמינו בהאל יתברך דהוה מסרב להוציאם, וזה שאמר ויראו העם את ה' כשראו קיים ויאמינו בה' ובמשה עבדו אם במשה האמינו בה' לא כל שכן, רוצה לומר כיון שהוא סייעם בודאי שיאמינו בו מקו שהאמינו בה', ומה תלמוד לומר במשה גם כן אלא ודאי לאשמעינן דכל המאמין ברועה ישראל כאילו האמין בהקב"ה.

ובזה יובן כוונת המדרש ויהי בשלש פרעה את העם מי אמר ווי פרעה אמר ווי והוא תמוה, ועל פי האמור אתי שפיר ובהקדים עוד מה שכתב החיד"א ז"ל בספר דבש לפי מערכת פ' אות כ"ה דפרעה נאהו בסבך ניצוצי הקדושה שנפלו מאדם הראשון בהסטרא אחרא ויש לו היות על ידם וכו' עיין שם, ולכן פרעה מסרב לשלח את הערב רב וכמו שאמר הז"ר כד' לזון מהם מהניצוצי הקדושה שלהם ואם יצאו ממצרים ישאר ריקם מהם ולכן ויהי בשלש פרעה את העם הם הערב רב ולא נצטער על שיצאו בני ישראל ממצרים דהם כבר ביררו חלקם מהניצוצי הקדושה ולזה אמר

מי אמר ווי פרעה אמר ווי על ששלח את העם הם הערב רב שלא נשאר לו היות מהניצוצי הקדושה עוד.

ובזה יובן כוונת מה שאמר רש"י על פסוק ויהפך לבב פרעה ועבדו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעובדינו, פירש רש"י בשביל ממנום שהשאלוהם, ויש לדקדק ראשונה בפסוק עצמו הנקט תחילה אל העם ושוב אמר כי שלחנו את ישראל מעובדינו, וגם מה שפירש רש"י בשביל ממנום שהשאלוהם, והפסוק אמר מעובדינו, דהנה פרעה הרשע ידע דאין לו עוד הנאה מן בני ישראל דביררו חלקם וכבר נשלם זמן שעבודם אבל הערב רב יש עוד לו שליטה לשעבדם ולהיות בהניצוצי הקדושה ובנוכח לעיל, וזה שאמר ויהפך לבב פרעה ועבדו אל העם הם הערב רב דרצונו לשעבדם ולהינות מהם אבל על בני ישראל כי שלחנו את ישראל מעובדינו, ועל זה ק' דעל בני ישראל אין לו עוד שליטה עליהם לשעבדם ולא ליהנות מהם דביררו הניצוצי הקדושה של חלקם, ולכן פירש בשביל ממנום שהשאלוהם דוקא.

ועל פי האמור אפשר לפרש כוונת הפסוק בסדר יתרו ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הצייל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הצייל את העם מתחת יד מצרים, ויש לדקדק מהו הכפל הזה אשר הצייל אתכם, אשר הצייל את העם, ועוד בתחילה נקט מיד מצרים ומיד פרעה ולכנס דוקא מיד מצרים, ועוד בתחילה לא אמר מתחת יד מצרים ולכנס דוקא אשר הצייל את העם מתחת יד מצרים, ועל פי האמור יובן ובהקדים עוד לפרש כוונת הפסוק בסדר בא וזה תוארו ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלהיהם הפרס תדע כי אבדה מצרים, ויושב את משה ואהרן אל פרעה ויאמר אליהם מי ומי ההולכים, ויאמר משה

בנערינו

קול דרוש א לשבת הגדול יהודה קני

בנערינו ובזקנינו נלך כי חנ' ה' לנו, ויאמר אליהם יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם ראו כי רעה נגד פניכם לא כן לכו נא הנברים וכו' ואין להאריך בדקדוקים ועל פי האמור יובן ובהקדים עוד את הידוע מה שאמרו ז"ל אמלאה התורכה לא נתמלאה צור אלא מחורבת ירושלים ונס את זה לעומת זה עשה האלהים רוצה לומר כשהסמא אחרא יש לה חיות והנאה מתנברת על הקדושה וכשאינן לה מה להיות אוי היא נופלת ומתה והקדושה מתעלת עליה וכל חיותה מניצוצות הקדושה כנודע, ובעת התיקון אוי נאברת לגמרי, וכבר כתבנו מה שאמר הור"ב דפרעה אינו רוצה לשלח את ישראל אפילו שנמר תיקונם וכל שכן הערב רב שעדין לא נתקנו כדאוי, ובוה פירש שם לא ידעתי את ה' רוצה לומר דאיהו שמצד סמרא אחרא לא נתקן עדין שם ה' הנפנס על ידי המא אדם הראשון ולכן לא ישלח את הערב רב, ונס את ישראל שכבר תיקנו לא אשלח יע"ש.

עוד נקדים מה שפירש הרב זכות הרבים ז"ל בכוונת מ"י ומ"י ההולכים רמו לישראל דאין בית דין של מעלה מענישים לאדם כי אם מבין עשרים ומעלה, ובבית דין של מטה גם כן אין מענישים, כי אם מבין י"ד ומעלה, וזהו מ"י ומ"י ההולכים אחר עשרים שנה נשאר מ"י דקרא כתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואחרי י"ד שנה של התפילין נשאר נימטריא ומ"י וזה אומרו מ"י ומ"י ההולכים, וזה רמו לבני ישראל דוקא.

עוד נקדים מה שכתב הרב שאלתיאל ז"ל משם המפרשים כוונת הפסוק בשופטים איש אלהים בא אלי ולא שאלתיהו איי מויה הוא ואת שמו לא הניד לי במה שאמר האריי ז"ל דלמעלה בסמרא דקדושה כולם מספר י"ב, י"ב צירוף הויה, י"ב מולות, י"ב שגמים וכיוצא, אכן בסמרא אחרא הם י"א בסוד

ותחסרהו מעט מאלהים, י"א סימני הקטורת. **עוד** כתב האריי ז"ל דמלאכי הקדושה ניכרים בשמם כי יש בסופם שם אל מיכאל ונבריאל וכיוצא, אכן שמות שמצד סמרא אחרא לא יש בהם שם אל, וזה שאמר איש אלהים בא אלי ולא שאלתיהו איי מויה הוא אם הוא מסמרא אחרא דהם איי או מויה שהוא מסמרא דקדושה, וכי תימא דהלא תדע משמו אם בסופו שם אל, לזה אמר ואת שמו לא הניד לי, ובוה פירש קום עשה לנו אלהים אשר ילכנו לפנינו כי זיה משה האיש וכו', ובוה פירש מה שאמרו ליונה הנידה נא לנו ימי הרעה הזאת אי מויה עם אתה ויאמר להם עברי אנכי וכו' והרי הוא כמבואר.

ולכן עברי פדעה שהם המצרים בראותם שישראל נמר תיקונם ובהיותם יושבים עוד זמן במצרים הפסד גדול להם לכן אמרו לו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים הצדיקים ויעבדו את ה' אלהיהם הם בני ישראל הסרס תדע כי אנדה מצרים, שבהיותם עוד בני ישראל במצרים יאבדו המצרים, ולכן ויושב את משה ואהרן ויאמר אליהם מי ומי ההולכים, שדוקא ישראל ילכו, ויאמר משה בנערינו המזוערים מן המצות ובזקנינו זקן שקנה חכמה הם בני ישראל, ויאמר אליהם לא כן יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם דיקא דוקא של בני ישראל שתיקנו שם הויה ברוך הוא, ראו כי רעה בהיפוך אתוון רעה ראשי תיבות הערב רב נגד פניכם שהם נגדיות לכם כי גם את זה לעומת זה וכו' לא כן לכו נא הנברים על דרך אזהרו נבור הכובש את יצרו שהם בני ישראל דוקא, ושוב חזר גם כן מזה ויהזק את לבו ולא שלח גם את בני ישראל אשר כבר נשלם תקונם וכמש"ל.

ולפי האמור אתי שפיר כוונת הפסוק ויאמר יתרו וכו' מיד מצרים ומיד פרעה וכו' שבני

קנה קול דרוש א לשבת הגדול יהודה

פסוק זה ויושע ה' ביום ההוא את ישראל וכו' משם הרב כמוהר"י גיקטיליא ז"ל ותורף דבריו דמה שעשה הנגב במ"ו בניסן ולא ביום אחר הוא שלא יאמרו שהשם יתברך נצח אלהיהם בעת שאינו בתוקפו ונבורתו שהוא נקודת מ"ו כדרך לעלות במ"ו ולירד במ"ו וכו' ובאה מכת בכורות על ידו שבה תכונן אמיתת השם יתברך ויהודו. ובזה פירש שם כוונת הפסוק עצמו ויושע ה' וכו' ואם תאמר מה צורך על ידו דוקא וכו' לזה אמר דהישועה היתה ביום מ"ו אשר יש לישראל תוקף הנבורה וכו' עיין שם.

ובזה יובן לעניות דעתי כוונת המדרש ויושע ה' למה משום דביום ההוא עד כאן. דהכוונה ויושע ה' עצמו כביכול ולא על ידי שליח וכו' ולזה הקשה למה הוא ית' בכבודו ובעצמו ולא על ידי אחר. לזה תירץ משום דביום ההוא יום מ"ו תוקף השר ואי אפשר לשר או מלאך לעשות נודר נגה ההוא ולכן עשאה על ידו כביכול.

והנה פרעה הרשע ועבדיו נהפך לבנם בקרבם דחשבו מחשבה הנזכרת לעיל דהקביה נצח אלהיהם בעת שאינו בתוקפו ונבורתו, ואילו היה בעת נבורתו לא היו יוצאים ולכן אמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעובדינו. וזה שאמר ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו וכו'. ועל זה אמר להם משה התיצבו וראו את אשר יעשה ה' הוא בעצמו וכו' ה' ילחם לכם ואתם תחרישון.

וזוה שאמר המניד תם מה הוא אומר מה ואת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים דרוצה לומר דהתם נפל במחשבה זו דהלא האל יתברך נצח אלהיהם בעת שאינו בתוקפו ונבורתו. ועל זה תירץ כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים וכנזכר לעיל.

ובזה יובן הטעם מה שהתחיל בניי בעשרת הדברות

שבני ישראל בתחילה רצו עבדי פרעה שהם המצרים הם הסכימו לשלחם ולא הסכים פרעה שחזק את לבו ושוב אחר כך גם פרעה הסכים לשלחם ולזה אמר ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים שהסכימו תחילה ושוב ומיד פרעה. אבל הערב רב גם עבדי פרעה שהם המצרים לא אמרו לשלחם כי אם עלתה הסכמתם בכללות פרעה ומצרים ולזה אמר אשר הציל את העם מתחת יד מצרים בכללות וזה דקדוק דבסוף נקט מתחת דמיררי בהערב רב שלא נתקנו ושייכים להיות עוד מתחת מצרים לתקן ודו"ק.

ובזה כוונת הפסוק ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעובדינו. ופירש רש"י על ממונם שהשאלום עד כאן. ויש לדקדק דבתחילה נקט אל העם. ואחר כך אמר כי שלחנו את ישראל ולא אמר את העם. גם מה שפירש רש"י על ממונם שהשאלום. ועל פי האמור אתי שפיר והוא דבשלמא ישראל ישלחם כבר תיקנו כל ניצוצי הקדושה ואין עוד מה עליהם לתקן שפיר יש לומר ששוב יותר שילכו ויעלו ממצרים אבל העם ישלחם הערב רב למה לנו להסכים יחד שיעלו ממצרים אדרבא יותר טוב לישאר במצרים דיש להם לתקן וכנזכר לעיל. ולזה אמר ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם הם הערב רב. וכו' ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעובדינו. ועל זה קשה דאדרבא כיון דישלחם כבר תיקנו כל ניצוצי הקדושה אם כן רע למצרים ישיבת בני ישראל במצרים וכו' שכתבתי לעיל. לזה פירש כי שלחנו את ישראל מעובדינו. על ממונם שהשאלום להם. ולא על ישראל עצמם וכנ"ל.

כאופן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם וכו' בהקדים מה שכתב הרב אהלי יהודה על

קול דרוש א לשבת הגדול יהודה קנט

הדברות אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, ויש לדקדק דלמה התחיל באנכי וכו' וגם מאי דסמך לה לא יהיה לך וכו'. ועל פי האמור אתי שפיר דכביכול עשה ענין מכת בכורות על ידו יתברך דוקא שהיא סיבה אחרונה ליציאת ישראל ממצרים שבוה יתאמת שהאל יתברך יהוד בעולמו ואין אחר זולתו ח"ו, וזה שאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא על ידי שליח ולא על ידי מלאך רבוה יתאמת יהודו יתברך ואין אחר, ואם כן לא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכו'.

ובקו יובן כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שמים זו שמעתי כי עון לאלהים, ויש לדקדק מה היא האחת ומהו השמים, ורבותינו ז"ל דרשו זה על אנכי ולא יהיה לך, וחז"ל מדרכינו אמרתי לעניות דעתי לפרש כוונת פסוק זה בהקדים לפרש תחילה כוונת מה שאמר המניד בפסקא אמר רבי אלעזר בן עזריא הרי אני כבן שנעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים כלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות וכו', ויש לדקדק כמה שאמר שתאמר יציאת מצרים כלילות דלמה נקט לילות ומאי דנקט הימים הוא נקט לשון הפסוק ימי לשון רבים אבל כלילות יאמר לילה ואפשר לפרש בדרך מליצה כמה שאמרו בנמרא דפסחים דף ק"ך אמר רבא אבל מצה כומן הזה אחר חצות לראביע לא יצא ידי חובתו, ופסק הרמב"ם ז"ל פרק ו' מהלכות הרי"ה היא מן התורה לאכול מצה כליל ט"ו ומצותה כל הלילה, וכתב הרי"ם דרכינו פי כריע, אך הרשב"א בתשובה היא סימן תמ"ה הפוקי מספקא ליה אי הלכתא כריע או כראביע ופסק להומרא עד כאן, ומהרה"א ז"ל בספר מק"ק

כתב וזה לשונו כתב הרשב"א סימן תמ"ה דאולינן לחומרא כראביע ואם אכל מצה אחר חצות לא יצא ידי חובתו, וקשה דמשמע דאי הלכה כריע אחר חצות יצא והלא צריך להרחיק מדרבנן כמו שכתב הרשב"א בפירושו השני שהוא העיקר, וי"ל דלרע"ק אף שעבד אדרבנן יוצא ידי חובתו מה שאין כן לראביע עד כאן יעו"ן שם.

וראיתי להרב בית אהרן קריספ"ן דף י"ד שהביא דברי מוהר"א אל"ו וכתב וז"ל ואחר המהילה רבה לא ידעתי מה לו עם הרשב"א הרי הרשב"א לא כתב כן מדנפשיה אלא כתב וז"ל אולינן לחומרא כראביע ולא מהני לדין אכילת מצה אחר חצות וכדאמרין בפרק ערבי פסחים דף ק"ך עמוד ב' אמר רבא אבל מצה בזה הזמן אחר חצות לראביע לא יצא ידי חובתו וכו' עי"ן שם, הרי דלא כתב הרשב"א כן מדנפשיה דדוקא לראביע לא יצא ולרע"ק יצא אלא זו נמרא ערוכה היא דמדנקט רבא מילתיה לראביע נראה להדיא דלריע מדרבנן הוא דצריך להרחיק ואם לא הרחיק יצא, ועל זה כתב הרשב"א דאולינן לחומרא כראביע דלא יצא ועי"ן להרב י"ד אהרן שם הנביא ע"ב יע"ש.

ואחר המהילה רבה דבריו שנכו ממני דנאמת לא אישתמיט מיניה דמוהר"א ז"ל דנמרא ערוכה היא אמר רבא אבל מצה בזה הזמן לאחר חצות לראביע לא יצא וכל זה לא אני"ל אלא כוונת קושיתו דמאחר דהרשב"א עצמו בפירושו השני שהוא העיקר כתב ברעת דע"ק דצריך להרחיק מדרבנן אם כן אפילו לריע לא יצא מדרבנן, ואם כן מהו זה שכתב דאולינן לחומרא כראביע, דמשמע דלרע"ק יצא, ובש"ס שם לא הוזכר לא הי ולא יורד לא סברת ריע ולא התרחקה אלא הרשב"א כתב זה בפירושו השני ועלה כתב מוהר"א ז"ל דבריו סוד דבריו צ"ע.

קס קול דרוש א לשבת הגדול יהודה

ונודע לפי דברי האר"י ז"ל דהפילה מתחלקת לשני חלקים חלק א' ז"ל וחלק א' נקרא פילה.

והנה לכברת ראבי"ע דאכילת מצה שהיא זכר לציאת מצרים אינה אלא בחלק הראשון מן הפילה דוקא ואם אכל מצה בחלק שני מחצות ומעלה לא יצא, וזה שאמר בדרך מליצה אמר ראבי"ע הרי אני כבן שבעים שנה רמו לדור המלך עליו השלום שהוא נודע בן שבעים שנה ימי חייו ונאמר בו חצות פילה אקום להודות לך וגם אני ס"ג שדוקא עד חצות הראשונה ולא זכיתי רוצה לומר לא ס"ג שתאמר יציאת מצרים רוצה לומר שנאכל מצה בשני חצאים של הפילה הנקראים פילות דבאמת פירי אם אכל בזה הזמן מצה לאהר חצות לא יצא וק"ל.

ובזה יובן רמו הפסוק אחת דיבר אלהים שתיים זו שמעתי כי עון לאלהים ולך הו' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, רוצה לומר דמצוה אחת שהיא בערב תאכלו מצות דיבר אלהים, אבל שתיים זו שמעתי מחלוקת ראבי"ע ורי"ע אי דוקא עד חצות ואם אכל אחר חצות לא יצא או כרי"ע דס"ל דלכתחילה מדרבנן צריך הרחקה ובדיעבד יצא, ולך הו' חסד רוצה לומר דבאמת צריך להתחסר עם הו' ולפיך להומרא כי אתה תשלם לאיש כמעשהו שבו טוב להולך בחסידות ומחמיר במצות הו'. **ולדעת** הרמב"ם ז"ל הפסק כרע"ק י"ג הקרא בן דרוצה לומר באופן השני והרי הוא כמבואר.

ולדרכינו מה שכתבנו לעיל יובן כוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שתיים זו שמעתי וכו' דרוצה לומר אחת דיבר אלהים שתיים זו שמעתי הם אנכי ולא יהיה לך דמפי הנבירה שמענום, ואם תאמר למה כביכול התחיל בכו אנכי הו' אלהיך המוציאך מארץ מצרים, לכן תירין כי עון לאלהים לאשמעין

דמיציאת מצרים שהוא כביכול בעצמו עשאה ולא על ידי אחר לא על ידי שפיה ולא על ידי מלאך הוא בעבור שיתכונן בזה אמיתת יתורו יתברך הוא אל אחד ואין שני לו ולכן לא יהיה לך אלהים אחרים על פני.

ובזה יובן כוונת הפסוק עני וזמרת יה ויהי לי לישועה, זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו, והכוונה מכיון שהאל יתברך בכבודו ובעצמו הוציאנו ממצרים ולא על ידי מלאך, וזה שאמר עני וזמרת יה ויהי לי לישועה הוא כביכול בכבודו, בודאי שהוא בעבור לאמת יתורו יתברך שהוא אחד ואין שני לו, ולזה אמר מזה מוכח שזה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו שהוא אלהינו ואין אחר.

באופן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק עני וזמרת יה ויהי לי לישועה, בהקדים מה שכתב הרב עיר דוד ז"ל דישאל יש להם מקום פסור בענין הענין משום דהקביה קידשם לאחר ארבעים יום דכן אמר משה לישראל שבסוף ארבעים יום אניא לכם הלוחות, וישאל עבדו את הענין בתוך הארבעים יום, דמ"א הא לאומר לאשה התקדשי לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום דלכברת רב מקודשת לפני לעולם, וידוע מה שאמרו המפרשים ז"ל דמה שהוצרך בכ"ו להוציא את ישראל ממצרים בכח נדור וביד חזקה הוא בעבור שהוציאם קוה"ו, עוד נקדים שהיו ישראל גוי מקרב גוי מה אלו עובדי עבודה זרה אף אלו עובדי עבודה זרה, וכנה פירש מהר"ם שולצן ז"ל כוונת הפסוק ועתה הניחה לי ויחר אפי וכו' ויחל משה את פני ה' אלהיו וכו' אשר הוצאת מארץ מצרים, דהאל יתברך הבין דמשה רוצה לעשות פתח הצלה דעדין לא חלו הקידושין אלא לאחר ארבעים יום, ולזה אמר ועתה הניחה לי נימסריא מי דפענת הארבעים הניח אותה דסוף סוף יש חלות הקידושין מעת שאמרתי עשרת הדברים

קול דרוש א ב לשבת הגדול יהודה קסא

מצרים כי הנזירה מוכנת עליהם להרוג כל כבוד בארץ מצרים ובאו ושאלו את ישראל על השה הקשור על מה זה והשיבו להם כי כן ציוה לנו האל יתברך על ידי משה רבינו עליו השלום להכינו לקרבן פסח כי יפסח על כל בתי מצרים ויהרוג כל הבכורות והלכו אצל אבותיהם ואמרו להם כן והיה גם שכבדו מצרים היו מכים במצרים שהם נרמא להם בנזקין וזה שאמר הכתוב למכה מצרים בכבוריהם, ולפי דברי מרן בית יוסף ז"ל והכל בו שכתב שיהיה זה בשבת שאינם יכולים לשוחמו עתה והתחיל הנס בשבת לכן קראו לו שבת הגדול הנס כי בכל הארבעה ימים היה גם זה ישיש. **וכבר** אנכי בעוניי עשיתי מסעמים שונים לקריאת שבת הגדול בדרשות הקודמים והן עתה נראה לעניות דעתי לקריאת שם זה שבת הגדול בהקדים מה שכתב הרב בל"ע דרוש כיג שהאל יתברך הודיענו בתורה כיבת גלות ישראל שכאותו הדור במצרים ולא דור הראשון שידרו למצרים שהיו שקטים מכל דבר רע, אכן היה ענין זה בשאר משפטי ה' ולא עבד דינא בלא דינא ואין יסורין בלא עון והענין מיוחד על מה שאמר התנא באבות רבי אלעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מיציאין את האדם מהעולם, ותוכן דברי התנא פירש מוהרי"ם ז"ל כאשר כל מצות לא תעשה המה כלולים שבין אדם למקום, ובין אדם לחבירו, והקנאה נורמת לאדם לעבור על מה שבין אדם לחבירו ונורם רעה לעצמו וכמו שאמר הכתוב במשלי ורקב עצמות קנאה, כאשר יהיה לבו נח ושקט מן הקנאה נורם חיים גם לבשר אכן כאשר יהיה לבו מלא קנאה לא די שגורם רעה לבשרו כי אם אפילו לעצמותיו נורם רעה שיהיו נרקבים, הרי על ידי הקנאה נורם לעבור על עבירות שבין אדם לחבירו, והתאוה נורמת לעבור על עבירות שבין אדם למקום, ביאות אסורות, מאכלות אסורות

הדברים, ועל זה השיב משה למה ה' יורה אפיך הלא גם בארץ מצרים היו נזי עובדי עבודה זרה ועם כל זה ברוב חסדיך עמהם הצלתם קוה"ז ולזה עשית ככה גדול וכיד הוקה גם עתה תרחם עליהם ברוב חסד לפנים משורת הדין ואמר לו סלחתי כדבריך, וזה שאמר עזי וזמרת יה שעשה עמי כביכול עזי ונכורה והיא כח גדול וכיד הוקה ביציאת מצרים, מזה הועיל לי בעת הענף הנס שאמר לו ועתה הניחה לי וכו' עם כל זה והי לי לישועה שכלה כביכול על ידי תפילת משה ואמר לו אשר הוצאת מארץ מצרים לפנים משורת הדין.

ויש לרבו בפסוק זה סיוס כנאולה כמה שנודע דהתורה נקראת עזי וכמו שאמרו בש"ס ואין עזי אלא תורה וכו', גם אמרו רבותינו ז"ל דעל ידי עסק התורה מתקרבת הנאולה וכמו שאמר הפסוק גם כי יתנו בנויים עתה אקבצם ועיקר לימוד התורה שיהיה לשמה ולא להתגדל ולהתיהר כנודע, וזה שאמר עזי שיהא התורה שאלמוד בה לשמה וזהו וזמרת יה שהיא לשם שמים אוי אוכה והי לי לישועה שימחר להושיענו ויקבץ נדחינו אל ארצינו ונחלת אבותינו יהי רצון שיהיה בענלא וזמן קריב אמן כן יהי רצון.

דרוש ב לשב"הג.

יהללו היהודים ויברכו הישראלים את האל יתברך ביום הקדוש והנורא הזה הנקרא בשם שבת הגדול על הנסים והנפלאות שעשה יתברך עם אבותינו ביום הזה וכמו שאמרו התוספות בשם המדרש דפסח מצרים היה מקחו בעשור לחודש ניסן והיה ביום השבת כי יציאת מצרים היתה בל"ז ה' סיו ניסן וכל א' קשר את פסחו בכרעי המטה ושמעו בכורי

קסב קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה

אסורות. נפש רשע איתה רע הנם שהיא הנאת שעה אחת ולא יתאוה לדבר הקיים כמו התורה והעבודה והמצות ומרעה אל רעה יצא עד נדר שמי שהוא ירא ה' וסר מדע הוא משוקץ ומתועב בעיניו, ואלו השמים יש תרופה להם כי אין לך שעומד בפני התשובה. על עבירות שבין אדם לחבירו, כתיב לך יתרחם ורחם רעך, ועל שבין אדם למקום ישב בתשובה והתוודה ורפא לו, אלא שאם יהוה נבוהה ורודף אחר הכבוד איא להשפיל עצמו לא לזה ולא לזה ואכרה תקותו ולכן אמר התנא מוציאין את האדם מהעולם, וכודאי איש המבין יתרחק משלישה דברים אלו הנזכרים לעיל.

ועל שלש אלה נתפלא החכם תחת שלש רגזה ארץ ותחת ארבע לא תוכל שאת, תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע להם, תחת שנואה כי תבעל ושפתה כי תירש נברתה, אמר כמתמיה, כי שלשה דברים מרגיזים ארץ ממקומה, א. הרודף אחר הכבוד כיב שהגיע נדר רום לב האדם ישאפילו העבר השפיל מהנשא לאמר אני אמלוך, ב. הלהוש אחר טוב העולם הזה ועושרו כי כל מנמתו כי ישבע להם טוב הנאות עולם הזה כי נבל הוא ונבלה עמו, הגי הנובה אחר התאוה הנשמית שלרוב תאוותו אף השנואה לו יבעול אותה לפי ישעה למלא נפשו כי לא יעצור בה תאוותו, ויש עוד ענין ד' והוא כולל שלשתם והוא כי שפתה כי תירש נברתה כי במקום שהיא שפתה נשא לבה אותה להיות נבירה, ובמקום שהיא מקנת כסף וענייה חפצה לירש עושר נבירתה, ובמקום שהוא לא היה לה תאוה מצד שהיא בעבודת פרך, היא מבקשת להיות לה תאוה שתהיה תחת נבירתה להיות היא הנברת והאשה וזו כוללת השלישה הנזכרים לעיל וכללותם היא ארבע, ולכן אמר עליה ותחת ארבע לא תוכל שאת.

והבט נא וראה שהאל יתברך מרוחק מהני הנופלים ברשת זו הני אלה כמו שאמר הכתוב צא ועמדת, בהר והנה ה' עובר ורוח גדולה וחוק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה', ואחר הרוח רעש לא ברעש ה', ואחר הרעש איש לא באש ה', ואחר האיש קול דממה דקה.

והענין כי אליהו היה בורה מפני איוב הרשעה על בן הודיעו הוא יתברך שאם יחשוב לכלום המון רודפיו יען היותם מרוחקים מהשגחת ה' עליהם להיותם נשחתים בשלישה הנזכרים, ולרמוז זה אמר והנה רוח גדולה וחוק הוא רוח נבוהה כמו אנשים שרוצים להשתרר על הגדולים מהם והוה רוח מפרק הרים ומלאם לבם לעשות כן לפני ה' וללבוש לבושו כי ה' מלך נאות לבש עיב אין אני והוא יכולים לדור וכו' והוה לא ברוח ה' כאלה, עוד תראה כי יש אנשים ההולכים ברעש אחר העושר וטוב העולם הזה וביגיעה רבה לא ברעש ה', גם עצת הכוערים אשר יצדם תוקף עליהם כאש בוערת למלאות תאוותם בנות ובניאות אסורות כמו שאמר נורא כי עמדם, לא באש ה', אכן אחר האש קול דממה דקה שהוא רומז לכבישת היצר הרע והבנעתו שם כבוד ה' הונה אני את דבא.

ומתחלת בריאת העולם כוונתו יתברך להשלים את האדם ולהבדילו מן רעות אלו כמו שאמר הכתוב פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדת הים וכו' כי לבטל חולי התאוה אמר פרו ורבו שלא למלא תאוותכם כי אם לפריה ורביה למלא את הארץ, ונגד הכבוד אמר ורדו בדת הים כי הממשלה והכבוד תהיה לכם על הנבראים כלתי מדברים, ועל ביטול הקנאה אמר התוכלו להסתפק בהכרה הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע וכו'.

והנה אבות העולם היו מרוחקים משלש אלה

קול דרוש ב לשכת הגדול יהודה קסג

אלה מדות מנוגות וכמו שאמר הכתוב הביטו אל צור חוצבתם הוא אברהם אבינו עליו השלום אם בתאוות ראינו אפילו באשתו שרה שהכל לפני שרה בקוף בפני אדם ועם כל זה אמר הכתוב בלכתם מצרימה עתה ידעתי כי אשה יפת מראה את, וגם לפני הממון אמר למלך סרום אם מחוט ועד סרוך געל ואם אקח מכל אשר לך וכו' וכן הדרך לכניו אחריו כמו שאמר הכתוב כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וכו', וכן יעקב לבניו, אכן כאשר ירדו למצרים וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא שלמדו השלימות מאבותיהם, יצאו הם ולא שמרו את הדרך הזאת ונשתקעו בשלשה מדות הרעות ולכן נתחייבו בנלות המר ההוא.

חנה שאמר הכתוב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו, רוצה לומר שנהגו באבותם כצניעות ובמיעוט התאוות כל ימי השבטים והדור ההוא, אכן אחרי מותם קמו הדור החדש לא שמרו דרך אבותיהם ונשתקעו בשלש מדות רעות וזה שאמר ובני ישראל פרו וישרצו כשרצים למלאת חאוותם, ונגד הכבוד אמר וירבו רבו יתירה בנאוה וכו' על אחרים ונגד חמדת הממון ויעצמו במאוד מאוד, כמו שאמר הכתוב ובכל מאורך שהוא הממון לרדוף אחריו יותר מהשיעור, ולכן נור הארץ יתברך ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את ישראל לבטל מעליהם שלשה דברים הנזכרים, שרי מסים למען ענותם יתנו מסים עד שיהיו עניים מכל אשר להם, כנגד שהיו להוטים אחר העושר, ונגד שהיו להוטים למלאת תאוותם במאכלי מעדנים נתנו עול בהומר ובלבנים וכו', ונגד הנאוה היו לעבדים ונכונים ושפלים ות"ד מוהרמ"א ז"ל.

ובנה פירש הרב שולחן הזהב כוונת ויאמר הי ראה ראיתי את עוני עמי אשר

במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נונשיו כי ידעתי את מכאוביו, רוצה לומר הנם שהיה להם שלש מדות הרעות אשר הם נרמו להם כל קושי הנלות כבר לקו כמשפסם, ועתה די להם, נגד רדיפת הממון ראה ראיתי את עוני עמי שעשום עניים מרודים, ונגד רדיפת הכבוד ואת צעקתם שמעתי מפני נונשיו שהיו להם לעבדים שפלים וכוזיים, ונגד רדיפת תאוות הגופניות ותענוגים כי ידעתי את מכאוביו בהומר ובלבנים ולא יוכלו עוד שאת, ובודאי שנכנעו ועל ידי שיקבלו התורה והמצות ולכן אמר לו בלשון עמי אשר במצרים יעו"ש.

עוד נקדים מה שכתב הרב עוללות אפרים ז"ל בענין קורבן פסח ומה שאמר הכתוב ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית איש לפי אוכלו תכוסו על השה דכל טעם הקרבן פסח לרמוז הרחקת האדם מהמותרות, והוא דמצוה זו היא ראשונה אשר נצטוו ישראל עליה, רמו להם שלא יהיו מקטגי אמנה, ולא ידאגו על יום מחר כי לא תדע מה ילד יום, ולכן ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית להביא טרף לביתו דוקא, ואם ימעט הבית מהיות משה ווצה לומר שיש לו יותר מכדי סיפוקיו, ולקח הוא ושכניו ירחם על קרוביו ושכניו ולא יקבץ לו ממון רב, אל תותירו ממנו עד בוקר כי אם ברוך ה' יום והגותר ממנו עד בוקר באש תשרופו כי ישלש בו עין הרע בר מינן, ולא תאכלו ממנו נא כי אם צלי איש ואכלתם אותו בחפזון, רמו כי האדם בעולם הזה כנר בארץ וכאורה נטה ללון שאינו משתדל בתיקוני התבשיל, ולכן הפסח שהוא השה שרומז לעושר אינו נאכל אלא בלילה שאינו הולך עמו לעולם הבא כי אם נשאר בעולם הזה שדומה ללילה, עוד אמרו עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזובו, לכן הפסח גם כן אינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנוייו, לרמוז שיעשה בממונו שיטיב

קסד קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה

שי"ב לנפשו בצדקות ומצות שיועילו לו ולא יעזוב לאהרנים חילו אלא פסח הוא לה' לעשות בו נחת רוח לפניו יתברך דוקא נמצא בכל ענין הפסח זירונו לאדם להרריכו בדרך ישרה יעויין שם באורך.

נמצא דקורבן פסח שנצטוו עליו ישראל במצרים מקחו מבעשור שהיה ביום שבת כולו לרמוז להם להתרחק מהמותרות ומן שלשה דברים הקנאה והתאוה והכבוד והשורש היא הנאוה כי היא שורש פורה ראש ולענה לכל דבר רע כידוע.

עוד נקדים את הידוע כי שבת שמא דקוביה שבת מלכתא, וקרא כתיב ה' מלך נאות לבש והנאוה ראויה לו יתברך דוקא ולא לאהרנים ונרמו לאדם כל זה ממצות קורבן פסח שהיה מקחו ביום שבת דליכר מענין השבת ההוא והנאוה והנדולה לו יתברך דוקא וזהו שבת הגדול מהשבת נודע דהוא יתברך שנקרא גם כן שבת הוא הגדול דוקא ולא אחר.

וזקרו כוונת שאלת החכם חכם מה הוא אומר מה הערות וההוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם, רוצה לומר שכל עניני ציווי קרבן פסח משונים משאר מצות ה' בכל דרכיו, אף אתה אמור לו בהלכות הפסח, דכל זה רמוז לאדם להתנהג בהלכות הפסח שכל מצותיו רמוז לאדם שלא ילך אחר המותרות והקנאה והתאוה והכבוד ואין מפסידין אחר הפסח אפיקומין, שבראות האדם ציווי קרבן פסח אין פותח פיו לדרוש שום מותרות. **ובדרך** מליצה יש לרמוז מה שקראו לו שבת הגדול במה שכתב הרב הוזהר דוד ז"ל בשם מהר"ך ז"ל דנזירת בין הביתרים היה פוסח על שתי הסעיפים, כי נר יהיה ידעך בארץ לא להם הרי אחת, ועבדום וענו אותם הרי שתיים, וכן לענין הפרעון וגם את דגני אשר יעבדו דן אנכי אחת, ואחר כך

יצאו ברכוש גדול שתיים, והענין דהקביה אמר לאברהם אבינו עליו השלום כי נר יהיה זרעך וכוונתו יתברך על זרע יעקב כי הוא זרע כשר ומתיבת זרעך נפקא זרע הדומה לך, וכבר ידוע דיעקב ועשיו חלקו העולמות ור"ל השרים הממונים עליהם בעולם בבגן אמם, ואופן החלוקה היא היתה בסדר זה דאמר יעקב לעשיו אמ' אני אהיה בכור וצריך ליטול פי שנים בעולם הזה ופי שנים בעולם הבא אם כן נעשה בזה הסדר, נ' שלישים של עולם הבא שהוא כולו ושליש א' של עולם הזה הם יהיו שלי, ואתה תטול שני חלקים דעולם הזה דוקא, ועשיו אמר אם אני אהיה בכור אני אטול שלשה חלקים דעולם הזה ושליש אחד דעולם הבא ואתה תטול שני חלקים דעולם הבא דוקא, כן יהיו התנאים ביניהם, ועל זה תלה הקדוש ברוך הוא נזירת בין הביתרים בדרך הפיון, ואמר כי נר יהיה זרעך בארץ לא להם, דאם יעקב יהיה בכור די לו בנירות מפני שכבר יש לו חלק בעולם הזה, אמנם אם יהיה עשיו בכור ואין ליעקב חלק בעולם הזה לא די לו בנירות דבלאו הכי הוא נר בארץ אלא צריך עבדות ועינוי, ולזה אמר ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, וכן לענין הפרעון אם אין ליעקב חלק בעולם הזה אזי נפרע הקדוש ברוך הוא מהמצרים וזה שאמר וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ופתח במא' דסליק מיניה, ואם יהיה יעקב הכבוד אזי ואתה כך יצאו ברכוש גדול, ולכן יעקב אבינו עליו השלום ינע בעשר אצבעותיו לקנות הבכורה מעשיו שעל ידיו זה יהיה לו חלק בעולם הזה ולא יתקיים בזרעו עבדות ועינוי כי אם נזרות דוקא והקדוש ברוך הוא קיים את הבכורה ליעקב.

ולזה שלח הקדוש ברוך הוא למשה ואהרן אל פרעה ופתח דבריו היה כה אמר ה' בני בכורי ישראל ואם כן היה די לו בנירות

קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה קסה

בנירות לבד ולא היה צריך עבדות ועינוי ולמה שעבדת בהם. ועתה שלה את בני ויעבדני. ואם אתה ממאן לשלח באומרך שאין יעקב הבכור הנה אנכי הורג את בנך בכורך ואז האמין כי יעקב הוא הבכור. נמצא שממכת בכורות נתאמת שיעקב הוא הבכור ויש לו חלק בעולם הזה ומה שנשלו רבויג בדין הוא. ואין לטעון דביון שהלקו העולמות אם בן כל הרכוש גדול נול הוא בידם כי ממכת בכורות ראינו דיעקב הוא הבכור ויש לו חלק בעולם הזה. ובה פירש שם כוונת הפסוק ויך כל בכור בארצם וכו' ומה שהיכה הבכורות ללמדנו שיעקב הוא הבכור. ולכן ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל זתיר יעיש.

נמצא דמהקורבן פסח יש ראייה דיעקב אבינו עליו השלום הוא הבכור והגדול מאתיו עשיו וביון שהיה מקחו ביום השבת לכן קראו לו שבת הגדול דממנו נתפשט לנו מי הוא הגדול והבכור והוא יעקב אבינו וזכו לרכוש גדול.

אבל פרעה הרשע חזק את לבו והשיב להם לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח. דהדין לדידי שעשיו הוא הבכור. וישראל צריכים לישב עד תשלום זמן ת' שנה.

ובנה יובן כוונת המדרש דבר נא באונו העם וישאלו וכו' כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחר כך יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם עד כאן. וכבר דשו בו רבים. ועל פי האמור אתי שפיר. דממה שקנה יעקב הבכורה אם בן אין לישעבר בישראל עוד עבדות ועינוי אלא בנירות דיי. וביון שהוא הבכור אם בן יש לו חלק בעולם הזה ובדין הוא שישלו רכוש גדול ואינו נול בידם. ולכן אמר להם כביכול שישאלו ויקחו רכוש גדול שלא יאמר אותו צדיק דחיו עשה לישראל תרתי לרעותא ושלא בדין דביון דיעקב הוא הבכור לא היה צריך עבדות ועינוי. וגם

שיקחו הרכוש גדול ואינו נול וכזכר לעיל. **ובאופן** אחר יתפרש כוונת הפסוק לא ידעתי את ה' וכו' וגם את ישראל לא אשלח. והדקדוקים מבוארים.

והנראה לעניות דעתי לפרש בהקדים מה שאמרו בפרק ג' דמציעא החושב לשלוח יד בפיקרון בשיא חייב ובהיא אינו חייב עד שישלח בו יד שנאמר אם לא ישלח ידו במלאכת רעהו. ואיתמר עלה בנמרא מנא הני מילי דתנו רבין על כל דבר פשע בשיא מלמד שהייב על המחשבה כמעשה. ובהיא אינו חייב עד שישלח בו יד שנאמר אם לא ישלח ידו. אמרו להם בית שמאי לבית הלל והלא כבר נאמר על כל דבר פשע. אמרו להם בית הלל לבית שמאי והלא כבר נאמר אם לא ישלח ידו וכו' אם בן מה תלמוד לומר על כל דבר פשע. שיכול אין לי אלא הוא אמר לעבדו או לשלוהו מנין תלמוד לומר על כל דבר פשע. ופירש רש"י אמר לעבדו שישלח יד ובן עשה עד כאן. ובסתמי פ"י התוס' וז"ל החושב לשלוח יד הק מחשבה הוי דיבור כדיליף מעל כל דבר ובן גמי מהשבת פינול הוי דיבור ולא בלב וכו' ורש"י כתב החושב לשלוח אמר בפני עדים אסול פקדוני של פלוני עד כאן. ובן בממכת פסחים דף ס"ג פירשו התוספות דהמחשבה הוי דיבור דוקא עיין שם.

היוצא מזה דהחושב לשלוח יד בפיקרון מהלוקת בית שמאי ובית הלל ואליבא דבית שמאי תבא חייב וכששלח יד ממש אפי' על ידי שלוחו לא פליגי דחייב כודאי.

והנה המפרשים כתבו דישאל לא היה להם דין פיקרון ביד פרעה. וכמו שאמר הכתוב פקוד פקדתי ופרעה שלח בהם יד דכתיב ויצו פרעה לכל עמו כל הבן הילוד האורה תשליכוהו ולכ"ע או נתחייב באונסים.

והרב צפנת פענח אישכנזי נתן טעם למה שיצאו

קסו קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה

ולכן כביכול הקב"ה אמר לפרעה בני בכורי ישראל דלדידי בדיני שמים הלכה כבית שמאי והוא הבכור במחשבה ואומר אליך שלח את עמי אפילו שהוא תוהו, כי שלחת יד בפיקדון ואתה חייב, וכי תימא דהלכה כבית הלל הנה אנכי בדיני שמים דקימא לן כבית שמאי אנכי הורג את בנך בכורך דאני קימא לי בדיני שמים הלכה כבית שמאי ואתה חייב בדיני שמים, דבשלמא אם אינם בכורי משום דאולינן בתר המעשה ולא המחשבה שפיר דאני יכול לתבוע אותם קודם זמנם דמצית אמרת הדין כבית הלל וצריך לשלוח יד בפיקדון ממש ולא סני בחשב אבל האמת בדיני שמים הם בני בכורי והמחשבה עיקר וחייב בדיני שמים וחייב להתויר הפיקדון אפילו בתוהו על ידי מה שחשבת לשלוח יד, עיין בספר יושא, סדר שמות ובכ"י לכמוהר"ע ז"ל.

ובנה יובן מה שאמר פרעה ויאמר פרעה לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלה דרוצה לומר דמתמיה פרעה דהיאך דן אותי בדיני שמים ולא בדיני אדם דהלכה כבית הלל, ואעיקרא לא היה שליחות יד ממש ואני מקבל עליו שלא אשלה ידי בישראל, וזה שאמר לא ידעתי את ה' רוצה לומר לא ידעתי היאך ידין אותי בדיני שמים והריני מקבל דנם את ישראל רוצה לומר עם ישראל לא אשלה ידי בהם, אלא דפה מראות עיניו דכבר רמו לו כמה שאמר בני בכורי ישראל דישראל הם קודש ובכל דבר שנקדשה דנים כפי דין שמים.

ובנה יובן כוונת מדרש ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, ויושע ה' למה משום דביום ההוא, ורוצה לומר ויושע ה' משמע דהושיעם על פי דין שמים ולמה לא בדיני אדם, על זה תירץ משום דביום ההוא דלא הגיע הזמן ועל פי דיני שמים אפילו בתוהו כיון דהשב לשלוח יד בפיקדון חייב אפילו

שיצאו ישראל קוהו בזה כיון ששלח בהם יד קודם פיקדון שהונה לזמן אם שלח בו יד תוהו יכול אז תיבך בעל הפיקדון לתבוע פקדונו תוך זמנו, ואף שבאמת לפי דברי רבותינו ז"ל שלא נתקיימה גזירתו דדוקא משה רבינו עליו השלום הפילתו אמו ואז ראו אצטננינו פרעה כי נפל מושיען ותכף נתבטלה הגזירה, וגם גור מלך מצרים כשנצטרע שנאמר וימת מלך מצרים לשהוט קין ילדים בנוקר וקין בערב ורוחץ בדמם כמו שדרשו רבותינו ז"ל, וכבר נודע דלסברת בית שמאי חייב כשחשב לשלוח יד, ורוצה לומר שהקב"ה ס"ל כבית שמאי וכמו שכתבו הראשונים דהבא בעולם הוה קימא לן כבית הלל ולמעלה בדין שמים פסקי תדיר כבית שמאי דמהמירין בכל דבר, והוה אומר אלו ואלו דברי אלהים חיים.

ובנה יזמתק מ"ש בענין הברכות שנמלם יעקב דבזוהר הקדוש א"תא דעיקר הבכורה תלויה במחשבה ויעקב אבינו עליו השלום הוא היה בכור כפי המחשבה, והוא היה טיפה ראשונה דיצחק, משל שפופרת וכו', ועשיו הוא פטר רחם במעשה והשתא נימא בדין שמים יעקב אבינו עליו השלום הוא הבכור דהלכה כבית שמאי דמחשבה ענין גדול, וממילא כל הברכות השייכים לעולם הבא והבכורה שהיא עבודת שמים ראויים ליעקב אבינו עליו השלום כי הוא הבכור כלפי שמים, ובקניני העולם הוה ודשייכי להו הם לעשיו שהוא פטר רחם והלכה כבית הלל בעולם הזה, ויצחק אבינו עליו השלום רוצה לביך את עשיו דקימא לן הלכה כבית הלל והוא בכור פטר רחם, ורבקה ברה הקודש ראתה כי יעקב הוא הבכור כלפי שמים והברכות שהם עניני עולם הבא והעבודה בבכורות הם שייכי ליעקב כי הוא הבכור במחשבה דס"ל כבית שמאי ולכן נכנסה עם יעקב השכינה ואז אמר יצחק ראה רית בני בריח שדה אשר בירכו ה' וכו'.

קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה קסו

אפילו בתהוהו.

ובזה יובן כוונת המדרש ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, בשעת קריעת ים סוף עמד עווא שר מצרים וטען ואמר רבונו של עולם למה אתה רוצה וכו' כמו שכתבתי בפתח שעד הדרוש, ויש לדרקק למה לא טען עווא בכל המכות הקודמות אלא עתה, ועל פי האמור יובן דבשאר המכות הושב הוא דהעונש לא בדיני שמים כי אם בדיני אדם ולכן היה פרעה מהוק את לבו והושב דאין זה בדיני שמים, ובשעת קריעת ים סוף דהכל מודים בזה דהוא עונש בדיני שמים, לכן טען עווא בזה הלשון רבונו של עולם למה אתה וכו' דקדוק אתה דהוא בדיני שמים על זה השיב לו דאעיקרא אין עון בדם עד שיהיבו בדיני אדם אלא אני נרתתי וכו' לדונם כפי דין שמים, אם כן גם העונש של המשעבדים צריך שיהיה על פי דין שמים דהלכה כבית שמאי ובדיני שמים הירבים, ומניד מראשית אחרית כמה שאמר ונס את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, דיוק אנכי שאענישם בדיני שמים.

באופן אחר פירש הנשיר כוונת המדרש הנזכר כמה שפירש כוונת המניד עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאונו ה' אלהינו משם ביד חזקה וכו' על פי מה שאמרו בשם על זאת הפסקא מתחיל בנות ומסים בשבת מאי מתחיל בנות עבדים היינו, ושמאל אמר מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ויש לדרקק מה גנות הוא לנו מה שאומרים הדורע לכל עבדים היינו לפרעה ותו מה שאמר ואילו לא הוציא הקב"ה וכו', ולבאר זו בהקדים מתחילת רב נחמן ורבי יהודה אי עבד אניש דינא לנפשיה, אם הוזה ש'ו ביד אחרים אם רשאי הוא עצמו ליקח אותו ממנו ביד חזקה או על ידי בית דין, ומסיק שם במקום פסידא כולו עלמא לא פליגי דעבד דינא לנפשיה, כי פליגי דליכא פסידא דדיני יהודה סבר כיון

דליכא פסידא ליוול קמיה דינא ולא יעשה משפט לעצמו, ורב נחמן סבר כיון דבדין עבד מצי אמר לו לא אסרה לילך אצל הדיין, ופריך שם מיתבי בן בנ בנ אמר לא תננס לתצר חבירך ליטול את שלך שלא מדעתו, אלא שבור את שיניו ואמר לו שלי אני נוסף, ופירש רש"י לא תננס שלא בפניו אלא טול שלך בפניו ואם יענב בדבר שבור את שיניו רשאי אתה להכותו עד שתשבור שיניו שמע מינה עבד אניש דינא לנפשיה, ומשני מאי שבור את שיניו בדין, רוצה לומר על פי הדין בבית דין יוצאו ממנו ולא יקה את שלו בידו בתווקה, והנה קימא לן בדין כרב נחמן שאם לא יבול להוציא את שלו מיד חבירו אם לא שיכחו שרי ועבד דינא לנפשיה.

והנה מה שאמר במדרש ילקוט שבא עווא שר של מצרים בשנית קריעת ים סוף וטען רבונו של עולם למה אתה רוצה להטביעם בים סוף ואמרו מיד כנס הקב"ה פמליא של מעלה ואמר להם הוו דנין ביני ובין עווא וכו' והשיבו בית דין של מעלה הדין עמך ועשה מה שאתה הפין וכו' עיין שם, ויש לדרקק מדוע המתין עווא עד כואם לים ואו טען מה עשו בני לבניך כישביל ששיעבדו בבניך אתה רוצה להטביעם בים, היה לך לטעון זאת בעודם במצרים בעת מכת בכורות שאין בית אשר אין שם מת הנה לך לטעון זאת וכו', אלא ודאי הוא הדבר לפי דברי זוהר הקדוש שאילו שהו עוד הניע אחת היו נטמעים בהמשים שערי טומאה ולא הוה להם לצאת משם לעולם, ואם כן בעודם במצרים הוה להם במקום פסידא דלא הדר ובמקום פסידא עבד אניש דינא לנפשיה לכולי עלמא, ולכן הרג בכוריהם כדי שיגהו את ישראל לצאת משם שלא יכלו להתמחמה, אכן כיואם אל הים שאז כבר יצאו מהצרה, ובמקום דליכא פסידא לא עבד אניש דינא לנפשיה, לכן באותה

קסח קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה

באותה שעה בא עוזא שר מצרים במענה זו
דלא עביד דינא לנפשיה, מיד כנס הקביה
פמליא של מעלה ואמר להם שידונו בינו ובין
עוזא ואו בית דין של מעלה דנו שיטביעם.
ועל פי הצעה זו מכואר דברי המניד במה
שאמר עבדים היינו לפרעה במצרים
ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע
נטויה, רוצה לומר ביד חזקה זו הדבר ובזרוע
נטויה זו מכת בכורות, שהקביה בעצמו עשה
זאת, וכי תימא ואיך כביכול עביד דינא
לנפשיה על זה תירץ ואילו לא הוציא הקביה
את אבותינו ממצרים עדין אנו ובנינו וכי
רוצה לומר שהיינו נשמעים בהמשים שערי
טומאה ואי אפשר לצאת אהר כך, ואם כן
הנה ליה במקום פסידא דשרי לכולי עלמא.
ובזה אתי שפיר לשון המדרש והשים מה
שאמר מתחיל בננות ומסיים בשבחה.
רוצה לומר בננות עצמן של ישראל שריו
עבדים ועובדי עבודה זרה והיו נשמעים בהמשים
שערי טומאה ולא אפשר להתמהמה אפילו
הנע אחד ולכן ויוציאנו ה' אלהינו בעצמו
דהנה ליה במקום פסידא דעביד דינא לנפשיה
ולא יצריך בית דין.

וזרין כוונת רשע מה הוא אומר מה העבודה
הזאת לכם ולא לו אף אתה הקהה את
שיניו ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי
בצאתי ממצרים לי ולא לו ואילו היה שם
לא היה ננאל.

דרוצה לומר דהרשע שואל לאביו מה העבודה
הזאת לכם, דהקרנן פסח הוא על
שם ישפסח הקביה בכבודו ובעצמו על בתי
בני ישראל בנופם את בכורי מצרים כמו שאמר
הכתוב ועבר ה' לנגוף את מצרים כדי להציל
את הפיקדון, ואיך הקדוש ברוך הוא תיו
עבר על שורת הדין לעשות משפט לעצמו,
והנה ליה לעשות על פי בית דין פמליא של
מעלה כמו שעשה על הים דכן נראה שהוא

ס"ל כן כמשיש כנס פמליא של מעלה ומה
שאמר בן בנ בנ שביר את שיניו וקה את
שלך, על פי בית דין קאמד על ידי הדיינים,
ולא שהוא בעצמו יכהו אם יסרב וקה את
שלו בחוקה, לזה אמר המניד אף אתה הקהה
את שיניו ואמור לו, רוצה לומר אף אתה
תשיב דמה שאמר בן בנ שביר את שיניו
ממש הוא שאם הוא מניד ומסרב נדרו רשאי
להכותו עד שישבור את שיניו וקה את שלו
דיש פסידא הרבה דהיו נכנסים בהמשים שערי
טומאה, ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי
בצאתי ממצרים כדי שאצא משם תקף ואילו
הוא היה שם, ולפי דעתו שאכור לעשות
דינא לנפשיה אפילו אית ליה פסידא לא היה
ננאל, דאם היה הקדוש ברוך הוא שונה עד
שיכנס פמליא של מעלה ביני בניו היו נכנסים
בהמשים שערי טומאה ולא היו יוצאים משם
לעולם, וזה שאמר ואילו היה שם לא היה
ננאל, וזה שאמר בעבור זה עשה ה' לי
בצאתי ממצרים לי ולא לו, לי דמותה לעשות
דינא לנפשיה ולא לו לכבודו, אמנם אהרי
צאתם מארץ מצרים לרווחה ואין פסידא עוד
לכן בא עתה עוזא שר של מצרים ושען מה
אילו אף אילו ואין הייבים מיתה אוי כנס בית
דין פמליא של מעלה ופסקו ישתייבים מיתה
דכלום אתה דין שונג במניד ודנו אותם למיתה
ואו קרע את הים לפניהם ומיד הנשיר זיל.
ובזה פירש הרב כמוהר"ע ז"ל כוונת הפסוק
ויאמר ה' דאה ראיתי את עוני עמי
אשר במצרים שהם פיקדון שלי, אשר נתתי
אותם במצרים ואת צעקתם שמעתי וכי שקרובים
הם להכנס בהמשים שערי טומאה והיו במקום
פסידא ולכן וארד להצילו אני בעצמי מיד
מצרים ולהעלותו אל ארץ טובה ורחבה ארץ
הקדושה, ועתה הנה צעקת בני ישראל באה
אלי דכמה בנים שקעו בבנין ונס ראיתי את
הלהין וכי ובזה לית דין ולית דין דיין דיכול
אני

קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה קסט

אני לעשות בהם מה שלבי הפך.

ובזה אפשר לפרש מה שאמר משה להאל יתברך למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני ומאו באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך ויאמר ה' עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה וכו'. דמשה כשראה שהם קרובים להכנס בחמשים שערי טומאה ויש פסדא בדבר לכן בא כמתרעם חיו על כביכול שנתן הפקדון עד מדרנה כזו, ונס כי עתה אין צריך על ידי שליחות כי אם על ידו יתברך יעשה דין לנפשו, ועל זה השיבו יתברך כיון שהניעו למדרנה כזו אם כן אני בעצמי אעשה דין יימיהם, וזהו למה הרעות לעם הזה שהנחתם להניע למדרנה כזו, ועתה שהניעו וקרובים ליכנס בחמשים שערי טומאה למה זה שלחתני, רוצה לומר שתעשה על ידי אחרים והצל לא הצלת בעצמך, על זה השיב לו עתה, רוצה לומר שהניעו למדרנה זו תראה אשר אעשה בעצמי לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וכו'. **ובזה** יובן כוונת המדרש ויושע ה' ביום ההוא את ישראל, למה ויושע ה' משום דביום ההוא, ורוצה לומר דמקשה המדרש למה ויושע ה' הוא עצמו כביכול ולא על ידי שליח ואיך עבד דינא לנפשיה כביכול, על זה תירין משום דביום ההוא מוכרה לעשות התשועה דיש לחוש להם דחס ושלוש יוטמעו בחמשים שערי טומאה ולכן הוכרה כביכול לעשות הוא בעצמו.

ובזה יובן מה שהתחיל כביכול בעשרת הדברים אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכו', ויש לדקדק למה התחיל באנכי וכו' ומהו הכוונה דסמך לה לא יהיה לך וכו', ועל פי האמור מובן דקאמ' כביכול דמה שהוכרתי אנכי בעצמי להוציאך ממצרים מבית עבדים ולא על ידי אחר, הוא מטעם

דחס ושלוש יהיו קרובים ליכנס בחמשים שערי טומאה, ואם כן יש לך ליתור שלא תכניס עצמך בזה על ידי עוניך שתכניס הטומאה שהיא אלהים אחרים לתחומך, וזה שאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים שהוא עצמו כביכול ולא על ידי שליח מהחשש תגבורת חמשים שערי טומאה, ולכן הזהר והשמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, שלא תגרום על ידי עוניך להגביר הקליפות וההיצונים הם ושלוש על פני כביכול.

באופן אחר אפשר לפרש כוונת המדרש ה' ימלוך לעולם ועד למה כי בא כוס פרעה במה שכתבו המקובלים משם הרב מניע דטעם נלות מצרים לברר ניצוצי הקדושה שהיו בת'פ חילות וכו' והו כוים פרעיה נימטריא ת'פ וכו' יעויע, וזה שאמר ה' ימלוך לעולם ועד, ורוצה לומר דגדול נס יציאת מצרים וראוי לפארו ולשבחו יתברך כביכול לעולם ועד, ועל זה תמה למה כל כך השבה הזה, ועל זה תירין כי בא כוים פרעיה נימטריא ת'פ שביציאת מצרים ביררו ניצוצי הקדושה שהיא בת'פ חילות וכו'.

עוד אפשר לרמוז במה שאמר האריי הה' יל והביא דבריו הרב אדרת אליהו בבלי על פסוק ה' איש מלחמה ה' שמו דלעתיד יהיה שם הוייה ברוך הוא בהינתן יהיה כרכת' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, שהויו יתעלה להיות במדרגת יוד כגודע, וכל עוד שלא נתבררו ניצוצי הקדושה כראוי והאל יתברך ילחם מלחמת ישראל וכו' הוייה שמו, אבל לעתיד שישתלם התקון כראוי והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי וכו' ואין עוד לישראל אויב ואין שטן ואין פנע רע כויע או יתעלה שם הוייה ברוך הוא במדרגת יהיה עיין שם, וזה שאמר ה' ימלוך לעולם ועד ועל זה תמה למה בשם הוייה כיון שננאלו ישראל ויצאו ביד רמה וכו' הוה

קע קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה

היה ליה לומר בשם יהיה, על זה אמר כי בא סום פרעה דוקא והמצרים אלא שיש עוד כמה וכמה מאומות העולם וניצוצי הקדושה שלא נתבררו ולכן אמרו השירה בשם הויה כרוך הוא, ולעתיד במהרה בימינו שיתבררו ניצוצי הקדושה ויתלבנו ביום ההוא יהיה ה' אחד יהי רצון שיהיה בענלא וזמן קרוב אמן מן יהי רצון.

אחר הדרשה המנהג לומר זה בעיית דמשק יכונניה עליון אמן.

ליל ארבעה עשר בניסן אחר שקיעת החמה ילך לשאוב מים למצת מצוה.

יזרה שירחין ידיו קודם שישאב המים כדי שיהיו ידיו נקיות מחשש לכלוך המין, גם הכלי שישאב בו והכלי שנותן בו המים יהיו מקודם רחוצים ונקיים יפה, קודם שישאוב המים יאמר בפיו הרי אני שואב מים למצת מצוה, כשנותנים בכלי יסננס היטב ויכסה הכלי בסמרטוט כדי שלא יפול בהם איזה דבר, והרב קב הישר כתב דיש לו לשפוך אל תוך הכלי שנותנים בו כמה שפיכות וככל שפיכה ושפיכה יזכור אות אהת מאותיות אלף בית כדי שימשוך קדושה על המים מאותיות אלף בית, ויתן הכלי שבו המים תחת אויר הרקיע כל הלילה, ולא יתנס תחת הגג כלל ואפילו בליוואן, ובבוקר קודם זריחת השמש יניסם לבית כדי שלא תשלוט עליהם השמש.

קודם שילך להתפלל ערבית יזויר לבני ביתו שיזמינו לו קערה וסכין ושפוד כדי שכן יאמו מתפילת ערבית תכה ומיד יברוק החמין ולא יתעכב כלל, ואחר ערבית לא יעשה שום מצאה וגם אפילו ללמוד תורה אסור כי אם שילך תכה לבדיקת החמין, ונהנו להניח עשרה פתחי המין במקום שימצא הברוק כדי שאם לא מצא המין בבדיקתו שלא תהיה ברכתו לבטלה, ובלאו הכי על פי דברי

האר"י ז"ל על פי הסוד יש רמו לזה להכניע עשרה קליפות.

יזרה שיהיו הפתחים דקים הרבה שלא יהיה בין כולם בויח, וקודם הבדיקה יאמר לשם יהוד קודשא בריך הוא וכו' הרי אני בא לקיים מצות עשה של השבת שאור מביתי ככתוב בתורה ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם לתקן את ירשה במקום עליון ויהי נועם וכו', ויברך על ביעור חמין, ויזהר שלא ידבר כלל מתחילת הבדיקה עד אחר נמירא, ובין ברכה לבדיקה יזהר הרבה שלא לדבר כלל ואפילו מעניני בדיקת חמין, ובדיעבד אם דיבר בין הברכה להתחילת הבדיקה אם מעניני הבדיקה דיבר אינו צריך להזכור ולברך, ואם דיבר שלא מעניני הבדיקה צריך להזכור ולברך, ואם אחר הברכה התחיל לברוק מעט וישב אחר כך דיבר אוי אפילו אם דבר שלא מעניני בדיקת החמין אין צריך להזכור ולברך, וטוב יותר לזוהר שלא לדבר כלל מאחר שברוך עד שיגמור בדיקת החמין כולה, יברוק כל המקומות שמכניסים בהם חמין, לא יהיה כאילו מטייל והולך בחדר אלא ואז לזכור בעלמא כי אז הוא ברכה לבטלה, לא יהיה נסמך בבדיקת החמין על אחרים אם לא עיצ הדוהק כי מצוה בו יותר מבשלוהו, ובדיקת החמין תהיה על ידן גר שעוה כדי שיוכל לברוק בתורין ובמקנן, וגם שתהיה גר שעוה יחדי שלא יהיו שנים יחד דהוי כגר אבוקה, כברכה אחת יכול לברוק כמה בתים ואפילו אינם שלו ובלבד שיהיה דעתו על זה בעת שברך, ואם רוצה לילך מחצר לחצר אחרת ההלכה היא הפסק וצריך להזכור עוד ולברך, ואחר גמר בדיקת החמין יאמר נוסח הביטול כל המירא וחמיע דאיכא ברשותי ולא הויתיה ודלא ביערתיה ודלא ידענא ליה ליבטיל וליהווי חשיב כעפרא דארעא, לא יאמר דהויתיה ודלא הויתיה וכו' דעדין צריך הוא לאכול כלילה וביום

קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה קעא

ויטכול במקום שהרה של ארבעים סאה כי חייב אדם לטהר עצמו ברגל, גם יטביל הכלים שהם חדשים, ומקודם שיטביל אותם יסתכל בהם שיהיו נקיים מלכלוך ועפרורית משום חציצה, וכלי מתכות וזכוכית צריכים ברכה, ואם הם שני כלים יאמר על טבילת כלים ואם הוא כלי אחד יאמר על טבילת כלי, וכלי חרס אפילו המצופים באבן יטבילם בלא ברכה, וטוב שיטבילם עם כלי מתכות וזכוכית ויכוין בברכתו עליהם גם כן, וגם המאלקיי והציניי דינן ככלי חרס.

יזהיר לבני ביתו בבדיקת הירקות היטב מתולעים כי מלבד האיסור הנהוג בכל זמן עוד בה לפי דברי האר"י ז"ל העושה איסור בליטה הזאת עושה פגם גדול למעלה והשמן מקטרנ בשעת הכנה היו.

יעשה עירובי חצירות שיכריז מקודם על השכנים שיזמינו כל אחד מהם הלת מצה אחת ושוב יברך על מצות עירובי, ושוב יקבץ אותם החלות, ויאמר בדין עירובא יהא שרי לנא לאפוקי ולעיולי וכו' ככתוב במתוור לנא ולכל הדרים בחצר הזאת ולכל המתוספים דורים כאן בחצר בשנה זאת מחג הפסח הזה עד חג הפסח האחר שיבוא עלינו להיות טובים ולשלום, ויניתם במקום הגוהגים מקודם להניתם שם.

וקודם שילך להתפלל תפילת ערבית יבין מקום מושבו, ויסדר שולחנו על זה האופן דהיינו זרוע וחרוסת לצד ימין, וביצה וברפס לצד שמאל, ומצה הם שלשה מצות ומרור וחרות באמצע וסימנם זה"י בכ"ש ממח"ב, ובליף שני יסדר השולחן כסדר הזה אחר תפילת ערבית ולא סבועוד יום יען כי אין יום טוב מביין להבירו.

וילך לבית הכנסת להתפלל תפילת ערבית בשמחה ובטוב לב.

בברכת ההלל שאומר בבית הכנסת בתפילת ערבית

וביום, האומנם ביום אחר ששרף החמץ יאמר דהויתיה ודלא הויתיה וכו', יאמר נוסח הביטול בין בליטה ובין ביום שלשה פעמים, ומי שאינו יודע בלשון הקודש יאמר בלשון שמבין, וזהו להצניע החמץ שמצא וגם הנשאר מאכילתו כדי לאכול למחר שיצניעם במקום שלא יניע להם עכבר וחולדה.

למחר יתפלל שחרית בבוקר וימהר בקניית צרכי יום טוב ולאכול קודם שיהיה זמן שתי שעות ורביע שהוא זמן יליש היום בשנה זאת ואחר זמן זה אסור לאכול חמץ. **אחר** כך ישרוף החמץ הנמצא אצלו ואחר שריפת החמץ יאמר כל חמירא וכו' השייכה ליום שלשה פעמים כנוכר לעיר. **ימחר** לנלח ויקוץ צפרניו קודם הצות, שאם נתאחר עד לאחר הצות יש פוסקים שאסרו לנלח על ידי נוי ואפילו ששכה ולכולי עלמא הישראל אסור לנלח לאחרים אחר הצות ואפילו בחנם, ולא טוב עושים עתה הכפרים שהם נמשכים בגלות גם לאחר הצות דבזה עושים אסור נמור ומחוייבים נידוי, מענין עשיית מלאכה בערב פסח בעירנו הזאת נעמי דמשק יע"א נוהגים לעשות מלאכה עד הצות, אחר הצות אסור בכל מקום מן הרין לעשות שום מלאכה והיוב נדוי אינא לעובר ועושה מלאכה.

אחר הצות ילך לאפיית מצת מצוה ויזהר שלא יוליך כלי המים והקמח במקום דאינא שמש כדי שלא יתחמסו, וגם יזהר שיהיו מנוסים כדי שלא יפול בהם אזהר דבר. **קודם** שיתן הקמח בכלי כדי ללוש אותן יאמר אני מבטל כל הפירורים והעסות הנדכקין בכלים משעת לישה עד לאחר אפייה, ויזהר בעשייתן בלישה ועריכה ואפייה שלא יהיה בהם איוה חשש תמוין היו, ונהגו לומר ההלל בשעת אפייתן.

קעב קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה

ערבית יבין לפטור גם ההלל שאומר בבית
על סדר ההגדה.

קדש אף דבשאר שבתות וימים טובים איכא
פלונתא ריש אומרים דכל שקבל עליו
יקדש מבעוד יום מצי למיכל מבעוד יום, ויש
אומרים דאף דמצי להתחיל מבעוד יום מכל
מקום גמר הסעודה צריך שתהיה בלילה, ויש
אומרים שאף תחילת הסעודה צריך שתהיה
בלילה, מכל מקום בליל פסח לכולי עלמא
לענין אכילת מצה ומרור בעינן משתחשך,
והתהיך הביאו הבית יוסף ז"ל כסימן תעניג
הוסף שגם הקידוש והסידור וההגדה צריך
שיהיו משתחשך עיין שם.

ואומר יקו יין קדוש זמן, ובברכת היין
יבין לפטור גם כוס שני, ובברכת
זמן יבין לפטור את הרגל וכל המצות השייכים
ובגדים הדישים ובדיקה וביעור החמץ, ואם
הל במוצאי שבת אומר יקנהיו.

וצריך שיהיה הכוס מחויק כיו דרסה, וישתהו
כולו או רובו, וצריך לשתות אותו
בהסיכה על השמאל דוקא, ובן כל מצות
אכילות הלילה והשתיות צריכים הסיכה על
השמאל הוין ממרור, ועל צד ימינו לא יכב
מישום שמא יקדים קנה לושט, ועל פניו לא
הניאה באבר ואנן בעינן דרך הירות, ועל
כבו לא שהוא דרך נאווה, וצריך שישתהו
כולו בכת אחת, או רובו, גם הנשים ובן אצל
אביו בעו הסיכה, וכל השתיות והאכילות של
ואת הלילה דבעו הסיכה, אם אכל ושתה בלא
הסיכה צריך להזור לאכול ולשתות בהסיכה,
גדול הבית מקדש ומכרך והאתרים יוצאין
די חובתן בברכותיו ובן כל הברכות.

ורחץ ירחין ידיו משום טבול הכרס בחומץ
דכל דבר שטבולו במשקה צריך נטילת
ידים, והגם דככל הימים אינו נוהר בזה, בלילה
הוא צריך לזוהר בזה, ואדרבא לפחות יתן
דעתו עכשיו לפטור שאר פעמים שאינו נוהר

בוה, וכל דבר המעכב בנטילה שעל הפת
כגון כה נכרא ושברי כלים ופחות מרביעית
והציצה ההיג לדבר שטיבולו במשקה דאין
הפרש בניהם כי אם לענין הברכה בלבד דעל
דבר שטיבולו במשקה אינו צריך ברכה, ולכן
יטול ידיו נטילה כראוי ולא יכרך על נטילת
ידים.

כרפס, יקה פחות מכוית כדי שלא יצטרך
לכרך ברכה אחרונה בורא נפשות
רבות, והוא מכויין בברכה הראשונה שמכרך
בורא פרי האדמה לפטור ברכת המרור ומרור
של הכורך, וכדי לצאת ידי כל הפוסקים ז"ל
שלא להכנס בכפף כלל יקה שנים או שלשה
דרסה דוקא, וישבולנו בחומץ או מי מלה,
והטעם לאכילת כרפס משום פריך והסמך המו
לסיר שנשתעברו בעבודת פריך, ולזה יאכלנו
בלא הסיכה, והגדול מכרך מלה במלה והשאר
נותנים דעתם ויוצאים בברכתו.

וצריך אדם לזוהר הרבה קודם אכילת הירקות
לבודקן היטב מן התולעים עד מקום
שידו מגעת דאף דבשאר הימים אוהרה שמענו
ויש מי שעובר על המשה לאוין ויש שעובר
על ששה, מכל מקום בלילה הוא צריכים
זהירות וזריזות ביותר יען כי אין השטן מקטרג
אלא בשעת הסבנה להכשיל את ישראל היו
וכו' לכן צריך השתדלות וזריזות לכל יכשל
האדם ואל יעכב שום חטא ועון, ורב גדול
בחכמת הקבלה ז"ל הוא אמר שלא דוקא
באיכור החמץ עושה אדם פנס בתג הקדוש
הזה, כי גם על כל שאר עבירות הנכשל בהן
הקדוש הזה עושה פנס גדול יותר משאר הימים
רהמנא ליצילן.

יחץ, יקה המצה האמצעית ויהלקנה לשתים
די וי הדי קטנה והוי גדולה והוי
יצניענה לאפיקומין, והטעם שנהנו לבצועה
קודם אמירת ההגדה כדי שיאמר עליה הא
לחמא עניא ודרכו של עני בפרוסה, ונותנה
במפה

קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה קעג

כמה זכר למשארותם צורות בשמלותם, ונוהגים לשם אותה על כתפיהם כמאמר הכתוב משארותם זכו על שכמם, ונכון לזוהר שלא להניח הפרוסה במקום מוצנע כי אם טוב להיותה מנולה כדי שלא יבוא לישבה מלאכול את האפיקומן, והחצי של הד' יניחנה בין שתי המצות השלימות, ויניח המצות מנולות כדי שיאמר ההגדה כי לכן נקרא גם כן להם עוני שעונים עליו דברים הרבה.

מניד, קודם שיאמר ההגדה יאמר לשם יהוד קודשא בריך הוא זכו הרי אני בא לקיים מצות עשה לספר ביציאת מצרים זכו והגדת לבנך זכו, ויאמר ההגדה בלשון שמבינים הנשים והקטנים, או יפירש להם מהו הענין, וכשיתחיל ויאמר הא לחמא זכו יגביה מצה הפרוסה להיבוב, וכשיגיע למה נשתנה יסלקו הקערה שבה המצות, וגם ימונו הכוסות, וכל זה עושה שינוי כדי שישאלו התינוקות, וכשיגיע לעבדים יחזירו הקערה למקומה, וכשיגיע לדים ואיש ותמרית עשין ישפוך הגדול מכוסו לתוך הספל שלש שפיכות, גם בעשר מכות ישפוך עשר שפיכות, גם בדצ"ך עדיש באחיב שלש שפיכות, אשר בין הכל נעשו י"ו שפיכות כנגד הרב הקדוש ברוך הוא שהרג בו המצרים אשר יש בו י"ו פ"מות, והכוס ששפך ממנו לפי דברי האר"י ז"ל יניח בו מעט יין וימונו שאר הכוסות ממנו, ויש מנהגים אחרים וכל אחד יעשה כפי מנהגו, וכשיגיעו להיות שעמדה זכו יגביהו הכוסות עד מצילנו מידם, ויכסו המצות, ושוב אתה כך בשאומר צא ולמד יניחו הכוסות ויגלו המצות, וכשיגיעו למצה זו יגביה המצה בידו להיבוב מצוה, וכן במרור, מה שאין כן כשיגיע לפסח לא יגביה הזרוע כדי שלא יהיה נראה כאוכל קדשים בחוץ, כי אם בהכסה בעלמא, וכשיגיע ללפיתך יכסו המצות ויגביהו הכוסות בידם עד נאל ישראל, וישתחו בהיכסה ככוס ראשון, ובין

כוס שני לשלישי אם רוצה לשתות יין ושכר ישתה וליכא משום מוסף על הכוסות מה שאין כן בין ראשון לשני ובין שלישי לדביעי לא ישתה דנראה כמוסף זכו.

רחצה, ירחק ידיו לצורך אכילה וזוהר בכל אזהרות ודיני נפילת ידים, וישול בשופע גם כן להמשיך שפע וברכה עליו ביותר כי השעה ראויה היא ויאמר שאו ידכם זכו.

מוציא מצה, יקה בידו שתי המצות השלימות והפרוסה בניהם משום דבעינן לתם משנה שיהיו שלימות ומברך המוציא, ואחר ברכת המוציא מניח את השלישית להשמש מידו ומברך על העליונה והפרוסה על אכילת מצה ומוצע מהעליונה ומהפרוסה מכל אחד מהם כות ואוכלם יחד בלי שהיה ובשעה שמברך יכוין לפטור בברכה זו מצה שאוכל בבורך, ואכלם בהיכסה ובשעת אכילה יכוין שהוא מקיים מצות עשה בערב תאכלו מצות, ויטבלם במלח, והטעם דבעי נמי כות לברכת המוציא ולא סני בכל דהו בדבעלמא עיין בספר אשרות הפסנה בסדר קדש ורחק בדף י"ח עמוד שני מה שהאריך וציין על זה, ומשברך על אכילת מצה לא יסיה בדברים שאינו מענין הסעודה עד שיאכל הבורך כדי שתועיל ברכת המצה והמרור למצה ומרור של הבורך.

מרור, יקה כות מרור בין הזרת והגדבה ט"ו דהם ויטבלם בהרוסת וינער ההרוסת נעליו כדי שלא לבטל טעם המרור ואחר הטיבול מברך על אכילת מרור ויכוין בברכה לפטור המרור של הבורך, ויאכלנו בלא היכסה, **בורך**, יקה כות ממצה השלישית וכות מרור וכרבן יחד ומטבלם בהרוסת ואומר ובר למקדש כהלל הוקן שהיה בורבן ואוכלן בבת אחת לקיים מה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו ואוכלם בהיכסה, וזוהר שלא לברך

קעד קול דרוש ב לשבת הגדול יהודה

כי אם מצה ומרור ולא שאר ירקות.
שולחן ערוך, אוכל סעודתו וזהר שלא
 למלא כריסו באכילתו עד
 שקין במונו דנמצא אוכל כות אפיקומן אכילה
 נסה ונאמר ופושעים יכשלו בהם ובפרט למיד
 דאכילה זו שאוכל באחרונה היא עיקר קיום
 המצוה כדי שיהא טעם מצה בפיו, ויש אנשי
 מעשה שגם הסעודה אוכלים אותה במעט
 היסבה דרך הירות.

צפון, אחר נמר הסעודה יקה מצה הפרוסה
 השמורה לאפיקומן ולכתחילה יקה ממנה
 שני נתיים אחד זכר לפסח ואחר זכר למצה
 הנאכלת עמו, ולכל הפחות לא יפחות מכזית,
 ויאכל אותם בהיסבה בלא שהיה, וזהר לאכול
 האפיקומן קודם הצות, ויהא נזהר שלא לשכח
 האפיקומן, ואם שכח ואמר הב לן ונבירך
 ואחר כך נזכר יכול לאכול האפיקומן בלא
 ברכה דאתא דרחמנא סמכינן והוא הדין גם
 כן אם שכח ולא אכל עד שנמשל ידיו מים
 אחרונים הוי דינא הכי דאוכל האפיקומן בלא
 ברכת המוציא, ואם לא נזכר עד שבירך ברכת
 המזון ולא בירך בורא פרי הנפן יסול ידיו
 ובירך ברכת על נטילת ידים וברכת המוציא
 ויאכל האפיקומן ויחזור ויסול מים אחרונים
 ובירך ברכת המזון ובירך בורא פרי הנפן
 וישתה הכוס של ברכת המזון, ואם לא נזכר
 עד אחר ברכת הנפן אם אכל בתוך הסעודה
 מצה שאינה עשירה יסמוך עליה ואם לאו
 צריך ליסול ידיו ולבירך המוציא וברכת המזון
 ובורא פרי הנפן ולא הוי מוסף על הכוסות
 כיון שיהכוס ששתה היה בטעות, והרב שו"ג
 בסימן תע"ו כתב דלענין מעשה לדין שכל
 מצות שלנו הם שמורים משעת שהינה ואילך
 (או משעת קצירתה) כל ששכח מאכילת האפיקומן
 ונזכר אחר ברכת המזון אפילו קודם שברך
 על הכוס יסמוך על המצה שאכל בתחילה
 ולא יברך כל כך ברכות לבטלה, אבל אם

נזכר קודם ברכת המזון אף על פי שנמשל
 ידיו יחזור ויאכל כיון שאין צריך לברך כלל,
 ואם נאכל האפיקומין יאכל כות ממצה שמורה
 אחרת:

ברך, יסול ידיו למים אחרונים וימנו הכוסות
 ובירך ברכת המזון מלה במלה באימה
 ובראה ובירך בורא פרי הנפן על הכוס וכיון
 כברכתו לפסוד כוס רביעי ושותהו בהיסבה,
 ובין כוס שלישי לרביעי לא ישתה יין או
 שאר משקין, ואם שכח ולא היכב חוזר ושותה
 בהיסבה ואינו מברך ברכה אחרונה.

הלל, מונוין כוס רביעי ואומר שפוך המתך
 וההלל כולו ואינו מברך על ההלל
 שכבר בירך על ההלל שקרא בבית הנסות
 בערבית וכיון כברכה ההיא לפסוד קריאה זו,
 ואומר עד יהללך ואינו הותם כברכה ואחר
 כך אומר הלל הגדול ונשמת וישתבת עד
 ומעולם עד עולם אתה אל, ואז אומר יהללך
 עד מהולל בתשבות, ושותהו בהיסבה כולו,
 ומברך ברכה אחרונה על הנפן וכו', ואחר
 ארבעה כוסות הללו לא ישתה יין ולא שאר
 משקין כי אם מים, ובענין הקאהוויי נחלקו
 האחרונים ז"ל, ובליל שני מותר בכל המשקין,
 וחייב אדם לספר ביציאת מצרים עד שתחשפנו
 שינה, ויאמר שיר השירים בקול נעים ופיוט
 חד נדיא וכו' וכו'.

נרצה, מי שעושה כן כדרך הזה הוא מרוצה
 לפני ה' ויוכה לשנים רבות נעימות
 ומזכות בתוככי ירושלים הבנויה במהרה בימינו
 אמן כן יהי רצון.

דרוש ג לשב"הג

ידוע הדבר ומפורסם הענין כמה הפליגו
 רבותינו ז"ל בנוהל מעלת תהלת
 קדושת היום הקדוש שבת הגדול שבו נזכר
 הסריז

קול דרוש ג לשבת הגדול יהודה קעה

ספ חיים לעושיה ונקראת אור כי נר מצוה ותורה אור, וזהו כוונת הסמיכות לכלל ה'יד החוקה אשר עשה משה וכביכול ביציאת מצרים ומה שאמר י'ד חוקה רוצה לומר שהוציאם תוך הזמן ולכלל המורא הגדול זה נילוי שכינה בכבודו ובעצמו ואם כן נעשה ע'י לעילא ולתתא על ידו יתברך ועל ידי משה, והיינו טעמא לעיני כל ישראל שמה יראו וכן יעשו לעשות תמיד אתערותא מלתתא בתשובה ובתפילה, ואו יהיה אתערותא מלעילא, והא לך הוכחה גדולה על זאת בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ שהם רוחני ונשמי, והנשמי משכן הסטרא אחרא והיצר הרע ועל ידי זה נוטה תמיד אחר ההכל והבלו, אלא דכביכול מרם מכה ציין רפואה פרה, רפואה ותעלה לזה הוא על ידי התורה, והא אומרו את השמים ואת הארץ, שהם נשמי ורוחני, והארץ היתה תוהו ובוהו שהנשמי מתגבר על האדם על ידי והושך שהוא היצר הרע שמהשיך עיני האדם על פני תהום, ויאמר אלהים יהי אור, דרפואה לזה על ידי אור התורה וכמו שאמרו בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין ובוהו ויהי אור, דבזה יהיה שמים כהלכתן האדם שהוא נשמי והתורה שהיא רוחנית ועל ידי זה יוכנעו היצר הרע והסטרא אחרא ותתעלה הקדושה למעלה.

רחוק מדרכינו פירשתי בעוניי כוונת הסמיכות הנזכרת לעיל בשני אופנים, א. בהקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל דהתתא הלומד בתורת ה' יכונה בשם משה על דרך משה שפיר קאמרת, עוד נקדים את הידוע גדול מעלת שמירת השבת ותמיד צריך המוכנה להוכיח את העם בדבריו בזה יותר מישאר עבירות כי השבת יסוד גדול כי היא היינו שעל ידי שמירת השבת יבוא שפע גדול לכל ימי השבוע כנודע, גם נודע כי צירוף תיבת בראשית אותיות י"א שבי"א, וזהו אשר עשה משה שהוא

הסדיו יתברך שעשה את אבותינו בהוציאם ממצרים ביד חוקה וכוונת נטויה וידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל בטעם שכתב בתורה ביציאת מצרים בלישון זה ביד חוקה הוא מטעם דהוציא את ישראל משם קודם הזמן, דאילו בזמנם יצאו ממצרים אין צריך י'ד חוקה ועיין בדרשות עשיר וצ"ת מן אבא וצ"ל שהאריך בהקדמה זו, אשר בזה יובן לעניות דעתי כוונת הפסוק ויאמר משה למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני, ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חוקה ישלחם וביד חוקה ירשם מארצו, והדקדוקים מבוארים וכדי להבינם נקדים לפרש כוונת סמיכות התורה מרישא לסיפא נעוץ סופה לתחילתה לכלל ה'יד החוקה והמורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וכ"ו, ולהבין זה נקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל במה שאמר המגיד ובמורא גדול זה נילוי שכינה שהקב"ה בכבודו יתברך הוציאנו ממצרים, וגם שלח משה עבדו אשר כהר בו להוציא את ישראל ממצרים, דיש מזה הוכחה גדולה דלמה הוצרך כביכול שמים כהלכתן על ידי משה ואחר כך על ידו יתברך אלא לידע ולהודיע לישראל דכלל דבר צריך אתערותא מלעילא ואתערותא מלתתא ובהיות האדם איש הישראלי איתער מלתתא ויתפלל אל ה' אלהיו אוי יהיה אתערותא מלעילא ביוזם החמו והסדיו ידיל טובו ויושיעוהו, וכמו שמצינו ויצעקו בני ישראל אל ה' מרוב עבודה ואו וישמע ה' את צעקתם, ובוה נעשה שמים כהלכתן אתערותא מלתתא ומלעילא ונעשה הנס גם כן שהוא יתברך מלעילא נילוי שכינתו ושלה משה רבינו עליו השלום לתתא וכזה היה הנס בשמים וכארץ ובוה יאבדו כל שונאי ה' והרשעים יכרתו, עוד נקדים את הידוע דסגולת התורה והמצוות הם להכניע היצר הרע והסטרא אחרא כי היא

קעו קול דרוש ג לשבת הגדול יהודה

שהוא התחיל בתוכחותיו לעיני כל ישראל בראשית שהיא ראשי תיבות יריא שבית שתמיד זכיחם על זה, ובוה הוא מקיים העולמות עלילא ותתא, וזה שאמר את השמים ואת הארץ שיקיים עליונים ותחתונים, עוד יש לרמוז זה לפי דברי מרן האריז"ל של שכתב דתיבת כ"ף רמו ליסוד שהוא כולל כנודע, גם ידוע שעל ידי התורה והמצות מבררים ניצוצי הקדושה מתוך עמקי הקליפה ומעלים מין ובוה נעשה זיווג זוין, והוא לכל האותות והמופתים והיד החזקה, רמו למעשה המצות והיהודים אשר עשה משיח, כל איש ישראל המכונה לשם משה, ולשון עשה הוא מלשון ועשתה את צפורניה לשון תיקון אשר תיקן כל איש ישראל, או על ידי זה לעיני כל ישראל שגורם יהוד זיווג כ"ף ישראל שהוא יסוד דו"א בראשית שהוא רמו למלכות, שבוה נעשה זיווג זוין ימתקן את השמים ואת הארץ שהם גם כן ימו לזוין שמים הוא ז"א וארץ שהיא בניו למלכות כנודע, שנעשה חיבור וזיווג זוין יתר כנודע וא"ש התייב.

ועל פי דרכינו למעלה ראש שצריך אתערותא מלתתא ואחר כך יהיה אתערותא מלעילא וכנזכר לעיל, אפשר לפרש לעניות דעתי כוונת מאמרם ז"ל בפרק הלך תפסו כביכול הקבי"ה לירבעם ואמר לו הוור כך ואני ואתה ובן ישי נטייל בנן עדן, אמר לו מי בראש אמר לו בן ישי בראש אמר לו אי הכי לא בעינא עד כאן, והוא תמוה מרישיה לסיפיה כולו מקשיה, ועל פי האמור יובן ובהקדים עוד את הירוע דיש מתזקת במפרשים ז"ל כי יש דסיף דאתערותא קודם צריך מלתתא ואחר כך יהיה אתערותא דלעילא וכנזכר לעיל, ויש דסיף דהאתערותא תהיה קודם מלעילא והיא היא העיקר והדר מלתתא, והנה כביכול האל יתברך ס"ל דהעיקר אתערותא דלתתא וכמו שאמר הנביא שובה ישראל, וכן כתיב שובו

אלי ואשובה אליכם, ובן הוא אומר ואתה תשוב, ולכן תפסו כביכול לירבעם בבגדו ואמר לו הוור כך שצריך אתערותא דלתתא קודם ובתר על ידי זה יהיה אתערותא דלעילא ואני ואתה ובן ישי נטייל בנן עדן, אלא לירבעם נכנס לבית הספק בדברי כביכול שאמר לו ואני ואתה ובן ישי נטייל בנן עדן, אם בדיוק הקדמו לבן ישי או שלא בדיוק ולעולם בן ישי קודם, וזה תלוי במחלוקת אי אמרינן אתערותא דלעילא קודם עדיף או אתערותא דלתתא קודם עדיף, ולכן אמר לו מי בראש כדי לידע מי עדיף זה או זה, ונאותו נרמא לו דאי אתערותא דלתתא עדיף אם בן דוד בן ישי שעשה הוא אתערותא דלתתא עדיף ממנו ולא יהוור בו ובן היה שאמר לו הקבי"ה בן ישי בראש, דלדירי ס"ל אתערותא דלתתא עדיף וירבעם שלא הור כי אם על ידי אתערותא דלעילא יהיה בכוף, וברוב נאותו השיב ואמר לו אי הכי לא בעינא.

ובזה יש לרמוז שא"ת התם תט מהו אומר מה זאת ואמרת אליו בהווק יד הוציאנו ה' ממצרים, והוא תמוה ועל פי האמור יובן ובהקדים עוד דתיבת זאת רומזת לתשובה שהיא נימצריא צום קול ממון כנודע, והתם הוצה לידע אם התשובה צריכה שתיהם אתערותא דלתתא ולעילא או די באחת על זה השיבו ואמרת אליו דכמו שמצאונו ביציאת מצרים בתחילה על ידי משה ואחר כך כביכול בן בתשובה צריך מתחילה אתערותא דלתתא והדר אתערותא דלעילא.

ובזה יובן גם כן כוונת הפסוק אהת דיבר אלהים שמים זו שמעתי כי עון לאלהים ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ורוצה לומר דבתורה קרא כתיב ואתה תשוב ושבת עד ה' אלהיך, ומה מוכח דמקודם צריך לעשות אתערותא דלתתא, והוא אחת דיבר אלהים אתערותא דלתתא, אלא שמים

קול דרוש ג לשבת הגדול יהודה קעז

זו שמעתי דיש סברה לומר דקודם האתערותא דלעילא וזהו כי עון לאלהים, ובאמת דמצינו דכביכול ס"ל דצריך קודם אתערותא דלתתא, אלא דעם כל זה האל יתברך ברחמיו הגם שהאדם לא עשה אתערותא דלתתא קודם משלם לו שכרו באילו הוא עשה ההתעוררות קודם, וזהו ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו שהוא עשה ההתעוררות קודם.

מעשה זהו כוונת הכתוב וישב משה אל ה' ויאמר למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתי וכו' דמשה ראה דבשליחותו לא הציל את ישראל ועל ידי זה שפס בדעתו דצריך אתערותא דלעילא ולכן אמר למה זה שלחתי דזה הוא אתערותא דלתתא שהוא נשמי ולא רוחני דהלא צריך האתערותא מלעילא דמאן באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה וכו' ויאמר אלהים עתה תראה אשר אעשה לפרעה ולדדי ס"ל דקודם צריך אתערותא דלתתא והדר אני אעשה וכו'.

כאופן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתי וכו' בהקדים את הירוע מהלוקת אי אמרינן וייו לחלק או וייו להוסיף, והנה בניית ב"ן הכתרים כתיב ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, וכוה שייך מהלוקת הנוכח לעיל אי אמרינן עבדות ועינו והוינו להוסיף או אמרינן וייו לחלק או עבדות או עינו, וממה שמצינו אחר כך שעשו בהם המצרים עבדות ועינו, מוכח הוא דהאמת וייו להוסיף וצריך שתיהם, גם מצינו שאמר לו הקדוש ברוך הוא ליעקב אבינו עליו השלום אנכי אהר עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, גם כוה שייך מהלוקת הנוכח אי אמרינן וייו לחלק או להוסיף שהקדוש ברוך הוא כבודו ובעצמו יוציאם ממצרים שכן אמר לו ואנכי אעלך והוינו להוסיף לכן כשראה משה דבינו עליו השלום שהמצרים עשו בישראל עבדות

ועינו תרתי, לכן אמר דמה מוכח דהוינו להוסיף, ועל זה תמה דאיך הקדוש ברוך הוא שלח את משה להוציא את ישראל ממצרים על ידי שליח דהאמת צריך שהאל יתברך בכבודו יוציאם, ולזה אמר הרעות לעם הזה יותר מדאי בעבדות ועינו ומה מוכח דהוינו להוסיף אם כן למה זה שלחתי, על ידי שליח דהיה צריך שכבודו יתברך בעצמו דתיבת ואנכי אעלך הוא להוסיף שהוא יוציאם ממצרים וכנזכר לעיל.

וכנה יובן מה שאמר הכתוב ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, והוא דרוצה לומר דממה ששעבדו המצרים בישראל עבדות ועינו מוכח דהוינו להוסיף ואם כן צריך שהאל יתברך בכבודו כביכול ינאלם ממצרים ולא על ידי שליח, ולכן ולא שמעו אל משה שהוא שליח, והיינו טעמא מקוצר רוח ומעבודה קשה דעשו בהם המצרים שתיהם עבדות ועינו ומוכח מזה דהוינו להוסיף ועל ידי יוציאם ממצרים ולא על ידי שליח.

ולדן גם כן כוונת הפסוק וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה', והקדוקים מבוארים ועל פי האמור אתי שפיר, והכוונה דהנה יש לתת טעם למה הוצרך כביכול לשלוח למשה כמה פעמים אל פרעה וכיוצא, והלא בפעם אחר היה ליה להקדוש ברוך הוא לנואלם כיון דאמר ואנכי אעלך והוינו להוסיף ומוכח דהאל יתברך הוא בכבודו ינאל אותם, אלא דאם היה הקדוש ברוך הוא בעצמו מתחילה הוונת בכבודיהם ולהוציא את ישראל ממצרים היה פתחן פה להמצרים לטעון שאילו היה שליח שליח ולומר להם להוציא את ישראל תיבך היו שולחים אותם ולא היו מסרבין, ולכן מתחילה עשה ה' יתברך על ידי שליח בדרך טבע לישלוח את ישראל והמצרים הקשו ערפם ולא שמעו אל משה, ולכן שוב הענישם האל יתברך וקיים מה שאמר הכתוב וגם את

קעה קול דרוש ג לשבת הגדול יהודה

הגוי אשר יעבדו דן אנכי, וזה שאמר וידבר אלהים אל משה וכו' דיבר איתו קשות על שהקשה לדבר למה וכו', למה זה שלחתני ורוצה לומר דהוה ליה לנואלם הוא יתברך בכבודו וכנוכר לעיל, ועל זה הוכיחו ואמר לו דכן צריך שלא ליתן פתחון פה למצרים ולעשות על פי הטבע, ולכן פתח בתחילה בשם אלהים שהוא נימטריא הטביע, ומשום הכי אל משה ששלח על ידי שליח את משה בתחילה, אבל עיקר יציאת מצרים על ידו יתברך, וזה שאמר ויאמר אליו אני הי שבדאי מעתה אנמור יציאת מצרים על ידי וכמו שאמר ואנכי אעלך גם עלה והוי'ו להוסיף.

וזהו לעניות דעתי כוונת המדרש ויהי בשלח פרעה את העם מי אמר ווי פרעה אמר ווי והוא תמוה, ועל פי האמור אתי שפיר, והוא כשראה פרעה שישראל לקחו ממצרים רכוש גדול, מוכח מזה דמה שאמר הפסוק ואחרי כן יצאו ברכוש גדול הוי'ו להוסיף, דמלבד שקיים קרא דכתיב וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי שדן אותם בעשר מכות, עוד יצאו ישראל ברכוש גדול והוי'ו להוסיף, ואם כן גם מה שאמר הכתוב ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה רוצה לומר עבדות ועינו דהוי'ו להוסיף, ולכן אמר הלואי שלא עשה בישראל שתיהם עבדות ועינו אלא הוי'ו לחלק, ואם כן עוד לא ילקו הם פרעה והמצרים בשתיים שידון אותם במכות וברכוש גדול ועל זה אמר מי אמר ווי פרעה אמר ווי שהוא נדמא בנוקין שעשו שתיהם ופירש שהוי'ו להוסיף.

וזהו לעניות דעתי כוונת הפסוק ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעוכרינו, ופירש רש"י ז"ל בשביל ממנום שהשאלום, וכך המפרשים דרכו קטנם בזה, ולפי האמור יובן הרוצה לומר בשלמא אם יצאו ישראל קודם

הזמן יש לזה כמה תירוצים או קוה"ש או השכינה השלימה המנין וכיוצא אלא שאין להם שיצאו ברכוש גדול דהפסוק ואחרי כן יצאו ברכוש גדול וי'ו לחלק, אבל הן עתה שיצאו ברכוש גדול אם כן הם נרמו לזה דקיימו ועבדום ועינו אותם וי'ו להוסיף והן הם נדמא בנוקין, לזה אמר ויהפך לבב פרעה וכו' בשביל ממנום שהשאלום דמשם מוכח דהוי'ו להוסיף והן הם נרמו לזה וזהו ויהפך לבב וכו' בשביל ממנום שהשאלום שהוא הרכוש גדול וכנוכר לעיל.

וזהו קדם פירשתי לעניות דעתי כוונת הפסוק וישב משה אל ה' ויאמר למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה וכו' וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני הי וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וכו', והדקדוקים מבוארים כאשר כבר די'קו בהם המפרשים ואפשר לפרש לעניות דעתי בהקדים מה שכתב הרב תולדות יוסף בפירוש שיר השירים דף ל"ג ככוונת סמיכות פרשת שלח לך לפרשת קרה אני הי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים וכו' ויקח קרה וכו' ותורף דבריו בקיצור נמרץ דמשה ראה שהקדוש ברוך הוא דיבר עמו פעם כלשון אלהים שהוא דין ופעם בשם הוי"ה שהוא רחמים ולכן שאל לכביכול על זה ואמרו לי מה שמו מה אמר אליהם, אם בשם אלהים שתתנהג עמם כמידת הדין או בשם הוי"ה שתנביר מדת הרחמים על מדת הדין, ולזה השיב לו אחר כך ויאמר עוד אלהים אל משה כה תאמר אל בני ישראל הי אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי יצחק וכו' רוצה לומר מה שאמרתי לך בשם אלהים הוא דוקא אל משה שהוא צדיק נמור ומדקדק עם חסידיו, אבל עם בני ישראל כה תאמר אליהם הי אלהי וכו' רוצה לומר שמנביר מדת הרחמים והוי"ה קודם, וראיה לזה אלהי אברהם אלהי

קול דרוש ג לשבת הגדול יהודה קעט

אלהיך כי כשלת בעוניך, ויש לדקדק דהוה ליה למימר עד הי דוקא ולמה ליה לומר אלהיך הנודע בודאי שהוא אלהינו, ולפי האמור אתי שפיר, שרומז לאדם שצריך לשוב בתשובה שלימה עד שתגביר על ידי תשובתך מדת הרחמים על מדת הדין וזהו עד הי אלהיך הויה שהיא מדת הרחמים על מדת הדין שהיא אלהים וזה כי כשלת בעוניך ועל ידי זה בודאי כל תשא עון כל עון תשא וקח טוב.

ובזה יובן כוונת הפסוק כי הושעתנו מצרינו ומשנאינו הבישות באלהים הללנו כל היום בשמך לעולם נודה בלה, ויש לדקדק למה בתהילה נקט שם אלהים וגם אמר כל היום, ועל פי האמור יובן דהנה שם הויה הוא שם העצם שמו יתברך הודוע, וביציאת מצרים עשה תשועה לישראל והצילם מתחת ידם, ועוד שהכה את המצרים בעשר מכות, וחיבה עלינו להודות ולהלל לשם אלהים שהוא מדת הדין שהסכים על זה, ויותר מודים ומשכחים לשם העצם הוא שם הויה שהוא נבר על מדת הדין להסכים עמו בזה, וזה שאמר כי הושעתנו מצרינו הם המצרים ועוד ומשנאינו הבישות שהכאת עליהם עשר מכות, ובה באלהים שהוא רמו למדת הדין שהסכים בזה הללנו כל היום, אבל בשמך שהוא העצם שם הויה יתברך שהוא העיקר יכפה וגבר על מדת הדין שתעשה כל זאת לעולם נודה בלה שהובה עלינו תמיד לזכור ונודה לשמו הויה יתברך על זאת.

באופן אחר יובן כוונת הפסוק כי הושעתנו מצרינו ומשנאינו הבישות וכו' בהקדים מה שאמרנו הנותנו זיל לא עביר קביה ניסא לשקרי, ונודע דאומות העולם היו לועזים על ישראל ואומרים אם בנופן שלטו בנשותיהם לא כל שכן, אלא דמהנסיב שעשה בניכול לישראל וכפרט בקדיעת ים סוף כוס ורוכבו

אלהי יצחק וכו' יש רמו דמנביר אברהם שהוא איש החסד על מדת יצחק שהוא נבורה יעוין שם באורך, ולכן כשהלך משה רבינו עליו השלום אל פרעה והתחיל בשם הויה כה אמר הי והשיב לו פרעה לא ידעתי את הי שהוא מדת הרחמים, לזה נצטער משה ואמר למה הרעות לעם הזה, רמו בזה שעתה הם בסוג עם ואין להתנהג עמם בסוג מדת הדין שהוא מתנהג עם הציג שמדקדק עם חסידיו, ומאו כאתי אל פרעה לדבר בשמך שהוא הויה מדת הרחמים הרע לעם הנה כל בתר טעמא, ועל זה השיבו וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני הי וכו' שכתבתי לעיל שאלהים כלפי משה והויה כלפי ישראל, וזהו לכן אמור לבני ישראל והוצאתי אתכם מארץ מצרים והיו לכן אמור לבני ישראל והוצאתי אתכם מארץ מצרים וידעתם כי אני הי אלהיכם שמנביר מדת הרחמים על מדת הדין ולכן הקדים הויה לאלהים שכן עשה ביציאת מצרים ובזכור לעיל.

ובזה יובן קרא דכתיב ביהוקאל ויאמר בן אדם התהינה העצמות הבישות האלה ויאמר הי אלהים אתה ידעת, ויש לדקדק דמה תשובת יהוקאל ולמה נקט הי אלהים בדיוק, ולפי האמור אתי שפיר, דידוע מה שאמרנו זיל דרמו לו ליהוקאל על כללות ישראל לענין התשובה והקדוש ברוך הוא רצה לומר ליהוקאל דהאדם על ידי עונותיו נעשה עין יבש ממש באין להלכות הקדושה כלל, ושאל לו האם אפשר לאדם הזה שנשמע בסטרא אחרא שתתקבל תשובתו, ועל זה השיב הנביא יהוקאל ויאמר הי אלהים, רוצה לומר אם תגביר מדת הרחמים שהיא הויה על מדת הדין בודאי שבוה ברוב החמך והסדך אתה ידעת, רוצה לומר כמו וידע אלהים שבוה תרחם על האדם ברוב החמך ותקבל תשובתו.

ובזה יובן רמו הפסוק יבוה ישראל עד הי

קף קול דרוש ג לשבת הגדול יהודה

רמה בים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים מזה הוכחה רבה לישראל דאין בהם היו שום דופי ובני ישראל עלו ובני ישראל נפקו. **ובזה** פירשו המפרשים כוונת הפסוק בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוועו. הרוצה לומר בית יעקב אלו הנשים היו לוועוים עליהם לאמר אם בנופן שלטו בנשותיהם לא כל שכן. ובוה היתה יהודה לקדשו לשון לא היה קדש מסכת שהיו ישראל תחת ממשלתם. ואם בנופן שלטו בנשותיהם לא כל שכן. אלא ממה שמצינו הים ראה ויגוס ובני וכו'. מוכה מזה דשקר ענו בהם דלא עבד קביה ניסא לשקרי.

עוד נקדים מה שכתב הרב חתם סופר ז"ל בפירוש פסוק התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום וכו' ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. והוא דהטעם דהאל' יתברך המתין מלכלות את המצרים תבך והיה ליה לעשות בהם כמו שהעניש את קורח ועדתו ותפתה הארץ את פיה ותבלע אותם. ולמה לא עשה כן עד שבאו לים סוף ושם הטביע את המצרים והציל את ישראל. וניח ליה משום דדינא הוא הייב אדם להודות להאל' יתברך על נם שעשה עמו ובהניעו למקום הנם שנעשה עמו צריך לברך ולהודות ברוך שעשה לי נם במקום הזה. והנה במצרים כתוב לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. ואם כן אין עוד מקום לישראל לברך על הנם זה של יציאת מצרים אם היה הנם ובלעה הארץ את המצרים במצרים דלא תוסיפו לראותם עוד. ולכן בחר האל' יתברך לעשות הנם שיאבדו המצרים וינצלו ישראל בים כדי שתמיד כבוא איש ישראל לפני הים יזכור ענין נם יציאת מצרים ויברך ויודה לשמו יתברך. וזה אומרו התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום דוקא ולא קודם בארץ מצרים והיינו טעמא כי את אשר ראיתם את מצרים היום

לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם ואם כן ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. בתמיהה שהקדוש ברוך הוא יעשה לכם נם ואתם תחרישון מלברך על הנם. ולכן עשה היום דוקא על הנם שתמיד תברכו ולהודות לה' על נם יציאת מצרים זמיר ז"ל.

וזה שאמר הפסוק כי הושעתנו מצרינו ומשנאינו הנישות. הרוצה לומר ביציאת מצרים בקריעת ים סוף בני ישראל הלכו בים ביבשה והמצרים ירדו במצולות כמו אבן. ובוה היתה תשועה לישראל ואבדון למצרים. וכי תיטא למה כניכול המתין כל כך זמן ולא עשה הנם בתוך ארץ מצרים. לזה אמר באלהים הללנו כל היום בשמך לעולם נודה סלה על ידי שעשה הנם על הים שתמיד הולכים ובאים לפני הים מה שאין כן אם היה בתוך מצרים שלא תוסיפו לראותם עוד.

ועל פי דרכינו למעלה יובן כוונת מה שהבטיח האל' יתברך ליעקב אבינו עליו השלום אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך נם עליה. ויש לדקדק מה שצייננו נם עליה שפית יתיר והיה די במה שאמר ואנכי אעלך. ולפי האמור אתי שפיר.

והרין מדרכינו אפשר לפרש כוונת הפסוק הנזכר בהקדים לפרש כוונת הפסוק והיה ביום ההוא יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה. ואפשר לפרש בהקדים מה שכתב הרב יערות דבש ז"ל דף מ"ב עמוד ג' ותויר הוא דכשהקדוש ברוך הוא מתנהג בהכר וברחמים עם בריותיו הוא מתקרב אליהם כדי שיהנו הבריות מהכריו יתברך יותר בקרוב. אמנם הם ושלום כשיהיה כששפט ובבואו לשפוט את הבריות אוי אם יהיו הבריות קרובים אליו יתברך הם ושלום אוי תאכלם איש לא נופח מרוב תוקף הרין. והי' ברחמינו מנביה לשבת ולשכון למעלה בשמי שמים העליונים כדי שתהיה האש מקורר ומצונן.

קול דרוש ג לשבת הגדול יהודה קפא

ומצונן. והווי וינבה הי צבאות במשפט ולכן בעשרת ימי תשובה אומרים ממעמקים קראתיך הי. שהם ימי הדין. ובוה רמוז מה שאמר דוד המלך עליו השלום רומה על השמים אלהים הרם שכינתך מביניהון וכוי יעוין שם דבריו. אשר בנה יובן שפיר כוונת הפסוק יפקוד הי על צבא המרום במרום וכוי דיש לדקרק למה אמר במרום. וגם על מלכי האדמה אמר על האדמה. ועל פי האמור יובן דרומו דביום שידין צבא המרום ומלכי האדמה. אינו מתרחק מכל אחר בעת הדין עד שיתקרב ויצטנן תוקף הדין אלא יפקוד הי אלהים על צבא המרום במרום שמה שאמרו רבותינו ז"ל שקודם שיפוט האומה יפקוד וידין את השר שלה במרום במקומם בהיות תוקף הדין. וכן על מלכי האדמה על האדמה להכריחם ולדון את מלכי אומות העולם במשפט הדין להתנקם מהם.

וזה שאמר ליעקב אבינו עליו השלום והבטיחו שבעת שיעלה אותו ממצרים שהוא ברהמים גדולים עליו אינו מתרחק ממנו אלא הוא בכבודו בקרוב לו כדי שיהיו הסד ורחמים גדולים עליו. וזה שאמר אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך נים עליה לרכות בקרוב יותר להטיב עמו בתוך נסור בקרוב ממש. והווי אעלך גם עלה וזה גם כן הכתחתו למשה רבינו עליו השלום שאמר לו כי אהיה עמך וכוי. **ועל** פי דרכינו למעלה יובן מה שאמר ואנכי אעלך גם עלה דיוק נים עליה יובן שפיר והוא דכבר אמרנו דביציאת מצרים הקדוש ברוך הוא כביכול הנביר מדת הרהמים שהוא שם הווייה על מדת הדין והוציא את ישראל משם וכמוכר לעיל. ולכן רמוז לו בעת שהבטיחו בשם הווייה אנכי שהוא הווייה אעלך ולא די בשם הווייה אלא גם עלה לרכות מדת הדין שאנביר מדת הרהמים על מדת הדין ואוציאם משם.

ובזה יובן כוונת הסמיכות כי תעשה הישר בעיני הי כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו הי אלהיך בידך ושבת שבו. ורומז לומר כי תעשה הישר בעיני הי בתשובה ומעשים טובים ובתפילה שהיא נמשכית הישר בעיני הי הווייה שעל ידי תשובתך תעשה תקן לשם הווייה אוי כי תצא למלחמה על אויבך הם אומות העולם והספרא אחרא ונודא דילה ונתנו הי אלהיך שהאל יתברך כביכול מנביר מדת הרהמים על מדת הדין והווי ונתנו הי שהוא מדת הרהמים אלהיך שהוא מדת הדין בידך ושבת שבו להוציא את בולענו מפיו. **ובדרך** רמוז יתפרש כוונת הסמיכות הנזכרת במה שנודע דשלישה מצות הן עומדות לישראל בעת צרתם והם שבת הודש ומילה וכמו שאמרו ז"ל בענין ההשמנאים שגורו עליהם לבגל שלשה מצות אלו וכוננתם שיפלו ישראל תחת ידם. ודבר בהופנו באשר קיימו לאשר ולקיים שלשה מצות אלו הבניעום ונפלו אומות העולם תחת יד ישראל. והנה ישיר אות יוד היא רמוז לברית מילה כנודע לפי דברי הוזהר הקדוש. אות יש שבת. ואות הי ראש חדש. והווי הרמז כי תעשה הישר לרמוז לשלישה מצות אלו אוי כי תצא למלחמה על אויבך כמו בימי ההשמנאים ונתנו הי אלהיך בידך נוכח שלשה מצות אלו ושבת שבו. **וכדי** לסיים בכי טוב אמרתי לפרש לעניות דעתי כוונת מה שאמר משה רבינו עליו השלום הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרו לי מה שמו מה אומר אלהים. ואמר כה תאמר אל בני ישראל אהיה אהיה ודרשו רבותינו ז"ל אהיה עמם בנלות זה אהיה עמם בנלות אהר. ויש לדקדק ראשונה מה שאמר משה ואמרו לי מה שמו הלא אפשר שלא ישאלוהו. גם מה שאמר לו אהיה אשר אהיה למה לו להזכיר נלות אהר. ואפשר בהקדים מה שכתב הרב דרכי איש ז"ל דף מ"א

קפב קור דרוש ג לשבת הגדול יהודה

מ"א עמוד א' בכוונת הפסוק כי כה אמר ה' הינם נמכרתם ולא בכסף תנאלו וכו' מצרים ירד עמי בראשונה וכו'. בהקדים מה שאמרו במסכת כתובות דף פ"ו נשנית הייב לפדותה. נשנית ומבקשים עשר בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה וכו'. וכן פסקו כל הפוסקים דבפעם שנית אינו חייב לפדותה. עוד נקדים מה שכתב הרב מערכי לב והוכיח מדברי השו"ג שסביב המרדכי בשם רבי יחיאל ותו"ד דאם נתכוון להציל את ספריו שהיו ביד גוי ואנב הציל ספרי חבריו שאינו חייב לפרוע אפילו שימו וכו' דמשמא רחמו עליה וכו'. ומה למד הרב מערכי לב ז"ל שם דאם היו שנים בשביה ובא אחד להציל אחד מהם שהוא קרובו ופדה את שניהם דבידע גם להציל חברו חייב וכו' ע"ן שם. וזהו פירוש שם בכוונת מאמרם ז"ל למעני למעני אעשה למה למעני שתי פעמים אמר הקדוש ברוך הוא כשהייתם במצרים נאלתי אתכם בשביל שמי שלא יתהלל בנויים ולא עלתה על דעתי לנכות מזכות. כיון שאני חייב לפדותם בלא כסף מדינא כדק"מא לן נשנית חייב לפדותה בפעם ראשונה. גם באדום הגם דק"מא לן נשנית פעם שנית אינו חייב לפדותה. ואם בן כשיפדם הקדוש ברוך הוא חייבים ישראל לשלם דמי פדיונם מעיקר זכותיהם. עם כל זה איני עושה אלא למען שמי וכו'. וזה שאמר למעני למעני אעשה שתי פעמים לומר שאין רצוני כביכול לנכות משכר זכותיהם אלא למען שמו וכו' ע"ן שם. ובה פירוש הד"א ז"ל שם בכוונת הפסוק הינם נמכרתם ולא בכסף תנאלו. וכי תימא מאי ס"ד לומר בכסף. על זה אמר דהלא מצרים ירד עמי בראשונה וכו' ועתה מה לי פה וכו' דינא הוא פעם שנית אינו חייב לפדותה. ועם כל זה כיון דכל היום שמי מנואץ וכו' לכן למען כבוד שמי אנאלם לקדש שמי וכו'.

ע"ן שם באורך; וזה בכוונת הפסוק אחת דיבר אלהים שתיים זו שמעתי כי עוז לאלהים וכו'. ורצה לומר בדין הוא אחת דיבר אלהים דאם נשנית פעם ראשונה חייב לפדותה. אלא דשתיים זו שמעתי דעוד בפעם שנית ינאלם ולא בכסף. והיינו טעמא כי עוז לאלהים כדי לקדש שמו יתברך. ולכן ולך ה' חסד בן אתה תשלם לאיש כמעשהו שלא תנרע מזכותיהם בלום.

אשר בנה יובן בכוונת הפסוק הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם וכו' דישראל יש להם לשאול שאלה זו בטענה שאין זה נחשב נשנית פעם ראשונה דחייב ובפעם שנית פסור. דהלא כל עצמו של פדיון זה אינו אלא בשביל שמו כביכול אשר מחולל בנויים ולנרמיה הוא דעבד. ואם כן בנפול עמו עוד ביד צר פעם שנית חייב כביכול כדן נשנית פעם ראשונה. וזהו שרמו משה רבינו עליו השלום ברמו בעד ישראל וכאילו הוא פותח להם פתח דיש להם טענה זו. וכל זה למד משה רבינו עליו השלום מדבריו יתברך שאמר להצילם בעבורם וכמו שאמר ראיתי את עוני עמי וכו'. לכן רמו לו שאין ההצלה דוקא בעבור ישראל אלא למען שמו. ולזה אמר ואמרו לי מ"ה שמו. דההצלה אינה בשבילם אלא לקדש את שמו. ונראה דטענה זו אלימתא היא ואם כן מה אומר אליהם. על זה השיב כביכול אהיה שלחני אליכם. דהאמת איתם דבשבילי אנכי עושה למען שמי המחולל בנויים ואם כן אהיה עמם בנלות זה ואהיה עמם בנלות אחר. דבפעם שנית אנאל אותם ואין בזה דינא דבפעם שנית לא ינאל אותם אלא אהיה אשר אהיה ודו"ק. יהי רצון שינאלנו בקרוב ובעגלא וזמן קריב אמן כן יהי רצון.

דרוש

קול דרוש ד לשבת הגדול יהודה קפג

דרוש ד לשב"הג.

ושילח את הציפור החיה אל מחוץ לעיר אל פני השדה וכיפר על הבית וטהרה.

איתא במדרש על פסוק נחית כצאן עמ"ך ביד משה ואהרן, מהו נחית ר"ת רא"א נסים עשית עמהם חיים נתת להם ים קרעת להם תורה נתת להם, ביד מי ביד משה ואהרן, רבי יהושוע אומר נפלאות עשית עמהם, הירות נתת להם, ימינך הושיעה להם, תלוי ראש נתת להם, על ידי מי על ידי משה ואהרן, ורבותינו אומרים נביאים העמדת מהם, חסידים העמדת מהם, ישרים העמדת מהם, תמימים העמדת מהם, על ידי מי על ידי משה ואהרן, רבי עקיבה אומר נוראות עשית בשונאיהם, חרון אף שלחת בשונאיהם, ידך נלחמה בשונאיהם תהומות נסית עליהם, על ידי מי על ידי משה ואהרן, וזה שאמר נחית כצאן וכו' עד כאן.

מורי ורבותי ידוע הדבר ומפורסם הענין כמה מעלות טובות למקום עלינו ובעת יציאת מצרים בימים ההם בזמן הזה היה יום יציאת מצרים ט"ו ניסן ביום ה' וביום שבת קודש שהיה מקחו של קרבן פסח היה ביום שבת ולכן קראו לו אותו היום שבת הגדול שהנדיל ה' הסדו עם ישראל שראו המצרים את כל איש ישראל לוקח סלה שהוא היה עבודה זרה של מצרים ולכל בני ישראל לא ירץ כלב לשונו ולא יכלו לדבר דבר עם בני ישראל ולכן קראו לו שבת הגדול, ונדוע דהקשו הספרדים ומיין בבית יוסף ז"ל דהוה להם לקרות כל ימים שבנתיים עד יום י"ד זום וזיחתו ימים גדולים ותירצו כמה וכמה תירוצים דהעיקר זום הראשון זום שבת קודש ובעלי הפדשים כל אחר לדרכו בנה בטעם

שם זה שבת הגדול ואענה אף אנכי חלקי בביעתא דשמיא והוא במה שדוע דעיקר גלות מצרים שירדו אבותינו לשעבוד קשה כזה תחת יד מצרים היינו טעמא כמו שכתב האר"י זכר צדיק לברכה בשער הפסוקים דבברית בין הבתרים אמר ה' לאברהם אבינו עליו השלום כי נר יהיה ורעך בארץ לא להם ופירש הרב ז"ל שהארץ שיהיו נרים בה אינה לבעליה ומצרים כבר יוסף ואת העם העביר אותו לערים ויושביה אין יושבים בארץ שלהם, וגם לפי דברי האר"י ז"ל פירש בארץ לא להם הוא דהנזידה של גלות מצרים לברר ניצוצי הקדושה של ארבע דורות שראשי תיבות שלהם אמסיה אנו"ש מכו"ל כדו"ם הפלגיה, וכל הכיורורים הם צריכים להיות בארץ מצרים בנהר פישון נהר הגדול שבנהרות ולכן היו כל ישראל בגלות מצרים שלא היה כן בשאר גלות ושיער כביכול שאין יכולת בישראל לברר ניצוצי הקדושה ההם כי אם ברדיו שנים ארבע מאות שנה לכל דורות איבע ההם מאה שנה לכל דור אחד, ובאמת יש להפליא איך אחר כך יצאו לרדיו ואם די ברדיו כמה נור ארבע מאות שנה ואם לא אפשר כי אם עד שישיבו ארבע מאות שנה איך יצאו קודם שביררו הכל ואיך אמר וינצלו את מצרים, ודמו ז"ל כמה שאמר בארץ לא להם תיבות לא להם עולים אמסיה בדיוק דישני הלמד"ים של לא להם עולים סי' ושאר האותיות תשלום אותיות אמסיה בדיוק, ואם כן שצורך לברר ניצוצי הקדושה של הארבע דורות אמסיה צריך ארבע מאות שנה איך יצאו ברדיו, ונדוע כמה וכמה תי' נאמרו בזה ומכלל התירוצים שכונה השלימה המנין ופירוש הענין כתב הער"ן על פסוק ויאמר משה לפדעה אלהי העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשה ימים במדבר וכו' ויש לדקדק הוה ליה לומר נקרא עלינו ואמר לנו לבו דרך שלשה ימים וכו' גם מה שאמר פדעה

קפד קול דרוש ד לשבת הגדול יהודה

פרעה מי הי אשר אשמע בקולו לא ידעתי את הי וגם את ישראל לא אשלח. מה רוצה לומר, ופירש הרב ערין ז"ל דף צ"ד עמוד ג' כמה שכתבו המפרשים בשם הוהר תירון על יציאת מצרים קודם הזמן והוא כי ידוע שבכל צרתם לו צר כביכול גלו למצרים שכינה עמהם. גלו לעולם ולבבא שכינה עמהם. ויתקאל ראה כל המרכבה על נהר כבר להגיד לישראל כי הקביה ופמליא דיליה כולם ירדו עמהם, והקביה נגלה למשה רבינו עליו השלום בסנה כמו שאמרו במדרש משל למלך שמצטער על בנו ומתאבל עליו וכופה ממתו ומציע לו קוצים והדרדים עיין שם, וזהו גם כן שאמר הקביה למשה רבינו עליו השלום ראה ראיתי את עוני עמי וכו' כי ידעתי את מכאוביו, הכוונה לומר כביכול אני יודע ומרגיש במכאוביהם כי בכל צרתם לו צר, ומחמת גלות השכינה נשלם השעבוד קודם הזמן כי לא היתה הגזירה כי אם על ישראל לבדם, ולכן בהיות השכינה גם כן עמהם בגלות נשלם השעבוד ברדיו שנה עד כאן דבריו.

ובזה פירש שם כוונת הפסוק במלאכי אהבתי אתכם אמר הי ואמרתם כמה אהבתנו הלא אה עשו ליעקב ואוהב את יעקב ואת עישו שנאמר, ויש לדקדק שגבואה זו נאמר לישראל בהיותם בגלות בכל בסופו כשכתבו עליהם שטנה וכימלו בנין הבית ואו אמר להם האל יתברך אהבתי אתכם אמר הי ואמרתם כמה אהבתנו רוצה לומר מה האהבה הזאת שאנחנו בגולה בין האומות, ועל זה השיב הלא אה עשו ליעקב וכו' ואוהב את יעקב וכו' מה זו ראייה ומה זו אהבה, ובהקדים עוד מה שכתב האריי ז"ל המעם למה בחר האל יתברך הגלות לישראל תמיד ומדוע לא יקבלו עונשם בארצותם בעת שתוטאים ולא יהיה שמו הגדול מחולל באמור עם הי אלה ומארצו יצאו, ותירין כי הגלות אינו עונש כלל רק

דבר הכרחי, דמתהילה ברא הקביה הקדושה והקליפה זה לעומת זה ולא יתערבו זה בזה, ובחטא אדם הראשון עירב טוב ברע ונפלו ניצוצי הקדושה תוך הקליפות, ומחמת זה נתהוק כה הסטרא אחרא והענוים ונתלש כה קיבול הקדושה אצל ישראל ומחמת זה ירדו ישראל מצרים כי שם היה ראש הסטרא אחרא והוציאו משם כל ניצוצי הקדושה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל וינצלו את מצרים עשאוה כמצודה שאין בה דנים, ואחר כך המאו ישראל ונפלו ניצוצי הקדושה בין כל שרי הענוים, ולכן הוכרחו ישראל להתפור וגלו בארבע דוחות העולם להוציא ניצוצי הקדושה בכל מקום שהם, ולאדבת הי את ישראל שלא יתארך משיו הוצאות ניצוצי הקדושה כי רב הוא ומלאכה גדולה היא שאלו מוציאין ואלו משליכין בעונות הרבים והזמן מתארך מאוד, ולכן בכל מקום שנלו שכינה עמהם כי בסיוע השכינה נקל להוציא ניצוצי הקדושה על ידי התורה והתשובה ומעשים טובים והתפילות כי כל דבר משתקק לשורשו ובהיות השכינה אצלנו הניצוצי הקדושה משתוקקים ומוציאים אותם בנקל ולא יומשך הזמן כל כך עד כאן.

ובתב עוד האריי ז"ל שדבר פלא הוא איך יהיו יעקב ועישו אחים בני אב ואם אחד, הלא יעקב אבינו עליו השלום מובהר שבאבות ועישו ראש הרשעים ואיך ישבו אחים כאלה יחד וביותר שהיו תאומים ונבראו ממקום אחד וינקו ממקום אחד כל כך זמן והם בני הפכים וע"מ עשה הי ככה, ותירין דאי אפשר לילוד אישה לבלתי יהיה בו תערובת רע וטוב עבור התהוות האדם במקום טוהפת ובמעו אמו בכסן והריון ולידה, והקדוש ברוך הוא לאהבת ישראל הפין שיצא יעקב טוב בלי שום תערובת רע כד' שיהיה מובהר שבאבות ותהיה משתו שלימה שלא ימצא שום פיסול ברעו ויהיו עם קדוש ושיהיה עשיו כולו רע לכן היו יחד יעקב

קול דרוש ד לשבת הגדול יהודה קפה

יעקב ועשו בבטן אחד ובהריון ובלידה כדי שישאב עשיו כל הוזהמה הראוי ליעקב ונשאר עשיו כולו רע ויעקב כולו טוב דהפיך הקדוש ברוך הוא דיתפרד הקדושה מהוזהמא ולא ישאר בקליפה שום ניצוץ קדוש עד כאן דבריו. דרבי טעם הנלות וטעם היות עשיו את ליעקב הכל טעם אחד וכוננה אחת בכדי להוציא ניצוצי הקדושה וכוננה לעיל, וזה שאמר אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הרי ישראל מפורדים בנלות בין אדום וישמעאל ואיה א'פא האהבה, והשיב להם אם תשיבילו תדעו שהנלות הוא אדבה לכם, דאיך אתם מתרצים קושיא גדולה מזו והוא הלא אה עשיו ליעקב תאומים ועל מה יהיה בן אלא בודאי ואוהב את יעקב וכו' ורציתי שלא יהיה טוב בקליפה ולכבר ניצוצי הקדושה עשיתי זאת והוא עצמו טעם הנלות, וזה רמז ראה ראיתי את עוני עמי אשר במצרים וכו' ראה ליעקב שהיה בבטן אחד עם עשיו וגם עתה בנלות מצרים אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את בריתי.

וזהו כוננת הנביא הוי"ע י"ב הו"ת בבטן עקב את אחיו ובאונו שרה, את אלהים וכו' ואתה באלהיך תשוב חסד ומשפט שמור וקוה אל אלהיך תמיד, ויש לדקדק בהבנת הפסוקים דאין להם מובן ועל פי האמור יובן דהנביא מוכיח לישראל דאף שהם בנלות לא תהשכו דלרעתם הנלה אותם בין האומה אלא לתקן ולכבר ניצוצי הקדושה זכמו שיעקב בבטן עקב את אחיו שהשליך לו כל הוזהמא וקלט כל הטוב וניצוצי הקדושה בן גם אתם בנלות צריך שתשובו בתשובה והכירו ניצוצי הקדושה, וזה אמרו בבטן עקב את אחיו עשיו וכידר כל הטוב, ובאונו ובכוהו הנביר את הקדושה, ואתם בית ישראל ואתה באלהיך תשוב בתשובה ותורה לשמה חסד ומשפט שמור ותמיד תקנו בדעתכם דלשוב לכם הנלות כמו יעקב אביכם

וקוה אל אלהיך תמיד דבהתברר ניצוצי הקדושה בשלימות ינאלכם וק"ל.

ובנה פירש הרב מוהרי"ש אוורא ז"ל כוננת הפסוק כי לא ינח שבט הרשע על גורל הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה דיהם, הטיבה ה' לטובים ולרשעים בנלותם, והמטים עקלקלותם, יולכים ה' את פועלי האון שלום על ישראל, והוא דיש טבעים שלשה, יש בני אדם שבהתחברם עם הרשעים ילמדו מהם ויעשו כמותם, ויש שאין לומדים מהם וגם אין מוכיחים אותם, ויש אשר מוכיחים להרשעים ומטים עקלקלות הרשעים שמחזירים אותם למוטב, והרי הוא כמבואר יעוין שם, וזהו כוהו של רבי מאיר בעל הנס שלמד תורה מאלישע אחר ואמרו ז"ל תוכו אכל קליפתו זרק.

ובנה יובן בדרך רמז דבר המניד רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כבר בעיקר אף אתה הקרה את שיניו ואמרו לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לי ולא לו ואילו היה שם לא היה ננאל, ובהקדים עוד דיש בעונות הרבים שאין מאמינים ואומרים מהו ניצוצי הקדושה וניצוצא ומהבילים הענין ואדרבא מתמיהים קושיא לאלהינו דהפיל ישראל בנלות ואומר שהוא אוהבם בני בכורי ישראל וניצוצא, ובעבור זה צריך להודיעו ולהכריח לו דהאמת הוא יתברך אוהב ישראל אבל לטובת ישראל הנלה אותם בין האומות לברר ניצוצי הקדושה והם שבידו יצאו בתונו והוא שאינו מאמין ואינו מברר אינו ננאל כמותם, ותיבת ליי ראשי תיבות ליליה יעקב, לילה שהוא הנלות כידוע כמו יעקב שהיה בבטן אחד עם עשיו כדי לברר ניצוצי הקדושה, ופירוש מה העבודה הזאת לכם שאומר הרשע, הוא על הנלות ששואל איך הקדוש ברוך הוא משעבדם בנלות, עוד נקדים מה שאמרו ז"ל על

קפו קול דרוש ד לשבת הגדול יהודה

על פסוק לא עשה כן לכל נוי ומשפטים כל ידעום הנליות, דיש לישראל הפרש מהאומות העולם כשינים דלהאומות העולם יש נמצאים מהם שיש להם דוקא ליא שינים, אבל ישראל מספר השינים שלהם דוקא מספר ליב על דרך ותחסרהו מעט מאלהים, וזה שאמר הכתוב ליא מספר ליא עשה כן לכל נוי שאפשר שימצא להם מספר ליא שינים אבל לישראל שיש להם משפטי הי' והתורה כיל ידעום יש להם מספר ליב, אם כן מזה מוכח שיש הפרש בין ישראל הקדושים כמו שאמר הכתוב קודש ישראל להי' לבין אומות העולם, וזה שאמר רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת הנליות למה עשה הי' ככה לכם שאתם בנים להי', ונראה מזה שהוא נוסף בדברי רבותינו ז"ל שאמרו שהנליות לישראל לברר ניצוצי הקדושה ולטובת ישראל ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל אף אתה הקהה את שיניו שיש הפרש בהשינים עצמם מישראל לאומות העולם וזה מורה להפריש מהקדושה לסטרא אחרא וגם ואמור לו בעבור זה עשה הי' ליי ראשי תיבות לילה יעקב שהנליות וענין יעקב יהיה בבטן אחד עם עשיו טעם אחד להם ולכן יצאו ממצרים קודם הזמן וכפרט שעשה הי' לי שנים השכינה השלימה הזמן ואילו היה שם לא היה נאלץ עד תשלום ארבע מאות שנה, ופרעה הרשע כבירא ליה כסברת הרשע ולכן החויק את לבו.

נחזור לדברינו למעלה ראש דביים שם הרב ערבי נחל ז"ל וזה לשונו הרי נתבאר תירוץ הוזהר הקדוש דבאמת מורה הכמתו יתברך להיות ישראל בנלות מצרים ארבע מאות שנה לכדי שיוכלו במשך זמן זה להציל ולהוציא ניצוצי הקדושה, ואולם לאהבת הקדוש ברוך הוא לישראל השרה שכינתו ביניהם ונישלים הוצאות ניצוצי הקדושה בזמן מוקדם,

ואולם פרעה אינו מאמין בתירוץ זה ושפט בדעתו שמוכרחים ישראל לישב בנלות מצרים כל זמן הארבע מאות שנה וכמו שאמרו ז"ל דפרעה מכת הכופרים בהשנחה פרטית ואומרים כי עזב הי' את הארץ חס ושלום ומסרה לטבע ומגודל רוממותו אינו משיג בתחתונים, ואיתא גם כן שכפר בנבואה מרוב נאותו ושפט בדעתו דאם אמת שישמע אדם קול הי' הוא עצמו ראוי לנבואה ושומע קול הי' ומשיג בו יתברך אלא בלתי אפשרי לאדם לשמוע בו יתברך ולהשיג קולו מרוב רוממותו, ולכן אם יאמרו לו תירוץ זה שמאהבתו יתברך לישראל השרה שכינתו במצרים עמהם אינו מאמין, ראשונה שמרוב רוממותו לא יתכן שישרה שכינתו במצרים עמהם דהוא מכהיש בהשנחה, ועוד שנית דאם השרה שכינתו במצרים והשמיע קולו למשה רבינו עליו השלום איך לא שמע גם הוא כמו משה מאחר שהשכינה במצרים והוא ראוי לכך, אלא ודאי שמה מכהיש פרעה בכך, ושפט פרעה דמוכרחים ישראל לישב ארבע מאות שנה במצרים ממש.

עוד נקדים דלשון מי פעמים בזיון ופעמים רוממות, מי אכימלך כי נעבדנו לשון בזיון דמי הוא שאינו ראוי לכך, מי זאת עולה מן המדבר פירש רש"י השיבות הוא. **עוד** נקדים מה שאמרו ז"ל בכל צרתם ליו צר שבכל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם, עוד אמרו וישב הי' אליך את שנותיך והישיב לא נאמר אלא ושב מכאן שהקדוש ברוך הוא כביכול נמצא בכל נליות ישראל ובעולותם הוא עולה עמהם.

אשר בזה יובנו מקראי קודש שאמר משה לפרעה הי' אליהי העברים נקרא עלינו נלכה, והוא דמשה רבינו עליו השלום כשרצה לבוא לפני פרעה להוציא את ישראל ידע שבודאי לא יאמין פרעה בטענה שלא נשלם הזמן, לכן רמו לו אליהי העברים נקרא עלינו נלכה

קול דרוש ד לשבת הגדול יהודה קפו

נלכה ולא אמר לנו רמז שהשכינה שהוא
אלהי העברים נקרא עלינו והשרה שכינתו עלינו
ועתה נלכה אנחנו והשכינה והיא השלימה
הזמן ואין טענה עוד, ועל זה השיב פרעה
שתי תשובות: ראשונה מי הי' לשון השיבות
גדול הרי גם ונישא הוא ובוראי שאינו משניה
בעולם השפל לרוב רוממותו ואיך ישרה שכינתו
במצרים, וזאת שנית אישר אשמע בקולו דאם
האמת כדברייך שהוא מדבר עמך ויש כאן
השראת שכינתו איך לא גם אני אשמע בקולו
כאזיה פעם, לא ידעתי את הי' שאין לי שום
השנה בו ובוראי זו מהמת רוב רוממותו ואם
כן תירוץ זה של השראת שכינה בארץ אינו
תירוץ ולא נשלם הזמן, ולכן גם את ישראל
לא אשלח דעריך, לא נשלם הזמן עד כאן
דבריו.

**ובזה יש ליתן טעם דלכן נקרא שבת שלפני
הפסח שבת הגדול.** והוא דאחר שישאל
בכבוד השעבוד ביררו ניצוצי הקדושה וגם על
ידי כביכול השראת שכינתו יתברך במצרים
למהר התיקון עם ישראל, עם כל זה נמר
התיקון נעשה על ידי לקיחת קרבן פסח שמקוהו
בעשור לחודש יחל ביום שבת ואז קיימו
מצות עשה של ולקחו ישה לבית אבות ישה
לבית בנה נעשה נמר התיקון.

ונודע דתיבת שבת לפי דברי הוהר הקדוש
הוא שמא דקדשא בריך הוא דאיהו
שלים מכל סטרוי ופירשו המפרשים דארבע
מילויים של שם הויה ישה עיב סיג מיה בין
ויש לרקדק למה בכל המילויים מספר העשרות
קודם ובשם בין האהדים קודם והתירוץ דבשם
בין הוצרך לזה שיהיה אות נוין גדולה ולא
קטנה שמספרה המשים אלא נוין כפולה
שמספרה שבע מאות על סדר אותיות כפולות
כמנפיץ כנודע, ובוה יהיה מספר שם בין
נימטריא שבת בדיוק.

ונודע שעיקר התיקון של ניצוצי הקדושה

הוא בשם בין וגם בשם בין של כל
אחד מהם כמו בן דעיב בן דסיג בן
דמיה, ולכן ביום השבת שלפני הפסח שנשלם
נמר תיקון של ניצוצי הקדושה או נעשה
שבת שהוא שבת מלכתא שהוא רמז לשם
בין נעשה הגדול שעבשו נתקן ונשלם ונקרא
גדול והיא הנוגפת לרמזו למלכות שהוא שם
בין ואיש אתים.

ואפשר לזה התחיל בעשרת הדברות אנכי
הי אלהיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים שם רמז אנכי לשכינתו יתברך דהיא
השלימה הזמן ליציאת מצרים ולכן לא יהיה
לך אלהים אחרים וכו'.

ובזה יובן מה שאמר המגיד רבן נמליאל
אומר כל מי שלא אמר שלשה דברים
אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח
מצה ומרור, ויש לרקדק דהיה ליה לומר
מרור פסח מצה על הסדר, ועל פי האמור
אתי יפיר דכבר אמרנו דעיקר יציאת מצרים
השכינה כביכול שדילג את הקין והשלימה
הזמן, ולולי בן היינו נטמעים בהמשים ישערי
טומאה, ונדע דהטומאה והסמא אהרא מנוגה
בשם מות שהוא נימטריא מרור, וזה אומר
פסח שם רמז שפסח הקדוש ברוך הוא על
בתי אבותינו במצרים רמז שכביכול הוא דילג
את הקין ועל ידי שהשכינה השלימה המנין
זה נרם שאנתנו אוכלים מצה ולא חמץ שלא
הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, ולולי זאת
היינו במרור בהמשים ישערי טומאה שהוא
נימטריא מות וזאת צריך לומר פסח מלא
ולגודות ליה על כל הסדרו ולכן אמרם על
זה הסדר פסח מצה ומרור.

וחוץ מדרכינו ראיתי בפירוש כל מי שלא
אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא
ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור, ויש
לרקדק הוה ליה לומר מרור פסח מצה דכן
היה הסדר, ופירש הרב בית היין רף פ"ב
עמוד

קפה קול דרוש ד לשבת הגדול יהודה

עמוד ב' בדרך מוסר דבא לומר דאחר שיצאנו ממצרים וקבלנו התורה והיה חירות ממלאך המות ומשעבוד מלכיות איך היינו אחר כך בשאר נליות, והתירוץ הוא שהיה בנייהם לשון הרע ורכילות ועל ידי זה יהיה מצה ומריבה ונעשה פירוד האהבה והאהדות שביניהם והיה שנאת חנם אשר זו היא שהחריבה את ביתנו, ולזה אמר פסח רוצה לומר פיה סיה דעל ידי שהפיה היה סיה לשון הרע ורכילות על ידי זה היה מצה ומריבה ומחלוקת ביניהם ועל ידי כן בא המרור שהוא הנלות שהוא מר ממות ולכן צריך תמיד לזכור זה כדי לחזור בתשובה מעונות אלו ויצילנו ה' מהנלות המר הנה עד כאן דבריו.

ובזה פירש מוהרי"א ענתי"ב ז"ל כוונת המשנה הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד הצות ואינו נאכל אלא למנויו ואינו נאכל אלא צ"י, והוא בהקדים מה שאמרו בנמרא הלשון הרע הורג שלשה האומרו והמקבלו והנאמר עליו, ואם כן האומר לשון הרע גורם לעצמו המיתה אפילו בחצי ימיו, עוד נקדים מה שאמרו ז"ל על פסוק זאת תהיה תורת המצורע המוציא שם ריע דלוקה בצרעת, וזה שאמר הפיה סיה שמדבר לשון הרע אינו נאכל אלא בלילה רוצה לומר שאינו מתכפר העון הזה אלא גורם אריכות הנלות הדומה ללילה, ואינו נאכל אלא עד הצות רוצה לומר שימות בחצי ימיו והיינו מעמא ואינו נאכל אלא למנויו שהורג שלשה האומרו והמקבלו והנאמר עליו וגם אינו נאכל אלא צ"י ראשי תיבות צ"י למסרע יכוריי לשון צרעת עד כאן.

ובזה יובן מה שאמר המגיד רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו אף אתה הקהה את שיניו וכו' דרוצה לומר דהרשע מתמיה מאחר דיצאנו ממצרים וקבלנו התורה איך נפלתם אחי כך בנליות אחרים

וזהו מה העבודה של נליות אחרים לכם, ועל זה משיבו לכם ולא ליו, וכי אינו יודע דהסיבה היא רית ליו לשון הרע ורכילות דזו הסיבה של לשון הרע ורכילות שנורמת שנאת חנם ואילו הוא הרשע שמרתיב לשינוי בלשון הרע היה שם לא היה ננאל, וזה רמז בפסוק עצמו שאמר אחר והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, על זה השיב ואמרתם זכה פסח הוא וכו', רוצה לומר שתזכה תיבת פסח, ורוצה לומר הנרמא פיה סיה.

ועל פי דרכינו למעלה פירש רי"ח טוב ז"ל בספרו הבהיר בן איש ח"ל הלך שני דף כיג עמוד ראשון ניט לסדר זה פסח מצה ומרור על דרך המוסר והוא בהקדים מה שאמרו ז"ל דוד המלך עליו השלום יצא לו מוניטון שלו בעולם מקלו ותמיילו מכאן ומנדל מכאן, מדרכי יצא לו מוניטון בעולם עשרת זהב מכאן שק ואפר מכאן, ופירשו הענין בספר אמרי נועם על פי משל למלך שהלך עם שריו לצוד ציד בשדה ופגע בנער אחר רועה צאן ודיבר עמו המלך ומצא בו רוב חכמה וקחהו לביתו ומאכילו משולחניו והביא לו מורה ללמדו ובזמן קצר הלך וגדל הנער הזה בכל חכמה ומדע והמלך אהב אותו מאוד ויגדלו וינשאהו ועשהו שר האוצר, והיה טוב ומטיב ונאהב לכל, ויקנאו בו השרים הגדולים, והביאו דבה רעה עליו אל המלך, אך המלך לא שמע אליהם שידע המלך תום לבבו ויושרו וידע שמקנאתם דיברו כיב עליו, ואחר זה וימת המלך ויקם מלך חדש רע מעללים והטה אוזנו לדברי האויבים שאמרו לו שנבב מאוצר המלך וישם בביתו, ויצו המלך לנה השר שבעוד ארבעה שבועות יתן חשבון על כל אוצרו המלך, ויאמר השר המלך אדוני המלך למה לי זמן ארבעה שבועות הנה בזה הרגע אוכל אני ליתן חשבון כי הוא ערוך ומזומן אצלי, וחוי"מ הביא הפנקס והראה לו החשבון לכל דבר

קול דרוש ד לשבת הגדול יהודה קמט

דבר שנכנס לאוצרות המלך, ואו ראה המלך בכל האוצרות שלא נפקד מהם כלום והכל בסדר נכון, ויבוש המלך בהאנתו אמנת השר, ועם כל זה אמר המלך להשר שרצונו להפיש בבית השר וחשב אילו ימצא דבר, וכן היה וילך המלך לביתו וחשב שבבית השר יהיה רבוי אבנים טובות ועושר וכיוצא ועל ידי זה ימצא איות עליה עליו דמנן בא לו כל אלו ובודאי ננב מאוצר המלך ובכוא המלך לביתו ויהפיש ולא מצא שום דבר יקר כי אם הפצים הנהוצים לבעל הבית בינוני ולא כמו שרים הגדולים, ובהגיעו להרר האחרון ראה מצד ההרר דלת קטן סגור ויצו המלך להשר שיפתח גם זה ויתחנן השר לפני המלך שלא יפתחנו, ויהשוב המלך שבודאי ימצא שם סגולת מלכים וכיוצא ולכן אינו רוצה לפותחו, לכן נור המלך לפותחו ויפתחו ולא מצא כי אם מקלו ותרמילו ועונג שהיה לו להשר הזה בהיותו רועה צאן וישתומם המלך על זה ויען השר תרע כי מיום שהביאני המלך הראשון להצר מלכותו והביאני לביתו והרים כסאי מעל כל השרים בכל זאת לא שכחתי זמן אשר הייתי רועה צאן ובכל יום אני נכנס שתי פעמים להרר זה כדי לראות מקלי ותרמילי ועונבי שהיה לי בזמן שהייתי רועה צאן שלא תזוז דעתי עלי ולהנאות בנאותו ובנו, והיה בראות המלך כל זאת ובשומעו דבריו הנעימים נפל עליו וגשקו ואמר לו ראוי אתה לכל הכבוד הזה וליותר מזה.

וְדָרָה פירוש המדרש שהנה דוד המלך עליו השלום הגם שהו יתברך הרים כסאו מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ועשאו מלך על כל ישראל ומניטון שלו לא עשה מטבעות כמו מלכי אחרים שהוקקם עליהם חוק מלכותם, אלא היה הקוק עליו מגדל מצד אי ומצד השני מקלו ותרמילו כדי שבמלכותו יזכר תמיד שהיה בתהילה רועה

צאן, וכן מרדכי אף על פי שעלה לגדולה עם כל זה בהר לעשות מטבע שיהיה מצד אי עטרת זהב גדולה, ומצד השני שק ואפר כדי שיזכור שפלותו ויכנע לבבו ולא יתנאה עתה בהיותו מלך משנה למלך.

וְדָרָה גם כן הפעם לאמירת שלשה דברים אלו יחד פסח מצה ומרור, והוא הפסח רמו לנס שנעשה לנו ויצאנו להירות ביד המה וכן המצה רמו למה שיצאנו בחיפזון מעבודת להירות, וכדי שלא נתנאה בעצמינו לכן אובלים עמהם המרור שהוא זכר לעבודת ועינוי ומרורים שאכלנו וכיו ושלא נתנאה בעצמינו בראותנו נאולתינו ופדותינו שנעשינו ברום המעלות זה תורף דבריו ז"ל.

עוֹד רמו בסדר זה פסח מצה ומרור למה שאמרו ז"ל שיקח האדם ראייה ומכר שכא לדבר לשון הרע שהוא לשון מדברת גדולות אלא ישמור פיו ולשונו שלא ירום מחלוקת וריב ומדון בין איש ובין רעהו, וכל שכן שלא ידבר תועה חס ושלוס כנגד האל יתברך וכנגד התורה והמצות, ויקחו ראייה מקרבן פסח שלקחו ישראל ביום הזה יום שבת הגדול המלה שהוא עבודה זרה של מצרים לשוחטו ועשה הי גם ולכל בני ישראל לא יחריץ כלב לשונו, וגם קרבן פסח ראשו על כרעיו ועל קרבו ועצם לא תשברו בו רמו שיהיו תמיד יחד באחדות אחת ובלב אחד קטון וגדול ומקחו ביום שבת קודש שבפדמות יש ליהרר מכל הדברים האלה ביום שבת קודש ולכן נקרא שבת הגדול.

וְדָרָה הרמו פסח מצה ומרור רוצה לומר שיזכור קרבן פסח והנאמר בו ועל ידי זה יזהר מהדברים הגורמים להמחלוקת ולשנאת הבריות דשנאת הבריות מוציאין את האדם מהעולם, וזה אומרו פסח מקרבן פסח יזכור להנצל מחמסה ומריבה שנורמת מרור ניםטרא מות אלא יהיה בענוה ובנחת עם כל אדם. ובוה

קין קול דרוש ד לשבת הגדול יהודה

ובזה אפשר לפרש דרך רמז כוונת מסרה שלשה פעמים וראיתם וזה תוארם: וראיתם אותו, וראיתם על האובנים, וראיתם את הארץ, שם רמז דהן בעון יש שמרבים לשון מדברת גדולות על ה' ועל משיחו שמו בשמים פיהם חס ושלום ומהרהרים על השכינה חס ושלום וכל שכן שמהרהרים על רבותינו ז"ל ועל המצות, וביותר שיהיה מדובר לשון הרע על הבריות וכל אדם אשר על הארץ, ונדע מה שדרשו רבותינו ז"ל על פסוק ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך הם רבותינו ז"ל וזהו הרמז וראיתם אותו שתהיה יראת ה' על פניכם שלא תדברו תועה חס ושלום על ה' ועל משיחו וזה אומרו וראיתם אותו, וראיתם על האובנים הם רביתנו ז"ל שלא יהרהר אחר דבריהם, ועוד וראיתם את הארץ שלא תדברו על שום אדם לשון הרע וכיוצא, וכמו שמצינו בקרבן פסח ועצם לא תשברו בו וראשו על כרעיו ועל קרבו וכניף.

באופן אחר אפשר לרמוז בכוונת המסרה וראיתם שלשה הנזכרים לעיל דרומז ליישראל בעת יציאתם ממצרים דיעשו כל מגמתם ויכולתם לתקן את ניצוצי הקדושה הנשמעים בתוך עסקי הקליפה ולעלותם ולתקנם וליהדרם עם הקדושה ועל ידי זה יזכו לקבל את התורה מביכול ולזכות על ידי זה להיות בנועם ה' וזה אומרו וראיתם את הארץ לתקן ניצוצי הקדושה שנפלו הם ושלום, ובה תזכו לקבל לוחות אבנים היא התורה וזה אומרו וראיתם על האובנים, ועוד תזכו וראיתם אותו כביכול לחיות בנועם ה' ולומר זה אלי ואנוהו.

ובזה פירש הרב רייז טוב בספרו הבהיר בן איש חי דף ל"ו עמוד שני כוונת מדרש על פסוק ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים והוא שפען עוזא שר של מצרים מה אלו אף אלו מה אלו עובדי עבודה זרה אף אלו עובדי עבודה זרה ואמר לו האל

יתברך כלום אתה דן שונג כמזיד, ויש לדקדק למה קראם לישראל עובדי עבודה זרה בשונג, ועל פי האמור דאמרנו דכל הנלות של ישראל במצרים לברר ניצוצי הקדושה ולבררם ולצרפם שיהיו ראויים לקבלת התורה ולהשראת רוח הקודש עליהם וכמו שכתב מזהרמ"א ז"ל בסדר שמות יע"ש אתי שפיר.

ונקדים עוד מה שאמרו בזה הקדוש סדר שמות אמר רבי אלעזר לרבי שמעון אבוי מה חמא קודשא בריך הוא לנחמא ישראל למצרים בנלותא, אמר לו חדא שאלתא את שאיל או תרין אמר לו תרין נלותא למה, ולמצרים למה, אמר לו תרין אינון ואחתהונו לחד וכו' עד כאן, משמע דשתי שאלות אלו חדא מתרצת הברתא, ופירש שם במה שדקדק עוד דהיכי שייך לומר דישאל עבדו עבודה זרה במצרים בשונג דאפילו תנוק יודע דהעבודה זרה אכורה ומהו השונג, ופירש על פי מעשה במלך שהיה טבעו כאשר יכעס באיזה אדם ונומר בדעתו להרנו, או הוא מביט בו בפנים וזועפות, וכל העומדים לפניו יודעים ומכירים דזה בדוק ומנוסה דנמר ברעתו להמיתו, ויהי היום והמלך יושב על נסאו ושרי המדינות לפניו והמשרתים מבינים מכל מאכל לפני המלך, ונער אחד הגיש קערה אחת מלאה מרק לפני המלך וינישלו ידיו וזו מעט מרק על בגדי המלך, ויכעס המלך מאוד וחמתו בערה בו, ויבט בנער ההוא בפנים של כעס, ובכל הסימנים שמורים שרעתו להרוג את הנער ההוא והנער נבעת מלפני המלך, וידע שכלתה אליו הרעה מאת המלך, וכי נמר המלך ברעתו להורגו, ואז ויקח הנער את קערת המרק שנתנה על השולחן, וישפוך אותה בידים על פני המלך, וירק את המרק מראש המלך ועד רגליו, ויחד אף המלך מאוד, ויאמר אל הנער, רשע עתה ודאי אמית אותך במיתה משונה, אך תהייה הלא תניד לי מה עלה ברעתך שעשית

קול דרוש ד לשבת הגדול יהודה קצא

שעשית את הדבר הזה באהרונה, תחת אשר היית צריך לדבר לפני תהונום לומר שנית ובאונם היה בהתות השיפות של המרק, ועתה לא די שלא התמצלת, אלא הוספת על השאתך לשפוך עלי כל המרק מראש ועד הרגלים, ויען הנער ואמר למלך, עתה ראיתי שהולך למות כאשר מעידים כל הסימנים שעשית עתה לי בכעס גדול, אבל הי' יודע תעלומות אם במרד ואם במעלי עשיתי זאת, אלא שראיתי שנמרת בדעתך להמיתני ולשפוך דמי, ואמרתי בלבי שכל השרים ומלכי האדמה יאמרו שהמלך שפך דם נקי, כי אין לנער משפט מות, שלא בודון עשה, והיה עליך אשמה וחילול כבודי, לכן חזרתי ולקחתיו הקערה בפומבי ושפכתי המרק עליך ביד רמה, ובכן עתה יאמרו כי צדיק המלך במשפט זה להרוג אותי ולא ימצא עול בכסאך, וישמע המלך ויטב בעיניו, ויאמר תחת אשר יקר כבודי בעיניך למכור נפשך למיתה בעבור כבודי, גם אנכי הוא מוחה פשעך, עד כאן המעשה.

ובזוה פירש יש טעם נכון למה שאמרו רבותינו ז"ל על פסוק ויהי דוד בא עד הראשי, ביקש דוד לעבוד עבודה זרה, באומרו מלך שנמותי יהרגנו בנו, והשיב לו הושי הארכי אמאי לא דרשת סמוכים, דנסמכה פרשת בן סורר ומורה לפת תואר, לומר הלוקה יפת תואר יהיה לו בן סורר ומורה עד כאן, וקשה איך דוד המלך עליו השלום יעשה זאת לעבוד חס ושלום עבודה זרה, ועל פי האמור אתי שפיר ישודר המלך עליו השלום חס על חילול השם שיאמרו העולם איך הוד צדיק ותמיד וירא שמים באמת, איך יעונוהו הי' ביד בנו להורגו, והנם דהבתייה טבעית, אבל כזאת לא נמצא בכני אדם שהבן יהרג את אביו, ואיך הקדוש ברוך הוא לא הצילו מענין זה, וחס ושלום יאמרו לית דין ולית דיין, ושלא יהיה חס ושלום חילול השם הזה, עלה בדעת

דוד שיכנס לבית עבודה זרה, ולא לעבוד חס ושלום עבודה זרה, אלא שהעולם יהשבו עליו שעבד עבודה זרה, ואם בן בשיהרגנו בנו לא ירהרו אחר כבוד הי', שיאמרו ביון שהלך לעבוד עבודה זרה גם בתחילתו לא היה ירא הי' באמת וכופו הוכיח עית, והו דעת דוד שהשב ליכנס לבית עבודה זרה, כאשר חשב הנער במעשה הנזכר, והשיב לו הושי אין צריך לעשות המצאה כזאת לעשות לו הצלה מחילול הי', דמעיקרא לא יהיה חילול הי' אפילו אם יהרגנו בנו, דכולי עלמא דרשי סמוכים שנסמכה פרשת יפת תואר לפרשת בן סורר ומורה, דכל הלוקה בת יפת תואר יהיה לו בן סורר ומורה, ולכן לא הצילו האל יתברך מיד בנו להוריע ולפרסם זאת, וכל העם ישמעו וידאו, ואז ראה וידע דוד המלך עליו השלום דהאמת איתו ונמנע מעשות הדבר שהשב לעשותו, **ובזוה** פירש יש מה שאמרה אשתו לאיוב, עודך מהויק בתומתיך בך אלהים ומות, ופלא על אשתו שתאמר זאת ובפרט מה יאמרו ז"ל דהיא נלגול דינה בת יעקב, ועל פי האמור מובן, דאדרכא כל כוונתה לטובה, דחשישה לחילול הי', כמו הנער במעשה הנזכר, שיאמרו העולם איש תם וישר ירא אלהים וסר מדע יהיה לו כל כך יסורין קשות, ולא ידעו ולא יבינו כולי עלמא שהוא נלגול תרה ואפילו ריעיו לא ידעו זאת, אך אם ישמעו שביהך אלהים או יאמרו שבדין לקה, וצדקתו אינה אלא לפנים ולכן עזבו האל יתברך ביד השטן, ועם כל זה הוא לא רצה דלא יבצר שידעו

אשר נפשו באה בנלגול לסבול היסורין, **והדרן** הענין בישראל בשעבוד מצרים וימרו את חיהם בחומר ובלבנים וכיו כמה שנים, מהם השליכו ליאור, מהם שהטו מהם שקעו בכנין, וישראל היו ודע קודש בני אברהם יצחק ויעקב שבטי יה, ונקראים עם הי', ובזוהא יהיה חילול הי' גדול בדבר הזה,

קצב קול דרוש ד לשבת הגדול יהודה

כי יאמרו האומות, עוב ה' את עמו והיו למרמס תחת כפות עבדים צוררים אכזרים. והן אמת שסיבת כבוד הנלות כמו שאמרו רבותינו ז"ל לברר ולתקן הנשמות וניצוצי הקדושה של דורות אמסיה וכל איבוד הנשמות ועול הנלות היה לטובת ישראל שיהיו ראויים לקבלת התורה וארץ ישראל וכמו שכתב מהרמ"א ז"ל בסדר שמות, עם כל זה לאו כולי עלמא ידעו זאת.

לכן אשר לא ידעו כ"ז זה עלה בדעתם לקלקל עצמם במצרים בעבודה זרה, אף על פי שאינם מאמינים ממש, אלא לעיני הרואים יאמרו מה אלו עובדי ע"ז אף אלו עובדי עבודה זרה, ואו האומות לא ירהרו אחר כבודו יתברך שעזב אותם, שבוה יאמרו בדין עונם, וכאשר חשב הנער לשפוך הקערה על המלך להציץ כבודו של מלך מלעז העולם, וזאת אשר עשו מאנשי ישראל לעבוד עבודה זרה להציץ לעז אומות העולם, ולדבר הזה יקרא שונג ששננו לעבוד עבודה זרה שלא יהיה חילול השם מלעז האומות העולם, ולכן אמר הקדוש ברוך הוא לעוזא שר מצרים כשטען מה אלו אף אלו השיב לו כביכול אין אני דן מויד כשונג, דידע אני דכל זמן שעשו הוא שונג דאין דעתם כי אם למנוע חילול השם עד כאן דבריו, ונשמט שם פירוש: והיך ומובן במ"ש בנלות למה ולמצרים למה והתירוץ אחד לברר ניצוצי הקדושה אשר כולם ידעו למצרים ולכן נגזר עליהם הנלות במצרים לברר.

זאת כיון שדוד הוא צדיק ותמיד, ונדע מלת דבור הוא דבור קשיה וכן משפט הוא לשון קושי ויסורין קשים.

וזה שאמר לך לברך בעבור למנוע חילול השם הם ושלוש שיאמרו לית דין ולית דיין אני חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדבריך תזכה בשופטיך היסורין שאני סובל כדי שיאמרו שבדין עשה ה'.

ובזה יובן מה שאמר המינד רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר וכו', דרוצה לומר דהרשע שאינו יודע במעם שעבוד ישראל במצרים שהוא כדי לברר ניצוצי הקדושה ובנוכח לע"ל, מתפלל איך ישראל עם קודש בני אברהם יצחק ויעקב ישתעבדו כל כך בשעבוד קשה כזה והם ושלוש אומר לדעתו דשלא כדן עושה כביכול עם ישראל, וזה שאמר מה העבודה הזאת לכם שאתם קודש ישראל לה' בני אל ה' ועל זה השיב לכם ולא לו דמענתו זאת דלא ידע כוונתו יתברך בזה, דכאמת לכם שאתם בני אל ה' ויודעים הטעם דלכם אתם הראויים ויודעים לברר ניצוצי הקדושה מתוך עמק הקליפות ולא לו דהוא בער אשר לא יבין את זאת, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל בזאת כפר בעיקר דהם ושלוש כביכול שלא כדן נזר שעבוד קשה על ישראל, ואילו היה שם ולא כיוון בשעבוד זה לברר הלקי נשמתו וכיוצא לא היה ננאל.

דרוש ה לשב"הג.

רבתי !

ידוע הדבר ומפורסם הענין כבר נודע נודל מעלת השבת הגדול היום האדיר והגורא מפני הנה הגדול שנעשה בו, שפסה מצרים מקחי

קול דרוש ה לשבת הגדול יהודה קצנ

מקחו בעשור לחדש ופכה שיצאו בו אבותינו ממצרים היה ביום הי' ונמצא שעשרה לחדש היה ביום שבת ולקחו ישראל כל אחד מלה לפסחו וקשרוהו בכרעי הסטה ושאלום המצרים למה זה לכם והשיבו לישוחמו לשם פסח כמצות הי' עלינו והיו שיניהם קרות על ישוהשם את אלהיהם ולא היו יכולים להשיבם דבר עיין להסוד סימן ת"ל, והמפרשים נתנו מעם אחר והביא דבריהם הרב קמה כולת ז"ל דקבעוהו לקרותו שבת הגדול כדי שידעו בכל דוד ודוד באיזו שנה לבראת עולם יצאו אבותינו מצרים, והוא ראשי תיבות שבת הגדול שנית שני אלפים וארבע מאות ומ"ח שנים, והוא על דרך למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים.

עוד הרב כמוהרי"א זאבי ז"ל כתב והביא דבריו שם על מה שאמרו בשים שבת כלל גדול אמרו בשבת מכלל דאיכא קמן וכו', נקוט מיהא דכל דישנו ביה רבנן גדול היינו דאיכא קמן, גם ידוע שמהלוקת הקראים שאומרים ממחרת השבת, דהיינו שבת בראשית, ואנו אין לנו אלא דברי רבותינו שאמרו דיום טוב גם כן איקרי שבת ומשום הכי נתנו לקרוא לשבת שקודם פסח שבת הגדול להורות דאיכא שבת קמן שהוא היום טוב ע"כ ודפתיח.

ובזה יובן רמז הפסוק מי יתן שהור מסמא לא אחר, דמי שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל נקרא שרץ טמא ומה יש הפדיש בין המאמין בדברי רבותינו ז"ל ובין הנופר בהם והוא שיאמין לא שבת אחד שהוא שבת בראשית דוקא איקרי שבת דגם היום טוב גם כן איקרי שבת, וזה אומרו לא אחר.

גם כן בזה רמז פסוק אחת דיבר אלהים שמים זו שמעתי כי עון לאלהים ולך הי' הסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ובהקדים עוד מה שאמרו רבותינו ז"ל אלה מועדי הי' אשר תקראו אותם במועדים, אתם כתיב דאפילו

הסנהדרין הקובעים ימים טובים הם מוטעים ואפילו שוננים, גם נודע דשמירת השבת והיום טוב צריך לשומרם במחשבה דיבור ומעשה ונמשל שכרו בזה על הכר כאילו עשאו בולם בפועל, וזה שאמר אחת שהיא סגולת שמירת שבת דיבר אלהים שבת כתיב, אלא שמים זו שמעתי שיש שבת הגדול שהוא שבת בראשית אשר קודם חג הפסח, ועוד שבת קמן שהוא יום טוב שהאל יתברך נתן בה ורשות להדיינים ולהסנהדרין לקבוע היום טוב כאשר יראה בעיניהם אתם אפילו מוטעים אתם אפילו שוננים, וזהו כי עון לאלהים הם הדיינים וכנזכר לעיל, ולך הי' חכד כי אתה תשלם לאיש אפילו על דיבור והמחשבה כמעשהו בפועל.

ובזה יובן כוונת הפסוק ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם ביני ובין בני ישראל וכו', ויש לדקדק מהו את את דאמר קרא ורבותינו ז"ל אמרו דאת לדבות ומה אתו לדבות ועל פי האמור אתי שפיר, דבתחילה אמר ושמרו בני ישראל את השבת שבת בראשית ואת לדבות שבת קמן שהוא יום טוב דאיקרי שבת, דרבותינו ז"ל אמרו אלה מועדי הי' אשר תקראו אותם אתם כתיב אתם אפילו מוטעים וכו', וגם לעשות את השבת לדבות מלבד שתקיימו השבת כמעשה אלא גם את לדבות דיבור ומחשבה שהם ברית עולם ביני ובין בני ישראל וכו'.

ובזה יובן מה שאמר המניד רשע מהו אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר אף אתה הקהה את שיניו ואמרו לו בעבור זה עשה הי' לי בצאתי ממצרים וכו', ורוצה לומר דהרשע שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל וכופר בדרשת רבותינו שאמרו ממחרת השבת רוצה לומר דיום טוב נמי איקרי שבת וכנזכר לעיל, אומר הרשע דכשארע יום טוב

קצד קול דרוש ה לשבת הגדול יהודה

של פסח בחול וישראל מקריבים קרבן פסח בערב הפסח בתוך השבוע דהם מקריבים קרבן פסח שלא בזמנו ונס הנפת העומר וקרבנו שלא ככתוב בתורה דקרא כתיב ממהורת השבת, וזה שאמר רשע מהו אומר מה העבודה הזאת שהוא קרבן פסח ונס העומר שאתם עושים לכם. ועל זה אמר לכם ולא לו וכו' כפר בעיקר שכפר בעיקר שקרא כתיב ועשית ככל אשר יורוך ונס קרא כתיב בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, שם רמו לקבל עליהם תורה שבכתב ותורה שבעל פה וזהו תוספת נזין תעבדון ונס את האלהים את לרבות האלהים רמו לסנהדרין ורבותינו ז"ל יצרו לקבל את דבריהם כתורה שבכתב ונס כפית ההר היתה על תורה שבעל פה כנודע. ואם כן ביציאת מצרים אמר למשה על כל זאת לקיים כל דברי רבותינו ז"ל וכוונתו לעיל. ולכן הרשע שאינו מקבל דברי רבותינו ז"ל ורוצה לומר נס קרא דכתיב ממהורת הישבת הוא דוקא על שבת בראשית ולא על דרשת רבותינו ז"ל שהוא יום טוב שאיקרי שבת לכן אמר אף אתה הקהה את שיניו ואמר לו בעבור זה עשה הי' לי בצאתי ממצרים שאמר לו בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה ואמר כל זה לרמוז להם על תנאי לשמור ולקיים כל דברי רבותינו ז"ל, והרשע שאינו מקבל דברי רבותינו ז"ל אילו היה ישם לא היה ננאל.

ועל דרך זה יש לרמוז מה שאמר הפסוק בדיבור שניות בפרשת ואתחנן שמור את יום הישבת לקדשו כאשר ציוך הי' אלהיך. דיש לדקדק למה שינה ואמר בלשון שמור ולא אמר זכור כבראשונות, ורבותינו ז"ל אמרו בדיבור אחד נאמרו ולדרכינו אתי שפיר, נס למה אמר כאשר ציוך הי' אלהיך מה שלא אמר כן בראשונות, ועל פי האמור זבן דהנה בקרבן פסח כתיב לשון שמירה כמו שאמר

הכתוב ושמרתם את הדבר הזה להק' לך ולבניך עד עולם, ופה בדיבור שניות בא לרמוז ליישראל על שבת הקמן שהוא יום טוב דאיקרי שבת ונס קרבן פסח דכתיב ביה לשון שמירה, ולזה אמר שמור את יום הישבת את לרבות שבת קמן שהוא יום טוב ולהקריב קרבן פסח על פי זמן שקבעו רבותינו ז"ל אפילו בתוך השבוע דנס זה איקרי שבת, וזהו כאשר ציוך הי' אלהיך, רמו על מה שאמר הפסוק ועשית ככל אשר יורוך, ולכן פה אמר כאשר ציוך הי' אלהיך מה שלא כן בראשונות וכוונתו לעיל. **ויש** להמשיך בזה נס כן מה שאמר המגיד רבן נמלא' היה אומר כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור, ויש לדקדק דמהו ענין שלשה דברים אלו לומר דלא יצא ידי חובתו וכו', ועל פי האמור אתי שפיר ובהקדים עור מה שכתב מהרים אלשיך דמה שאמר הפסוק וימרו את הייהם היינו היות הרוחני שמרו את נשמתם שהמציאות והעכידות עבודה זרה, וכתב החיד"א ז"ל וז"ל וכפי זה כששחמו הפסח וקיבלו אלהותו יתברך כל הפשעים והדונות נעשו זכיות והוא להם ריזה גדול בזה שביגע תשובתם נעשו מלאים מצות להפליא, ולהזכיר צדקתם אנתנו אוכלים מרור עד כאן, ואם כן משלשה דברים אלו פסח מצה ומרור מזה על קבלתנו עול התורה והמצות בכלל, הפסח שמקריבין קרבן פסח אפילו כשה' ערב פסח בתוך השבוע ולא בערב שבת קודש וזה כפי דברי רבותינו ז"ל, ונס המצה שאוכלים המצות בזמן שת'קנום ז"ל כדכתיב אלה מועדי הי' אשר תקראו אתם כתיב וכוונתו לעיל, ונס המרור אוכלים להזכיר צדקת אבותינו שהורו בתשובה ממרידות היות היותנו וכמו שכתב מוהרמ"א והחיד"א זכרונם לברכה ולזה אמר כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו להזכיר שאנתנו מקבלים אלהותו יתברך

קול דרוש ה לשבת הגדול יהודה קצה

יתברך תורה שבכתב ותורה שבעל פה לא יצא ידי חובתו שלא עשה הוראה שקיבל עליו אלהותו יתברך.

וזה שאמר הפסוק וידא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. ויש לדקדק ראשונה במה שאמר את ה' את לרבות מה בא לרבות. גם מה שאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו מה ההאמנה פה במשה. ועל פי האמור אתי שפיר דבא לרמוז דממה שראו במכת בכורות שעשה האל יתברך שהיא ה' הגדולה במצרים ועל ידי הקריבו קרבן פסח. בזה קיבלו עליהם ישראל עול מלכותו יתברך וגם קיבלו כל דברי רבותינו ז"ל שבתורה שבעל פה. ולכן אמר וידא ישראל את ה' הגדולה היא מכת בכורות אשר עשה ה' במצרים. ובה וייראו העם את ה' לרבות תלמידיו הכמים ויאמינו בה' ובמשה עבדו שם רמוז לרבות רבותינו ז"ל שמתכנים גם כן לשם משה על דרך משה שפיר קאמרת.

ולזהבין מה שאמר אהרן זה או ישיר משה ובני ישראל את השירה הנאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' כי נאה נאה סוס ורוכבו רמה בים. ויש לדקדק דלמה פרט בשם משה לבד והלא כנצל כל ישראל. גם מה שאמר סוס ורוכבו רמה בים לשון יהודי. **ואפשר** לפרש בהקדים מה שכתב מוה"ר"א כהן זכרוננו לברכה בזפר מדרש תלפיות בשם השי"ך עה"ת דה"ט אשר שלח האל יתברך משה דוקא לפרעה ולא אהרן. דפרעיה אותיות העפ"ר. ומשה כנגד המים כי מן המים משיתיהו. והעפר אינו נגבל אלא במים. והביא דבריו אלו הרב אברהם את ידו ז"ל וכתב דזה שאמר רש"י בפסוק אמחה את האדם שהוא עפר ואביא עליו מים ואמחה אותו ואמחה לשון מיהוי עד כאן. וזה מכון ממש לפרעה עם משה. ובה פירש לשון

מדרש תנחומא אמר הקדוש ברוך הוא לפרעה רשע במים נתנאית לי יאורי ואני עשיתיני. חייך שאני אדון אותך במים שנאמר וניער פרעה וחילו בים סוף. דרוצה לומר שכיון שאתה היותך מיסוד העפר איך נתנאית במים לכן לפי מידתך אני אדונך במים על ידי משה כי מן המים משיתיהו. ועל ידו העשר מכות התחלתי במים שנהפכו לדם. וגם אחריתו עדי אובד על ידי משה ויש משה את ידו על הים וניער פרעה וחילו בים סוף שהוא המים עיין שם.

דבזה יובן מה שאמר או ישיר משה וכו' והוא דמשה שיסודו מהמים ורצונו יתברך לרדון לפרעה דשמו העפר ומשה כנגד המים. לכן אמר הפסוק בפדויות שם משה לבד. ובני ישראל לבד. לרמוז שהוא המים ועל ידו נגבל העפר שהוא פרעה. וגם מאי דנקט כוס ורוכבו הוא רומז על פרעה שיסודו עפר רמה בים שיהא נגבל במים.

ובזה יובן מה שאמר הפסוק במכת הדם שאמר האל יתברך למשה לך אל פרעה בנוקד הנה יוצא המימה ונצבת לקראתו על שפת היאור וכו' דיש לדקדק למה לו במכת זו לומר לך אל פרעה הנה יוצא המימה ונצבת לקראתו מה שלא אמר בן במכות אחרות כי אם במכת הערוב שאמר גם כן התיצב לפני פרעה הנה יוצא המימה. ועל פי האמור אתי שפיר דפרעה הוא אותיות העפר וצריך להיות נגבל במים ומשה הוא רומז למים שהוא משוי מהמים ולרמוז לו ואת אמר לו בעת שימצאנו הוא על המים שירמוז לו זאת. ולזה אמר לך אל פרעה שהוא העפר כנוכר לעיל ונצבת לקראתו שאתה רומז למים ואמרת לפניו בעת שהוא ניצב על היאור והנה הוא יוצא המימה ומה יבין שאתה גם כן מים ועל ידך תהיה מפלתי שהעפר יהיה נגבל במים.

והוי מדרשנו יש לרמוז מה שאמר הפסוק ויאמר

קצו קול דרוש ה לשבת הגדול יהודה

ויאמר ה' אל משה לך אל פרעה הנה יוצא המימה ונצבת לקראתו על שפת היאור וכו' ויש לדקדק למה אמר המימה ולא אמר הים או היאור, ואפשר לרמוז במ"ש משם מוהר"ש מאיסטרפולי ז"ל דפרעה פנס בשם אלהים שני פעמים פעם א' פנס וחיסר מ"י מאלהים ופעם פנס בתוכה מה, וכוה רמו הוא ז"ל מה שאמר הכתוב וישונו המי"ם שהם פנומים מ"י ומיה וכו' יעויין עליו, ואפשר שזה רמו לו האל יתברך דפרעה הרשע פנס שני פעמים בשם אלהים ועולים מימיה והיא של תיבת המימה שימוש ורמו לו שפרעה עתיד לפנום ולהוציא אותיות מימיה מאלהים, ואפשר דזהו הפעם של מכת המים ישלח לפרעה על שהוא פנס בהם ולכן במכת המים נקט המימה שרמו לו דמכה זו על שפנס באותיות מימיה, נם אפשר דישאל כשהטאו בענל ואמרו אלה אלהיך ישראל פנמו באותיות מימיה ומרעיה לתקן עונם לכן וזר על פני המי"ם לתקן ולהחזיר אותיות אלו למקומם.

ועל פי דרכינו מה שכתבנו לע"פ דפרעה אותיות העפ"ר ומשה הוא רמו למים כי מן המים משיתיהו ופרעה יהיה נכבד במים כזה יוכן כוונת הפסוק למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתי, דמשה רבינו עליו השלום כשהלך בשליחותו יתברך במכת הברד והמטר, אמר שבודאי זה בעבור שפרעה הוא העפ"ר ואני המים ובודאי שבמכת הברד והמטר יהיה נכבד ויתבצל כוונ, וכשראה שאדרבא חזק את לבו ולא אבה לשלחם לזה אמר להאל יתברך למה הרעות לעם הזה אהר המכה הזאת, ואם אין בזה תועלת למה זה שלחתי ל"י דוקא ולא אהר.

והנה האל יתברך רחמן מלא רחמים אף על פי שאמר ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה עם כל זה כשראה צער ישראל ותעל שועתם אל האלהים וניהם על הרעה

אשר דיבר לעשות לעמו, ואמר למשה ראה ראיתי את עוני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נונשיו כי ידעתי את מכאוביו וארד להצילו מיד מצרים וכו', והדקדוקים רבים ואפשר לפרש כמה שידוע מה שאמר הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה פרק ו' הלכה ג' וזה לשונו ואפשר שיחמא האדם חמא גדול או חמאים רבים עד שיתן הדין לפני ד"ן האמת שלא יקבלהו בתשובה ושמנועין ממנו דרכי התשובה ואין מניחין לו לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בהטאו בעבור שהוא הרשע מעצמו בלי שום אונם וסיבה, ולפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, לפי שהוא חמא מעצמו תחילה והידע לישראל הנדים בארצו שנאמר הבה נתחבמה לו וכו', לכן נתן הדין למנוע ממנו דרכי התשובה עד שגפרע ממנו בעשר מכות וכיוצא, ולפיכך חזק ה' את לבו וכו' והיה שולח ביד משה שלח את בני וכו' ויחזק לבו, להודיע לכל באי עולם שכ"ן שהוא חמא מעצמו האל יתברך מנוע ממנו דרכי התשובה ואינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו, והלא כוונ בתורה ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, הרי נזר על המצרים לעשות רע ושעבוד בישראל ולמה נפרע מהם, אלא בעבור שלא נזר על איש פלוני ידוע אלא הודיע שסוף זרעו להשתעבד בארץ לא להם, וכבר אמרנו שאין האדם יכול לידע דברים שהקדוש ברוך הוא עושה ומה שעתידי לעשות זה תורף דבריו, והראב"ד ז"ל השיג עליו דהקדוש ברוך הוא נזר על ישראל יע ושיפלו ביד רשעים על דרך מנלנלין חובה על ידי ח"יב ובפרט זדונם ופרעה שכיוה את הבורא זה שגם להם, ועוד ישם הרשיעו יתר והעבדו את ישראל בפרך על דרך אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה לפיכך נתחייבו זה תורף דבריו.

והרב אהר"י יצחק ענתיבי ז"ל תירץ בדרך דרש

קול דרוש ה לשבת הגדול יהודה קצו

קודשו.

ובזה פירש מהר"א ז"ל בספרו הכהיר פני יצחק כוונת הפסוק הן רבים עתה עם הארץ וכו' רוצה לומר דלא יתכן להאמין שאתם באים בשליחותו של מקום כלל שהרי הן רבים עתה עם הארץ שלא כדרך טבע. ואם כן ודאי דאין זה אלא כדי להודיע גדולתו יתברך דיד ה' עשתה זאת דגם היותם מרובים מאוד מהמצרים עם כל זה הם כפופים תחת יד המצרים לקיים נזירת ועבדום וכו' ואילו היו ישראל מעטים לא היה שום הוכחה דיד ה' עשתה זאת וכיון שכן הוא רצונו יתברך. איך עתה אתם באים ותאמרו לי משמו שלח עמי קודם הזמן תשלום ועבדום וכו' והשבתם אותם מסבלותם. אתמהא, הלא זה נגד רצונו יתברך. וזה דקדוק שאמר פרעה למשיה ואהרין בפ' למה תפריעו את העם ממעשיו דאם הוא רוצה בזה איך אתם משה ואהרן תפריעו וכו' דודאי זה מעצמכם ולא ידעתי דזה מאת ה' וגם את ישראל לא אשלח מעם הנזכר לעיל.

ובזה יובן כוונת הפסוק למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני ומאו באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה וכו' ויאמר ה' אל משה עתה תראה וכו' כי ביד חזקה ישלחם וכו'. ויש לדקדק למה נקט לעם הזה הוא ליה לומר לעם סתם. ועל פי האמור אתי שפיר ורוצה לומר דודאי הנמור דהנזירה מאת ה' וזה דקדוק לעם הזה שהם מרובים ובודאי כיון שהם מרובים ביד מעטים זה הוכחה כי מאת ה' היא הנזירה. ואם כן בודאי עתה ברצונך לבטל הנזירה ולהוציא ישראל ממצרים, ואם אין רצונך לבטל הנזירה ולהוציא למה זה שלחתני ועל זה השיב האל יתברך תשובה ניצחת. והוא דאם היה פרעה שולח את ישראל תקף בלי איחור. אם כן יאמרו דמזה הוכחה דאעיקרא אין הנזירה מאת האל יתברך כי אם מפרעה והמצרים ששעברו בישראל כלתי נזירה מאת

דרש במה שאמר הרמב"ם בהלכות מכירה המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמר לחבירו הרי אני מתחייב לזונך או בכסותך הרי זה אינו חייב שאין כאן דבר ידוע וקצוב ומצוי שנתן לו במתנה. אם כן איפה אפילו שאמר האל יתברך ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה אין זה דבר ידוע וקצוב שאין ידוע כמה יהיה זרעו. ומהא' מעמא הוציא ה' את ישראל קודם הזמן והעניש את המצרים דאעיקרא שלא כדן עשו.

ובזה פירש דרך הלצה כוונת הפסוק ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום וכו' הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ועלה מן הארץ. דאם לא ירבו יהיה דבר קצוב אבל אם יתרבו ואין להם עוד קצבה וסוף ועלה מן הארץ על כרחינו דשלא כדן דהוה ליה דבר שאינו קצוב.

ולעניות דעתי לתרין בהקדים מה שכתב מהר"א זכרונו לברכה בספרו הכהיר נשמת חיים פעם לשבת לרבו זרע ישראל במצרים שלא כדרך טבע. והוא דלפי טבע העולם העם המועטים הם כפופים למרובים וכי ינצו אנשים מערכה מול מערכה השכל מחייב שהבת המרובה היא הנוצחת. ואם כן אם היו ישראל בנלות מצרים מתי מעט וכנגדם המצרים חיל גדול לא היתה שם הוכחה ברורה דמה שהיו ישראל בנלות מצרים על פי מאמרו יתברך. מאחר דיש לפרש דמסיבת שהם מועטים מאוד לנבי המצרים דין נרמא להם להיות כפופים למצרים. אך כיון שהיו ישראל מרובים יותר מן המצרים בכפלי כפלים ואפילו הכי שלטו בהם המצרים הפך מנהג וטבע העולם זה מורה הדבר שהענין נזר מאתו יתברך והיינו מעמא שהרבה אותם להודיע גדולתו יתברך אשר בידו נפש כל ה' ומשום דכל פעולה הנעשית הוין מהטבע היא הוראה עצומה דיד ה' עשתה זאת זה תורף דברי

קצה קול דרוש ה לשבת הגדול יהודה

מאת ה' וראיה לזה שתיקף נתרצה פרעה עליהם הוא ועבדיו ושילחום לחירות, אבל האל יתברך רוצה להראות לכל העולם שאדרבא הוא אינו רוצה לשלחם והאל יתברך הכריחו על ידי עשר מכות ולזה השיב ה' למשה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וכו', דמזה יודע לכל שידו יתברך עשתה זאת הוא נור בשעבוד והוא יתברך ברוב חסדו דילג על הקץ ונאלם.

ובזה יתורץ קושית הרמב"ם זכרוננו לברכה רביון שהאל יתברך נור השעבוד ועבדום וכו' אם כן המצרים עשו ציווי יתברך ואך הענישם אחר כך וכו' ועל פי האמור אתי שפיר, דמה שעשה עשר מכות במצרים להודיע שהכל מאתו יתברך עיקר הנזירה בשעבוד ובסוף הנזירה, ולכן התוהו את לבו כל פעם להודיע שהכל מאתו יתברך, וכל זה עשה האל יתברך כדי שידעו ישראל כי הכל מאתו יתברך אם להעניש או להציל ובכן ישעבדו לבם לשמים לקבל עול תורתו ומצותיו יתברך. **וזהו** לעניות דעתי כוונת הפסוק ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את ה' הנדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ויש לדקדק וכו' ועל פי האמור מבואר.

וזהו כוונת הפסוק בהתחלת עשרת הדברות אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכו' וכו', ויש לדקדק למה התחיל ביציאת מצרים אלא זו עיקר האמנתם בהאל יתברך כי בידו הכל הטוב והרע כמו שמצינו ביציאת מצרים ובכן בודאי צריך שתקבלו עול מלכותי ותורתי.

וזהו כוונת שאלת התם תם מה הוא אומר מה זאת, ואמרת אליו כי בהזק יד הוציאנו ה' מצרים, דהתם שואל במה שמצינו

בתורה כמה מצות ובעשרת הדברות זכר ליציאת מצרים, וזאת היא התורה כמו שאמר הבתוב זאת התורה ושואל מה זאת למה זה, ואמרת אליו כי בהזק יד וכו' ולכן זאת עשה ליתן הזק האמונה בהם מיציאת מצרים והאמינו בה' ובמשה עבדו.

ובזה יובן כוונת הפסוק בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוועו, היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו, הים ראה וינס וכו' מלפני ארון הו' ארץ מלפני אלוה יעקב וכו', ויש לדקדק בהאי קראי הרבה ועל פי האמור מובן, וחזק מדרכינו יובן לעניות דעתי בהקדים מה שכתב הרב אדרת אליהו סדר בשלח משם רבי אבהו ז"ל שאמר משם הארץ זיל דעל די עונות ישראל נורמים שינקו החיצונים משם אלהים, ובנלות מצרים בשביל עונות הרוב ההוא נרמו שפרעה ומצרים ינקו מאותיות מיי של אלהים, וזה שאמר הכתוב למען שתי אותותי אלה בקרבנו, הם אותיות מיי שיש לו שפע מהם ולזה נקראת ארץ הים שבכל אות משם אלהים יש כיד צרופים עד כאן, ובה פירש שם כוונת הפסוק וישובו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל הי"ל פרעה הבאים אחריהם ביום, רוצה לומר שאיבד את המצרים לנמרי כדי לבטל יניקתם שיונקים מאותיות מיי דשם אלהים, והו' ויכסו את הרכב וכו' שהם פרעה ומצרים לכל הי"ל פרעה שהי"ל היא נימסריא שתי צרופי מיי שעולים הים והו' הבאים אחריהם ביום וכו' עיין שם.

ובזה אפשר שזה שאמר הפסוק וחמושים עלו בני ישראל, רוצה לומר בהמש אותיות אלהים שלימים בצרופיהם עלו בני ישראל מארץ מצרים, ולא נשאר להמצרים שום יניקה משם אלהים אלא וחמושים בתמש צרופי אלהים כולם עלו בני ישראל מארץ מצרים.

זה שאמר בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם

קול דרוש ה לשבת הגדול יהודה קצמ

מעם לועז וכו'. ובהקדים עוד מה שכתב החיד"א בספר שמחת הרגל על פסוק זה במה שאמרו רבותינו ז"ל לא עבד קודשא בריך הוא ניסא לשקרי. ואמרו רבותינו ז"ל דאומות העולם היו לועזים על ישראל ואומרים אם בנופן שלטו בנשותיהם לא כל שכן. ומדמצינו שעשה להם הקדוש ברוך הוא כביכול נסים ונפלאות ביציאת מצרים מוכה דבני ישראל עלו ובני ישראל נפקו דלא עבד ניסא לשקרי עיין שם. עוד נקדים את הידוע דעל ידי תפילות ישראל והמצות והמעשים טובים הם עולים לריח ניחוח לה' ועל ידם הם ניצולים מאויביהם. וב"מ הדבר בהופכו וכמו שאמרו רבותינו ז"ל הקל קול יעקב או הידים ידי עשיו. ובוה היתה סיבה דפרעה ומצרים ינקו והושפעו משתי אותיות מ"י דא"הים וכנוכר לע"ל. עוד ידוע מה שאמרו במדרש סדר שמות פ"ב דבזכות האבות היתה יציאת מצרים עיין שם. והאבות יתכנו בשם הרים והאמהות בשם נבעות כגודע. והוה בצאת ישראל ממצרים. וקרי בה ממציר י"ם רמו שהמצרים היו יונקים משתי אותיות מ"י דאלהים. ובאותה העת היו לועזים על בית יעקב א"ל הנשים. ואומרים היתה יהודה לקדשו מלשון ולא יהיה קדש. מסיבה ד'ישראל היו תחת ממשלתם. ואם בנופן שלטו בנשותיהם לא כל שכן. אלא דאחר שעשה האל יתברך נסים ונפלאות ל'ישראל ביציאתם ממצרים מוכה דכשרים הם דלא עבד קודשא בריך הוא ניסא לשקרי. והוה לאמת ל'ישראל דכשרים היו. הים ראה ויגום. ובגוד שהמצרים היה להם שליטה בשתי אותיות מ"י לעומת זה ה"ים שהוא שתי אותיות מ"י ראה ויגם שנבקע ונעשה על ידו גם ל'ישראל. גם הקדוש ברוך הוא כביכול די"ל על הקץ דאפילו שהיתה הנזירה ארבע מאות שנה די"ל ועשאם לרדיו. וקיים קרא שכתוב ונס את הנוי אשר יעבדו ד"ן אנכי. הי"ד ד"ן היא

שימוש וי"ר נימטריא רדיו שדי"ל על הקץ. וקיים בהם ד"ן אנכי. והוה הי"ד ד"ן תשוב לאחור שהקדים אותם. ועל ידי זה שמחו האבות והאמהות על בניהם שניצולו ונס שעל ידם ובזכותם ניצולו. וכי תימא מה הסיבה לדי"ל על הקץ וכל הנסים האלו. התירוץ להודיע נכורתו יתברך כנגד מה שאמר מ"י הי אשר אשמע בקולו וכיוצא. לכן להודיע מלפני ארון חולי ארץ וכו' שהוא אלהי האלהים ושליט בכל.

ועל פי זה יובן כוונת מדרש תנחומא והוה לשונו בשעה שעלו ישראל מהים באו ישראל ומלאכי השרת לומר שירה. אמר להם הקדוש ברוך הוא ישראל תחילה. נמצאו הנשים ומלאכי השרת עומדים. אמר רבי הי"א גדול השלום עשו שלום ביניהם שנאמר קדמו שרים אלו ישראל. אחר נזונים אלו מלאכי השרת. בתוך עלמות תופפות אלו הנשים. אמר רבי לוי השמים לא אקבל דבר זה אלא הנשים קלטו תחילה דכתיב בתוך עלמות תופפות העלמות בתוך. התחילו מלאכי השרת להתרעם לא דיינו שקידמו לנו האנשים אלא אף הנשים אמר להם הקדוש ברוך הוא הייכם כן עד כאן. והוה תמוה. ועל פי האמור שהאומות היו לועזים על הנשים ובני ישראל דאם בנופן שלטו בנשותיהם לא כל שכן. והתשובה על זה ממה שעשה להם נסים והצילן דלא עבד קודשא בריך הוא ניסא לשקרי יתורין זה דמזה נתאמת דבני ישראל עלו ובני ישראל נפקו. ומהשירה ששרו להקדוש ברוך הוא האנשים והנשים והקדימן למלאכי השרת יתבטל הלעז. ונודע דהצדיק נקרא חי וכמו שאמר הכתוב ובניהו בן יהוידע בן איש חי. והנה דבי חי"א חשב לעזו שהיה על האנשים שהם עובדי עבודה זרה על דרך מה אלו אף אלו. ולכן אמר ודרש שהאנשים קידמו למלאכי השרת ואיך יזכו בזה אם הם ושלוש אינם ראויים אלא

אלא מוכרח דודאי נקיים הם דכלום אתה דן שוננ כמזיד. ועל זה בא רעהו והקרו דאם כן נשאר הלעז על הנשים והשמים לא אקבל זהו ודרש דגם הנשים אמרו בתוך שקדמו למלאכי השרת ומה נתאמת נם כן דגם הנשים צדקניות הם ואין עליהם לעז. וכשאמרו מלאכי השרת לא דיינו שקדמו לנו האנשים וכו' ואמר להם הקדוש ברוך הוא חייכם כן שכן צריך לאמת ולצדק האנשים וגם הנשים.

ועל פי דרכינו למעלה יובן כונת הפסוק בצאת ישראל מצרים וכו' ישראל ממשלותיו הם ראה ויגום הירדן תשוב לאחור וכו' מלפני ארון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב וכו'. דרוצה לומר דכל השעבוד שהיו ישראל תחת ממשלת המצרים וגם מה שהצילם אחר כך בנסים נדולים וכו' הכל להוריע שהכל מאתו יתברך. וזה שאמר בצאת ישראל מצרים שהיו ישראל ממשלותיו תחת ממשלת פרעה ומצרים וגם מה שקרע להם הים והירדן וכו' הכל להודיע ולפרסם נדולתו יתברך וזהו מלפני ארון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב וכו' שהוא האל יתברך הוא השליט בכל העולם וכנזכר לעיל.

ובנה יובן כוונת הפסוק אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים וכו'. דרוצה לומר דההוכחה והראיה דהאמת אנכי ה' אלהיך ולא אחר ממה שהוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. מזה מוכח דהכל ממני ולזה אני מצוך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני.

ונזה שאמר הכתוב אחת דיבר אלהים שמים זו שמעתי כי עזו לאלהים. דרוצה לומר דאחת דיבר אלהים שמים זו שמעתי שהם אנכי ה' אלהיך ולא יהיה לך וכמו שאמרו ז"ל דמפי הנבורה שמענום. ומה שהתחיל באנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים הוא להוכיח ולהורות כי ה' הוא האלהים וזה שאמר

כי עזו לאלהים.

באופן אחר אפשר לפרש פסוק הנזכר במה שכתבו המפרשים על פסוק כי נר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה. דקרא דכתב ארבע מאות שנה חזרת על ועבדום ועינו אותם או על מה שאמר בתחילה כי נר יהיה זרעך. ותפיר במחלוקת אי אמרינן מקרא נדרש לפנינו או אלפני פניו. ואם חוזר אלפניו על ועבדום וכו' אם כן צריך עבדות ועינוי ארבע מאות שנה. ואם אלפני פניו על כי נר יהיה זרעך אם כן אמרינן משנולד יצחק התחיל הנירות. ונודע מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה דאפילו נימא דצריך עבדות ארבע מאות שנה בדיוק מכל מקום יש כמה תירוצים למה שיצאו ממצרים קודם הזמן. וכמו שאמרו בזכות שלא שינו שמם ולשונם. וגם ששמרו בריתם. ובזכות נשים צדקניות וכיוצא. וזה שאמר אחת דיבר אלהים מה שאמר ארבע מאות שנה בנוירת נלות מצרים. ויש לפרש בה אי קאי לפניו או אלפני פניו ואי קאי אלפני פניו אם כן שפיר יכולים לומר משנולד יצחק מנינן. אלא אי נימא אלפניו קאי וצריך שעבוד ועינוי ארבע מאות שנה. אם כן קשה איך יצאו קודם הזמן. ועל זה אמר כי עזו לאלהים דצריך שהדין יהול על ישראל כפי הדין שישלימו הזמן. אלא דגם לזה יש לתרץ דמחסדו יתברך דילג את הקץ מכמה וכמה פעמים שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. ונחשב להם כאילו ישנו ונשתעבדו בפועל. וזה שאמר ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו בפועל אפילו שבאמת לא ישנו כי אם רדיו וכנזכר לעיל.

האל יתברך יחיש לנו ויבקץ נידתנו אל ארצנו ואל נחלת אבותינו וכימי צאתנו מארץ מצרים יראינו נפלאות בענלא ובזמן קריב אמן בן יהי רצון. דרוש

דרוש ו לשב"הג.

כאשר עשה ביום הזה ציוה ה' לעשות לכפר עליכם, ופתח אוהל מועד תשכו יומם ולילה שבעת ימים, ושמרתם את משמרת ה' ולא תמותו כי כן צויתי.

איתא במדרש ספר דברים וזה לשונו אמר דבי אלעזר כשעלו ישראל ממצרים לא ננאלו אלא מתוך חמשה דברים אלו. מתוך צרה, מתוך תשובה, מתוך זכות אבות, מתוך רחמים, מתוך הקץ, מתוך צרה, דכתיב ויאמרו בני ישראל מן העבודה, מתוך תשובה, דכתיב ותעל שועתם אל האלהים, מתוך זכות אבות, דכתיב ויזכור אלהים את בריתו את אברהם, מתוך רחמים, דכתיב וירא אלהים את בני ישראל, מתוך הקץ, דכתיב וידע אלהים, ונס לעתיד לבוא אין ננאלים אלא מתוך המשה דברים אלו, מתוך צרה, דכתיב בצר לך וכו' הרי מתוך צרה, מתוך תשובה, דכתיב ושבת עד ה' אלהיך, מתוך רחמים, כי אל רחום ה' אלהיך, מתוך זכות אבות, דכתיב ולא ישכח את ברית אבותיך, מתוך הקץ, דכתיב אשר נשבע להם, עד כאן.

מורי ורבותי הלא מודעת הוא עוצם נס יציאת מצרים והיום הקדוש והגדול הזה שקראו לו בשם יהוד לו שבת הגדול על הנס הגדול שנעשה בו וכמו שאמר הסוד שפסח מצרים מקוהו מבעשור שנאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית ופסח שיצאו אבותינו למצרים היה ביום ה' ונמצא שעשרה בחודש היה ביום שבת ולקחו כל אחד מישראל שה לפסחו וקשר אותו בכרעי המטה, ושאלום המצרים למה זה והשיבו לישוחטו לשם פסח במצות ה' עלינו והיו שיניהם קהות על ששוחטים

אלהיהם ואין רשאים לומר להם דבר ולכן קורים לו שבת הגדול עד כאן, וכתב מרן בית יוסף ואי תימא ילפי טעם זה הוה ליה למיקרי לכולהו יומי דמעשור לחדש עד הפסח ימים גדולים דבכולם נעשה נס, ויש לפרש דעיקר הנס היה בתחילה שאו היה עיקר קיהוי שיני המצרים, אבל אחר שעבר היום הראשון כיון דדשו דשו עד כאן.

וכל המפרשים נתנו מפעמים לשם השבת הוה שבת הגדול יעוין עליהם וגם בעניותין כבר כתבתי בזה ועתה אביא אייה מן החדש אם יוכשר בעיני ה' ובעיני מורי ורבותי והוא בהקדים מה שכתב הרב שיני אליהו וזכרונו לברכה על פסוק והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם ונאלתי אתכם בנורע נטויה ולקחתי אתכם לי לעם, להבין טעם לארבע לשונות אלו, נקדים מה שאמרו ז"ל דהנה הנזירה היתה א. כי נר יהיה זרעך בארץ לא להם, ב. ועבדום, ג. וענו, שהם נירות, עבדות, עינוי, ושנים עשר הודשים שהיה משפט המצרים בעשר מכות לא נשתעבדו בהם ישראל, נמצא דשלישה זמנים של חירות הוה להם לישראל, א. באותם השנים עשר הדשים שלא נשתעבדו ישראל, ב. דאכתי עבדי פרעה ניהו, אלא דביום שבת הגדול שהתהילו בנאולה שלקחו כל אחד השה וקשרוהו בכרעי המטה נפטרנו נס כן משם עבדות, ג. דאכתי הוה להם שם נירות, אך בליל פסח נצאתם נפטרנו נס משם נירות, ולכן זה שאמר הכתוב והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים דהיינו קושי השעבוד באותם השנים עשר הדשים, ואחר כך והצלתי אתכם מעבודתם והיינו שלא יקראו להם עוד בשם עבדים, וזה בעשור לחדש ביום שבת הגדול ואחר כך ונאלתי אתכם בליל פסח שהוא סיו ניסן שלא יהיה להם עוד שם נרים נס כן עד כאן דבריו עיין שם.

רב קול דרוש לשבת הגדול יהודה

ובזנה יובן מה שאמר המגיד כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור, רוצה לומר לזכור שלשה הצלות אלו פסח דבעשרה לחדש יצאו משם עבדים, ומצה בליל פסח משם נירות ומרור שב"ב חדשים האחרונים לא נשתעבדו.

ובזנה יובן רמו הפסוק שמור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד וכו' וזכרת כי ייבד היית במצרים ויפרך ה' אלהיך משם כיד חזקה וכו' ויש לדרק מה ענין השבת לזכירה כי עבדים היינו במצרים, ועל פי האמור אתי שפיר והוא דשבת אחרון שבנלות מצרים הוא היה שהרים קרן ישראל משם עבדים ועל ידו נתבטל שם עבדות מישראל לכן צריך להם לישראל לזכור זאת ולשמור את יום השבת שהרים הנלם, וזה שאמר שמור את יום השבת לקדשו, וזכרת כי עבד היית במצרים ועל ידי השבת נעקר שם עבדים מישראל. **עוד** נקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל שכתוב בנימוסי מצרים אין עבד מולך, ויוסף שמלך שאמר לו אחרי הודיע וכו', ולכן רמזו ז"ל בשם הגדול לשבת זה, דבהיותם בשם עבדים אין ישראל ראויים לשום גדולה ובשבת זו שיעקר שם עבדות מהם שפיר ראויים לשם גדולה ולכן אמרו שבת זה שבת הגדול אותיות גדולה שראויים למלכות וראוי לקרוא להם הגוי הגדול הנה.

וראיתי לההיריא זכרונו לברכה בספר ראש דוד שנתן שעם בדרך הלצי בהקדים את הודיע שאין האומה נופלת עד שהשר שלה נופל ממעלה כמו שאמר הכתוב יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה באדמה, ופירש מהרמ"א הוקן זכרונו לברכה שבהיות השר למעלה בתוקפו ובגדולתו ועוצם מעלתו ה' ישבור עון תוקפו ותפארתו והיה כאין וכמו שמצינו במצרים שהיו עובדים למול

טלה וניסן שולט בו מול טלה ובט"ו בו שהוא תוקפו של הודש כרע נפל שב"ד ניסן שחמו הטלה להורות כי בו בתוקף גדולתו היה למס עובר, וזה שאמר יפקוד ה' על צבא המרום במרום, פירוש במרום שהוא בתוקף רום מעלתו, איכו השתא בעשור לחדש ש'שראל משלו בשלה אלוה של מצרים וקשרוהו בכרעי המטה נודע ה' משפט עשה בשר של מעלה בהיותו רם ונישא, וידעו כל ישראל כי נפל שרור ונשבתה ממשלתו ועברה גדולתו, על כן לא יחריץ איש מצרי את לשונו ויהי לנס, ועל כי עשרה לחדש היה ביום השבת קבעו לקרותו שבת הגדול שם העצם ליום הגדול והקדוש, ונס כי הוא רמו שנשבת ונתבטל גדולתו רוצה לומר שר מצרים שהיה גדול ברום המעלות שבת ונתבטל, ומשום הכי יצדק מאוד שם שבת הגדול לרמוזו כי השר הגדול של מצרים שבת ונתבטל ולכן לא קראו לו יום הגדול זה תורף דבריו ז"ל.

והויץ מדרכינו פירש הרב נאות יעקב דפי' בארץ מצריים לאמרו שתמיד תהיה יציאת מצרים שנורה בפניכם ולכן החדש הזה לכם ראש חדשים ולא ראש חדש סיון שניתנה בו תורה בעבור זכרון יציאת מצרים עיין שם. **ובזנה** יובן כוונת הפסוק בסדר נא ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה, דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית, ויש לדרק א. מה שאמר בארץ מצרים הלא בורא הוא שעדין לא יצאו ממצרים, נס מהו החדש הזה לכם מה רוצה לומר בזה ולכם נס ראשון הוא לכם, ועל פי האמור מובן, דהכתוב מודיע שהאל יתברך רוצה להכניע את השר שלהם שעדין בתוקפו על מצרים והוא מול טלה אני מכניעו ומשפילו ומכאן ולהבא יהיה אדרבא מול

קול דרוש ו לשבת הגדול יהודה רג

מזל טוב לכם להנאתכם שבניסן ננאלו וכו', ומיום העשור הזה הוא ראשון הוא לכם ולא למצריים, וזה שאמר ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים הידוע שר שלה שהוא מלה בתוקפו ובגבורתו, החדש הזה שמוצו מלה מעתה הוא לכם להנאתכם ראש הדישים, והן אמת שהיה הוא עד עתה שר של מצרים אבל מעתה ראשון הוא לכם להנאתכם, ולכן דברו אל כל עדת ישראל בעשור לחדש הזה שהוא יום השבת ויקחו להם איש שה לבית אבות שהוא הפלה ותראו נפלאות שאין עוד להם להמצריים הרמת ראש על ידו כלל, וקרוב לדברי החדיא ויל ממש ראיתי שכן כתב הרב בית פריץ זכרונו לברכה בביאור יותר וזה לשונו כתב רש"י וזה לשונו והיה לכם למשמרת זהו לשון ביקור שמעון ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחימה, ומפני מה הקדים לקחתו לשהיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה בן בפסח דורות היה רבי מתא בן תרש אומר הרי הוא אומר ואעבור עליך ואראך הניעה העת שגשבעתי לאברהם שאנאל את בניו ולא היה בידם מצות להתעסק בהם כדי שנאלו שנאמר ואת ערום ועריה נתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה שמוצו באותה הלילה שנאמר מתבוססת בדמך בשני דמים אמר להם משכו וקחו לכם משכו ידכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה עד כאן לשון רש"י, וכבר צווחו בלשון זה הראשונים זכרונם לברכה דאך יתורין בזה מה שקדמו ארבעה ימים דוקא, וגם מה שאמר משכו ידכם מעבודה זרה וקחו צאן של מצוה, ויש לפרש במה שאמר הרמ"א על פסוק שה תמים זכר בן שנה וכו' וזה לשונו בקצרה שיה נימטריא היציר, וזה רמו שציוה ה' ליקח שה בראש חדש ניסן שיהיה מקחו מבעשור דהאל יתברך מצרף מחשבה טובה למעשה מראש חדש ניסן עד עשרה ימים

לחדש היו מיטהרין בכל יום והוציאו את עצמם מהקליפה יים דמסאבותא, ומעשרה לחדש עד יום ארבעה עשר הם ארבעה ימים נגר ארבע אותיות הוי"ה, וזה שאמר והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום, היינו שצריך כל אדם לעמוד על המשמרת מהיצר הרע שהוא נימטריא שיה עד בן הערבים היינו לזמן הנאולה שנקרא לעת ערב שאו שוהטים השיה שהוא היצר הרע בפני הצדי' והריש שגם לעתיד לבוא תהיה הנאולה בניסן וכמו שאמר בניסן ננאלו וכו' עד כאן, וזה אתי שפיר דברי רש"י זכרונו לברכה שמס"ס זה לשונו משכו ידכם מהעבודה זרה היינו במשך עשרה ימים מעבודה זרה היא יים דמסאבותא ואחר כך וקחו את הפסח שמקחו מבעשור ולקשרו ארבעה ימים בכרעי המטה עד ארבעה עשר בהודש, כדי להכנס ולהדבק בארבע אותיות הוי"ה ברוך הוא שהיא יים דקדושה כנודע ליודעי חן שהיא רמוזה בייס דקדושה באותיותיה, וזה שאמר קחו לכם צאן של מצוה להכנס בקדושה וזה שאמר שתי מצות דם פסח ודם מילה, וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום אספו לי חידו כורתו בריתי עלי זבה שחיטת הפסח אף שהיו חלשים מהמילה, מסרו עצמם להריגה ולכן קרי להו חידו וכמו שאמר הרמ"א זכרונו לברכה.

ועל פי דבריו ז"ל שיצאו מיים דמסאבותא ביום העשירי ויום עשירי יצאו מסתר שלה שהוא העליון והגדול שבכולם, מטעם זה קרו שבת הגדול שביום הזה שבת מהם הכתר שהיא הגדול והעליון שבהיוד דמסאבותא וכן אמרו חכמים זכרונם לברכה למה נקרא שבת שהוא משבית המזיקין מהעולם לכן נקרא שבת הגדול שהשבית הגדול שבכולם ביום הזה עד כאן.

ובזה יובן כוונת מדרש כשראה אדם הראשון את קין פניו צהובים אמר לו מה יום מיומים

רד קול דרוש לשבת הגדול יהודה

מימים ומה נעשה בדינך אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי אמר לו כל כך גדול כחה של תשובה פתח ואמר מזמור של יום השבת עד כאן, וכבר הקשו המפרשים מה ענין השבת לזה, ועל פי האמור אתי שפיר, ובהקדים עוד את הירוע מה שאמרו זכרונם לברכה דעבירה מביאה לידי הדרוקן ורוצה לומר דעל ידי הטומאה של היצר הרע והסמרא אחרא שנקראת הושך כמו שאמרו המפרשים על פסוק וחושך על פני תהום על ידי זה מחשיך אור צלם אלהים חס ושלוש ומחשיך אור פני האדם והוא ההדרוקן ולכן בראות אדם אראשון לקין פניו צהובות ואינם בהדרוקן כבראשונה תמה ואמר מה נעשה בדינך שהאירו פניו מהסמרא אחרא אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת דלכן נקרא שבת שמשבת הושך הטומאה ומאיר פני האדם בשומרו את השבת דלכן נקרא בשם שבת. **וכזה** יובן כונת הפסוק ויאמר ה' ראה ראיתי את עוני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נונשני כי ידעתי את מכאוביו וארד להצילו וכו' ולהעלותו וכו'. ויש לדקדק בכפף ראה ראיתי, גם מהו את עוני לשון עניות הוה ליה לומר את מכאובם, ועל פי האמור אתי שפיר ובהקדים את הירוע מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה דאין עני אלא מהתורה ומהמצות דבזה ינביר הסמרא אחרא עליו הנקראת בשם עוני, דהנה ישראל באותה העת אין להם שום להלכות של מצות וקדושה אלא אתיא דיקם דיקם מנורה יוה, ובגוד זה ידרו לטמיון ונטמעו בייס דמסאבותא.

וקה ישאמר הכתוב ראה ראיתי שתי ראיות ראיה אחת שאין להם שום זכות וקדושה ונתרוקנו ממנה ואדרבא ראיה שנית שננטמעו בייס דקליפה והוה ראה ראיוני את עוני עמי אשר במצרים שהיא מלאה גילולים, ולכן עת להננה לרתם עליהם וארד להצילו מהטומאה

ולהעלותו אל יים דקדושה.

באופן אחר אפשר לפרש כמה שפירש מוהר"א זכרוננו, לברכה בספר פני יצחק דף סיג עמוד ד' כונת הפסוק הנזכר ואקה את אביכם וכו', ויאמר ה' ראה ראיתי וכו' ובהקדים מה שאמר הרב תנא זכרוננו לברכה בספרו הבהיר פריד בכונת מדרש שאמר פרעה למשה ואהרן אתם למה ודבריכם למה כמה שאמרו זכרונם לברכה על פסוק וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו, מפני השטר חוב, אמר עשיו אלך לי מכאן ואיני נוסף חלק בארץ ולא אתחייב בפרעון השטר חוב עד כאן. נמצא דמי שזכה בארץ חייב לפרוע השטר חוב, ועשיו כיון שלא נפל חלק בארץ פטור לפרוע מהשטר חוב כלל, והיינו טעמא דשבת לוי לא נשתעבד במצרים משום שלא נפל חלק בארץ, ואיתא במדרש שמעון משה רבינו עליו השלום לפני ה' למה נשתעבדו זרע יעקב ולא זרע עשיו שהרי הם גם כן מורע אנרהם ופרעה ידע שנוירת השעבוד היתה ארבע מאות שנה אלא דמשה בא להוציאם בחצי הזמן בטענה דחצי השני מוטל על זרע עשיו, ולזה השיבו פרעה בכת אתם למה רוצה לומר שבת לוי למה לא נשתעבד במצרים אטו אין אתם מורע אנרהם אלא כודאי משום שלא נפלתם חלק בארץ אם כן דבריכם למה להטיל החצי על זרע עשיו שלא נפלו חלק בארץ עד כאן, והרב קול יעקב שאול הקשה על זה דהרי עשיו נמי ירש את הר שעייר וכמו שאמר הכתוב ואתן לעשיו את הר שעייר ותירץ כמה שאמרו בשים ערכין דמקרקעי דהוציא לארץ כמשלמלי דמו, ומה למדו הנאונים דהא דאין נשבעים על הקרקעות היינו דוקא בשל ארץ ישראל אבל בהוציא לארץ נשבעים עליהם מהתורה, והראב"ד פליג על זה וכבירא ליה דאין חילוק ביניהם כלל וההיא דערכין דוקא בומן שהיובל נוהג, ובוה אפשר לפרש

קול דרוש ו לשבת הגדול יהודה רה

לפרש כונת למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתיני, דרוצה לומר למה הרעות לעם הזה ולא לבני עשיו אם משום דלא נטלו חלק בארץ ישראל גם אני כן ולמה זה שלחתיני.

דיוצא מזה דלדברי הנאונים הדין נותן דאין לזרע עשיו לשלם חצי השעבוד במצרים הנם שירשו הר שיעיר דאלו מקרקעי דרוצה לארץ הם כמטלסליה דמו ולכן פרעה טען אתם למה ודבריתם למה דכמו שאתם לא נשתעבדתם במצרים דאין לכם חלק בארץ ישראל הכי נמי זרע עשיו, אלא דהראב"ד פליג על זה דסבירא ליה דגם בחוצה לארץ שפיר מיקרו מקרקעי וכוונתו לעיל.

אשר בזה פירש כונת המניח במה שאמר ואקח את אביכם את אביהם ואתן לו את יצחק ואתן ליצחק את יעקב ואת עשיו ואתן לעשיו את הר שיעיר לרשת אותו ויעקב ובניו ירדו מצרימה, ויש לדקדק דלמה לו להזכיר את עשיו וגם שנתן לו את הר שיעיר וגם מהו כונת הסמיכות ברוך שומר הכנחתו לעמו ישראל וכו'.

דשניהם יעקב ועשיו נקראים זרעו והייבים לפרוע חוב אביהם ואפילו שעשיו לקח הר שיעיר בחוצה לארץ עם כל זה להראב"ד מיקרו מקרקעי.

ולכן עלינו לשבת ברוך שומר הכנחתו לעמו ישראל לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו עליו השלום וחישב את הקיץ הנשארם שהם על עשיו והוציא את עמו ישראל מסצרים. **ובזה** תירץ קושית הר"ן ויל דלמה הוצרך הקדוש ברוך הוא לצוות למישה לומר לפרעה דרך שלשה ימים וכו' חס ושלום דרך ערמה והוה לו להוציאם בלא ערמה זו, וגם ערמה דושאלה אשה מאת רעותה וכו', ועל פי האמור אתי שפיר דבהיותם ישראל בתוך מצרים ומוחזקים בהם פרעה ועמו אם כן המוחזקים יכול לומר קימא לן כהנאונים

דסבירא להם מקרקעי דרוצה לארץ כמטלסלי ואין על זרע עשיו חיוב לשלם חצי ההוב לשלם, ואין חייבים המצרים לשלם רכוש גדול כי אם בסוף הזמן לדעתם דסבירא להם כהנאונים, ולכן אמר לו למישה רבינו עליו השלום לך אמור להם לישראל ושאלה אשה וכו' ובצאת ישראל ממצרים יהיו הם המוחזקים בנופם וברכוש גדול ואזי טוענים דקימא לן כהראב"ד זכרונו לברכה.

ובזה אפשר לפרש רמו מדרש ויהי בשלה פרעה את העם מי אמר ווי פרעה אמר ווי דרשיי זכרונו לברכה פירש ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם על סמנעם שהשאלום, ורוצה לומר דאם לא השאלום אין להם עתה בתוך הזמן לא רכוש גדול וגם מוחזקים בנופם ויהי בשלה פרעה את העם אמר ווי שעתה נעשו ישראל מוחזקים בנופם וברכוש.

באופן אחר פירש עוד שם טעם נכון לתירץ קושית הר"ן זכרונו לברכה דלמה כביכול בא בעקיפין עם פרעה ועבדיו שאמר להם דרך שלשה ימים נלך במדבר וכו' במה שאמר הסור הושן משפט סימן ע"ב מחלוקת הראשונים זכרונו לברכה במלוח לחבירו לזמן, ובתוך הזמן ראה המלוח ללוח שהוא מכובז נכסיו ורוצה לעקל נכסו הלוח על ידי בית דין דלדעת ר"י נאון והר"ם זכרונו לברכה אין בית דין נזקקין לו לעכב נכסו הלוח עד שיגיע הזמן, ולהר"ף ולהרא"ש זכרונו לברכה נזקקין בית דין לעכבם ובתב מין בית יוסף דנקפ"ן כהר"ף והרא"ש וכן פסק בשולחן ערוך.

והנה הקדוש ברוך הוא הלוח את ישראל לפרעה לזמן ארבע מאות שנה ושוב ראה דפרעה הלוח מכובז ב"ישראל מאוד וכמו שאמרו זכרונו לברכה אילו היו שוהים שעה אחת וכו' לכן פסק כהר"ף והרא"ש והוציאם תוך זמן כמיש כ"ז המפרשים ז"ל.

ולכן הוצרך הי' יתברך לומר לפרעה דרך שלשה

רו קול דרוש ו לשבת הגדול יהודה

שלשה ימים וכו' ולא יטעון המוחק בישראל טענת קימא לן כרבי יהודה גאון וכהרמב"ם דסבירא ליה דאין בית דין נזקקין וכדי שבצאת ישראל מתחום מצרים יהיו ישראל הם המוחזקים בנופם ובממונם וסבירא להו כהר"ף והרא"ש וגם דמוהרש"ם זכרוננו לברכה כתב בשם הריב"ש דהיכא דהמלוה תפס ומוחזק בנכסי הלוה יבול לעכב לכולי עלמא ואם כן שפיר יצאו ישראל קודם הזמן והרכוש גדול חרף עבודתם, ובוזה אפשר לפרש בוונת הפסוק ויאמר ה' ראה ראיתי שתי ראיות א. את עוני עמי ולא זרע עשיו, ב. אשר כמצרים דוקא. ובזה פירש בוונת הפסוק וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם וגם דאיתי את הלחין אשר מצרים לוחצים אותם, דהנה כבר הקדמנו דשטר חוב של ארבע מאות שנה מוטל על כל זרע אברהם יצהק שהם יעקב ועשיו, וגם ידוע הטעם שכתב הרמב"ם על הכתבתו יתברך וגם את הנזי אשר יעבודו דן אנכי, דהטעם דפרעה והמצריים עובר ומתעבר על ריב לא לו דהנזירה בארץ לא להם ומי הכניסם לפרעה ועמו בתנאי זה, וגם טעם המכוננו נכסיו של חבירו בתוך הזמן, וגם מה שאמר אילו היו שוהים וכו' מב-אילו הנשים ה' להוציאם תוך הזמן.

וזה שאמר וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל דלמה הם דוקא ולא גם בני עשיו גם כן וגם אשר מצרים דוקא ולא אחרים ואי אמרתו בארץ לא להם דוקא, וגם מעבדים אותם בעבודה זרה ואילו היו שוהים וכו' וגם דאיתי את הלחין שמכוננום בנכסיהם שהם בני ישראל הרבה ולכן הסבמתי להצילם, וזהו ותיא את עוני אבותינו במצריים וכו' כי ידעת כי הודיו עליהם, ותעש לך שם כהיום הזה להוציאם תוך הזמן.

ובזה יובן בוונת הפסוק וישמע יתרו את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו

כי הוציא את ישראל ממצרים, ויש לדקדק דבתחילה נקט למשה ולישראל, ואחר כך אמר כי הוציא את ישראל ורכותינו זכרוננו לברכה אמרו וכי הוציא, ולפי האמור אתי שפיר, דבתחילה אמר ששמע יתרו את כל אשר עשה אלהים אותות ומופתים שהם חוץ מהטבע וגם ששמע והבין דהטעם שהקדוש ברוך הוא דילג את הקץ להוציאם קודם הזמן דהנזירה היתה על כל זרע אברהם ולא על ישראל דוקא, ועוד דהנזירה לא היתה דוקא בארץ מצרים אלא סתם בארץ לא להם ופרעה ומצרים עובר ומתעבר על ריב לא לו, וזה שאמר וכי הוציא את ישראל שהוציאם קודם הזמן בעבור שהיו בנלות דוקא זרע ישראל ולא זרע אחר שהם עשיו וישמעאל, וגם ממצרים דכלום הנזירה היתה במצרים דוקא, ולכן שמע יתרו דהצדק איתו יתברך לעשות נקמה בנויים הם המצריים משני טעמים, מטעם כי הוציא את ישראל ולא היו גם כן אחר עמם ועוד שהיו במצרים והנזירה היתה כולם.

באופן אחר אפשר לפרש לעניות דעתי בוונת הפסוק וישמע יתרו וכו' בהקדים להבין תחילה בוונת הפסוק וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה', ויש לדקדק דלמה בתחילה אמר שם אלהים, ואחר כך אמר אני ה' הוי"ה, ויובן בהקדים מה שכתב הרב אספקלריא המאירה זכרוננו לברכה והביא דבריו הרב שער החצר זכרוננו לברכה דמה שאמרו רבותינו זכרוננו לברכה שם מלא ועולם מלא הבונה דהוי"ה לבד כיון דבמבטא נאמר באדנות אם כן יש לפרשה לשון אדנות כמו הנה נא ארוני סודו נא וכו' ולא לשון אלהות, גם תיבת אלהים לבדה יש לפרשה לשון אדנות כמו ראה נתתיך אלהים לפרעה ולא לשון אלהות, אבל אם אמר בקרא הוי"ה אלהים שתיים, או אין לפרשם כי אם לשון אלהות בכל מקום, ועל זה אמרו שם מלא, אבל הויה לבד

קול דרוש ו לשבת הגדול יהודה ה

לכבוד או אלהים לכבוד הווי חצי השם, וכן עולם מלא אם אמר בקרא תיבת שמים לכבוד הווי חצי עולם, וארץ לכבוד גם כן הווי חצי עולם, אבל באומרו שמים וארץ הווי עולם מלא, ולכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה בתחילה ברא את העולם במידת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שיתף עמה מדת הרחמים, וזהו כראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ראה שאין העולם מתקיים שיתף עמה מדת הרחמים, ולזה אמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים דהווי שם מלא ועולם מלא.

וזהו לעניות דעתי מה שאמר פרעה כשבא אליו משה רבינו ואמר לו כה אמר ה' שלח עמי ויעבדוני, על זה השיב לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח, ואמרו במדרש אמר פרעה וכו' והוא דתיבת ה' לכבוד יש לפרשה לשון אדנות, ולזה אמר לא ידעתי את ה' כיון שהיא לכבוד מתפרשת לשון אדנות, ואם כן וגם את ישראל לא אשלח.

אשר בזה מובן כונת הפסוק וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה', והוא דכשבא משה ואמר לו ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה וכו', לזה אמר וידבר אלהים אל משה רמז לו דתיבת אלהים צריך שתהיה נכללת עם ה' הויה והווי ויאמר אליו אני ה', ובזה הווי הויה אלהים שם מלא, ואין עוד לפרעה לומר לא ידעתי את ה' דיש לפרשה לשון אדנות, כיון שנכללים יחד הווי אלהות ממש דכיון דהווי שם מלא הם אלהות בודאי.

וזהו וישמע יתרו את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' הויה וכו' והכוונה דיתרו מקודם זה כבר דתיבת הויה לכבוד הווי לשון אדנות וחס ושלוה הווי כשאר לשון אדנות, וכששמע שאמר לו ה' וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' שצידקה שני השמות ביהר ובודאי בזה הווי לשון אלהות

ממש, לכן אמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים דבהצטרפות הויה אלהים הווי שם מלא ואין עוד להסתפק והאמין בה'.
וזהו ענין אליהו הנביא זכור לטוב שאמר לנביאי הבעל ה' הוא האלהים הנביאי הבעל הווי מפרשים תיבת ה' לשון אדנות וכן אלהים לכבוד לשון אדנות, ולכן עובדים הבעל ועבודה זרה, ואמר להם שתצרפו השתי שמות ה' הוא האלהים והווי שם מלא והווי לשון אלהות ממש.

וזהו רמז כוננת הפסוק אחת דיכיר אלהים שמים זו שמעתי כי עיני לא אלהים, ולך אדני חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, והוא דקרא כתיב כראשית ברא אלהים שם אלהים ליהודי, והדר כתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים שתי שמותיו יתברך, והווי שאמר שמים זו שמעתי, אתמהה, על זה תדין כי עווי לא אלהים ליתן עווי והדר שלא תפריש תיבת אלהים שם אדנות ולא אלהות, לזה צידקה עמו שם הויה, שיהיה שם מלא ובודאי שהוא לשון אלהות, וביים ולך ה' חסד לישם אדני שאנחנו קורים במכתב לשון אדנות, מזה הוכחה שהוא אלהות ואתה ה' אלהינו תשלם לאיש כמעשהו ולא לשון אדנות כפשטא.

ובזה יש לפרש לעניות דעתי כוננת המסרה ועשה שלשה: ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה, ועשה לי מטעמים, ועשה חסד עם ארוני אברהם, והכוונה דמצינו לקרא דכתיב שתי שמותיו שם הויה ושם אלהים, וכרוב רמז לשמו יתברך הויה ושם אלהים, והווי ועשה כרוב אחד מקצה מזה שהוא שם הויה, ועוד וכרוב אחד מקצה מזה דסמך ליה שם אלהים, ועל זה מתמה, דמהו הטעם לזה, והווי שאמר ועשה לי מטעמים, מהו הטעם לזה, לזה אמר ועשית חסד עם ארוני אברהם, דבזה לפרש שלא תהשוב שם אחד מהם שהוא לשון אדנות ממש, אלא לשון

רה קול דרוש ו לשבת הגדול יהודה

לשון אלהות, דבנה הוי שם מלא ובוראי
 שהוא לשון אלהות ואברהם לשון איב רים
 אבינו שבשמים, והוא רם על כל רמים, דבנה
 ניכר שהוא לשון אלהות ממש.

ובנה יובן כוונת הכתוב טובים השנים מן
 האחד כי אם יפול האחד יכול השני
 להקימו, וכבר דשו בו רבים, ולפי האמור
 מובן דהכוונה דאם אמר קרא תיבת אלהים
 לחודה או הויה לחודה יש לומר חלילה שהוא
 לשון אדנות וכמו שאמר פרעה לא ידעתי את
 ה', אבל כשיהיו שתיים כאחד אזי הוי שם
 מלא ובוראי שהוא לשון אלהות, וזה טובים
 השנים שתי שמותיו יתברך כשיהיו ביהר יותר
 טוב משיהיה שם אחד לברו שהלילה יוכלו
 לומר שהוא לשון אדנות, וזה שאמר כי אם
 יפול האחד, רוצה לומר למעון שהוא לשון
 אדנות יבוא השני שם אלהים או הויה הסמוך
 לו יקימו מטענה זו דאז הוי שם מלא ובוראי
 שהוא לשון אלהות.

ובנה יובן כוונת המניד חכם מה הוא אומר
 מה העדות והחוקים אשר צוה ה'
 אלהינו אתכם וכו', ויש לדרק דשאלת החכם
 קרובה ממש לשאלת הרשע שאמר מה העבודה
 הזאת לכם וכו', והמפרשים תירצו דהחכם אמר
 ה' אלהינו, ויש להקשות דגם הרשע מודה
 דה' אלהינו ומנין לנו לומר שאינו מודה בזה,
 ולפי האמור אתי שפיר, והוא דבשלמא בשאלת
 הרשע נוכל לומר דהוא כופר במה שצויתה
 התורה בלשון ה' לחוד או בשם אלהים לחוד
 דיפרש אותם בלשון אדנות וכמו שאמר פרעה
 הרשע לא ידעתי את ה' דהוא מפרשו בלשון
 אדנות, אבל החכם שתי שמות סמוכים ה'
 אלהינו יש מלא בוראי שהוא לשון אלהות
 ממש ולכן קראו בשם חכם ולצידך דלא אמר
 ה' אלהינו בוראי שהוא כופר בעיקר כפרעה
 הרשע, אף אתה הקהה את שיניו ואמור לך
 בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצריכי, רוצה

לומר דבעבור זה שאמר פרעה לא ידעתי את
 ה', ובא משה ואמר לכניכול ומאז באתי אל
 פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, לכן אמר
 האל יתברך וידבר אלהים אל משה ויאמר
 אליו אני ה', ורוצה לומר דהוי שם מלא
 ובוראי שהוא לשון אלהות ובוה הוציאנו
 ממצרים.

ובנה יובן כוונת המדרש על פסוק הקבצו
 ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל
 אביכם, אמרו במדרש ביקש יעקב לנלות את
 הקץ נסתלקה ממנו שכניה, אמר שמא חס
 ושלום יש בניכם שמץ מינות, מיד פתחו
 ואמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד וכו'
 מיד ענה הוא ואמר ברוך שם כבוד מלכותו
 לעולם ועד עד כאן, והוא דכבר מצינו ביעקב
 אבינו שהוכיח את בניו ואמר להם הסירו את
 אלהי הנכר אשר בתוכם והפיהרו וכו' והן
 עתה בעת מותו רצה להוכיחם שצריך להפיהר
 ואשר כבר הם מכונים בשם בני יעקב לשון
 עוקבה שהלילה אולי יש להם איזה מחשבה
 נגד האל יתברך צריך לחזור בהם ומכאן ולהבא
 צריכים ושמעו אל ישראל אביכם שתאמינו
 בה' דוקא ויתכנו בשם ישראל ישראל, אל,
 ובשביקש לנלות להם את הקץ וראה שנסתלקה
 ממנו שכניה, לכן השש שדבריו שדיבר והוכיחם
 על זה עדין יש לחוש עליהם, ולכן אמר
 שמא חס ושלום יש צד מינות בכם, אזי פתחו
 ואמרו שמע ישראל ה' אלהינו וכו' שהוא שם
 מלא ובוראי שהוא לשון אלהות ה' אחד
 וחלילה לנו לחשוב מחשבה אחרת, אזי גם
 הוא אמר ברוך שם כבוד מלכותו וכו' דשמותיו
 יתברך שתיים כאחד הוו שם מלא גם העולם
 גם כן כשיהיו שמים וארץ בכתוב יחד הוו
 שם מלא ולכן נקט לעולם ועד וכמו שאמר
 הכתוב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים לרמוז
 זאת שאז ה' מלא ועולם מלא.

ובדרך מליצה אמרתי ככוונת המניד חכם
 מהו

קול דרוש ו לשבת הגדול יהודה רמ

מהו אומר מה העדות והחוקים וכו' אשר ציוה ה' אלהינו אתכם אף אתה אמור לו כהלכות הפסח, רשע מהו אומר מה העבודה הזאת לכם וכו' ואילו היה שם לא היה נגאל והמפרשים הילקו בין שאלת ההכנס והרשע דזה אמר ה' אלהינו וזה סתם, וצריך לדעת מה כל ההרדה שלזה נקרא הכנס וזה רשע, וגם מה שאמר אף אתה אמור לו כהלכות הפסח, ואפשר בהקדים דיש לדקדק בענין קרבן פסח שציותה תורה ואמרתם זבח פסח הוא אשר פסח ה' על בתי בני ישראל וגם פסח הוא לה', דלמה שינתה התורה במצוה זו משאר מצות התורה שאנו עושים זכר ליציאת מצרים, דבעשייה לחוד בלתי שום אמירה ובקרבן פסח קפיד קרא לומר ואמרתם זבח פסח הוא לה' וכו' והנה מצינו אמרו רבותינו זכרונם לברכה בפרק ראשון דמנילה כל האומר דבר בשם אומרו מביא נאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי עד כאן, ונלמד מזה קל וחומר דביון שאפילו דבר בעלמא שאמרו אחד ואמר אותו בשם אומרו כל כך גדול שגורם שמביא נאולה לעולם, כל שכן דבר פעולה שעשה חבירו או אחר בפועל והפעולה טובה ויקרה שבדאי בהזכיר הפעולה בשם הפועל אותה בזה יגדל שוכרו יותר ובפרט אם הפועל הוא אדם גדול, דבזה יגדל שבת הפעולה עצמה וגורם להלל ולשבח לפאר לשם פועלה ביותר, ולזה רצה ה' לזכות את ישראל בענין קרבן פסח להזכיר את הפועל הגדול והגורא בשם פועלה שהוא כביכול אשר פסח הוא עצמו על בתי אבותינו במצרים ובוה יגדל שכרם שאמרו הפעולה בשם פועלה, וזהו ואמרתם בפירוש זבח פסח הוא לה' אשר פסח הוא עצמו על בתי אבותינו וכו'.

ואמרת להביא פה מה שכתב אלי רב אחאי גאון הרב הגדול כמוהר"ר יעקב קצין

היו בתוך מכתבו וזה לשונו וברוך אנכי אדבר רגע מענין הנזכר כי באמת צדק רבים כתיר היו ברבנו שצריך לומר דבר בשם אומרו שעל ידי זה מביא נאולה לעולם והוא תלמוד ערוך בפרק קמא דמנילה כנודע, וכבר כתוב אצלי להקשות מזה על הרב פנים מאירות בהיא בהקדמה שנסתפק אם טוב לאדם לכתוב ולהדפיס חיבורו בסתם ולא להזכיר שם המהבר או היובא רמ"א להזכיר שמו משום הא דאמרינן כל תלמיד חכם שאומרים שמועה מפיו שפתותיו דוככות בקבר, והשיב דהא דשפתותיו דוככות אינו מהייב שהאומר שמועה יזכר שם אמרה דהנס שיאמר כתם קמי שמיא גליא ושפתותיו דוככות, אך הקפידא שהיו מקפידים לומר בשם אומרה, טעמא דכשואמרים בשם אומרה שהנהו אדם גדול השומע ישמע ומקבלה ונתנים לב ללומדה יעוין שם באורך, ומה יענה מר בההיא דמביא נאולה לעולם, ויותר קשה מזה על הרמב"ם שכתב בהקדמתו לשמנה פרקיו, ואף על פי שלא הזכיר אמר פלוני שזה אריכות אין תועלת בו עד כאן דבריו, וקשה תועלת גדולה יש בו שמביא נאולה לעולם וצריך עיון, הן אמת ישראלנו כמה ספרים סתומים מבלי שם מחברים כמו ספר לא נודע למי וספר הזכרונות ועוד עיין להגאון הדי"א בספר שם הגדולים דפוס חדש מערכת ספרים אות זו על ספר הזכרונות שהאר"ך בענין זה והביא ראיה לקיים דברי הרב פנים ממש בספר הסידים ס'מן שס"ז שחסידים הראשונים לא היו מניחים לכתוב שם על ספריהם כמו מי שהיבר תורת כהנים מכילתא בריתות מדרשות וכו' עיין שם הטעם, ועיין שם להתידי"א זכרוננו לברכה שכתב לישב דלא תיקשי על הרב פנים מאירות מדברי הוהר"ר פרשת ויהי דף ר"יו מצוואת ר"י לר"י יעוין שם, ובוה נתישבה קושית הגאון בן יוחאי דף ק"ח עמוד ד' על יבמות שהקשה על הרב פנים

רי קול דרוש לשבת הגדול יהודה

פנים מאירות שהוא היפך משמעות הזוהר ועיין שם שכתב לחלק בדברי ספר חסידים בשם הביא מדברי הילקוט משלי כיב שכתב אר"י בר טבלא דתני רבי היא כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו וכו' עיין שם, ובאמת שמוה קשה על הרב פנים מאירות וכאשר יש לתמוה על דבריו ממה שאמרו במנינה כנוזר לעיל, והיה אפשר לחלק ולומר דכל החיוב הוא על האומר דבר ויודע שם אומרו חייב לומר בשם אומרו דמביא נאולה ואם לא עשה כן עובר בלאו, אך האומר הדבר עצמו כמו הפוסק או מהכר ספר אין חיוב להזכיר שם עצמו שהוא האומר וכמו שאמר בספר חסידים שיכך עושים חסידים הראשונים מדרך הענוה ועל זה נסתפק הנאון פנים מאירות דאולי איבא פסידא מצד אחר שלא יהיו שפתותיו רוככות אם לא יודיע שמו ישאו האומר יאמר בכתם, ומסיק דליתא האי פסידא דקמי שמיא גליא וכו' אף בכתם, אך על דברי הרמב"ם הנזכרים לעיל עדין קשה כנוזר לעיל וצריך עיון, ליעיין מה קצת בהאי מילתא כי אין הפנאי מסכים עמדי ואני תפלה בעד כתיר וכסאו ירום ונישא על במותי הני אמן כן יהי רצון עד כאן דבריו יצו.

ואני בעוניי איבא הגראה לעניות דעתי לחתך בזה בשני פנים, והוא דודאי כל הו לא איז ליה להנאון פנים מאירות זיל דלא היט לה להא דשים מנילה פ"א ובריתא דישנו חכמים דישנו כל האומר דבר בשם אומרו מביא נאולה לעולם, אלא דסבירא ליה זיל דהא בהא תליא, והוא דכיון שבהיותו אומרה משם אדם גדול השומע ישמע ומקבלה ונותנים לב ללומדה, אם כן בזה גורם שילמדו ויעסקו בתורה ועל ידי עסק התורה מקרב הנאולה וכמו שאמרו זכרונם לברכה על פסוק גם כי יתנו בניוים עתה אקבצם כנודע, ובדבריו זיל נכללו דברי השים דמנילה הניל במיש אך

הקפידה שהיו מקפידים לומר בשם אומרה ונתן שעים לזה כנוזר לעיל, ובוה גם כן יש לחתך בעד הרמב"ם זכרונם לברכה והוא דכיון דהודיענו בהקדמתו הנוראה דחיבורו הוא מהמשנה והתלמוד ספרא וספרי וכיוצא שכולם מפי התנאים והאמוראים אם כן בודאי השומע והלומד דבריהם מקבלם ונותן לב ללמוד מבלי להזכיר בפירוש דבריהם בשמם, ולזה כיון הרמב"ם זכרונם לברכה במה שאמר ואפילו שלא אזכיר אמר פלוני וכו', ורצונו בזה דכיון שהודיענו קודם שכל פסקיו הם מהתנאים והאמוראים אם כן מוכרח שנותנים לב ללמוד דבריהם ובוה מביאים נאולה לעולם אפילו שלא יזכיר שמם בפירוש שכבר נודע לנו שהמולידם הם התנאים והאמוראים זכרונם לברכה.

וא אפשר לומר בדרך אחרת דהרמב"ם זכרונם לברכה סבירא ליה דמה שאמרו בשים כל האומר דבר בשם אומרו וכו' לאו אדברי תורה קאמר דשכרו שמביא נאולה לעולם, אלא כוונת השים אמירי דעלמא שהאומר דבר בשם אומרו יתגלגל הדבר וגורם שיביא נאולה לעולם דהא עיקר הראיה היא מאסתר ושם במירי דעלמא השייכים להמלך אתחורושי, וכן גם כן נאמר בעד הפנים מאירות דיש לחתך בדרך זו, ואם תשיבני דקשה לזה דמציעו דנשנית מימרא זו בבריתא דישנו חכמים בלשון המשנה דמוכה דגם על דברי תורה נאמר זה, יש לישב דמה שאמרו בבריתא דישנו חכמים והאומר דבר בשם אומרו הוא לענין שהתורה נקנית במיה דברים ואין כוונת התנא שהאומר דבר בשם אומרו גורם שמביא נאולה לעולם אלא רצונו בזה לומר שכבר אתה למדת בשים מנינה וכיוצא שהאומר דבר בשם אומרו גורם שמביא נאולה לעולם ושם מירי במירי דעלמא, ומינה נלמד לדברי תורה שיש בזה תועלת שנקנית על ידי זה, ועיין למוהריש אוניא זכרונם לברכה שם, וכן יש לפרש

קול דרוש ו לשבת הגדול יהודה ריא

לפרש דברי הילקוט משלי כיב שאמרו על פסוק אל תנוול דל כי דל הוא דכל שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו דאל תנוול דל וכו'. דרוצה לומר במילי דעלמא ולא בדברי תורה אמרו זה. וכונת הילקוט דעל ידי שיאמרו הדבר בשם אומרה אולי יתנולל הדבר ויהיה לו הנאה ותועלת להאומרה וכמו שכן מצינו במרדכי ואסתר שאסרה אסתר למלך בשם מרדכי ועל ידי זה עלתה לגדולה ולכן מזהיר אל תנוול דל. זה הנראה לעניות דעתי לתרין בזה וזהו שאין ספר פנים מאירות וכן יוחאי מצויים תחת ידי לכן לא אוכל לבוא בארוכה.

איך שיהיה נחזור לדאתן עלה דצריך האדם לומר דבר בשם אומרו וכל שכן בפעולה טובה שצריך לאומרה בשם פועלה כדמצינו במצות קרבן פסח שציוותה תורה ואמרתם זכה פסח הוא כאמירה בפירוש אשר פסח הי על בתי אלותינו במצרים.

ולכן החכם עשה כחכמה ואמר דבר בשם אומרו מה העדות והתוקים וכו' על דרך מה רב טובך מה נאוו על ההרים העדות והתוקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלהינו אתכם, שהאומר והמצווה הוא ה' אלהינו אתכם, וכוננתו בזאת על דרך מה שכתב הרב פנים מאירות וזכרנו לברכה דכשאומרה בשם אדם נדור השומע ישמע ומקבלה וכו' וכל שכן מפי עליון כביכור. ועל זה אמר המניד אף אתה אמור לו לאמת דבריו כהלכות הפסח דכן מצינו בקרא דכתיב בקרבן פסח ואמרתם זכה פסח הוא להי וכו' ולא סני בשתיקה אלא אמירה בפירוש להגדיל שבת הפעולה והפועלה וכנזכר לעיר. אבל הרשע שאמר בתם מה העבודה הזאת לכם בלתי שם אומרה בודאי כוננתו לננאי ולא לשבת דמה העבודה הזאת לכם שאינה כדאי הם ושלום, אף אתה הקהה את שיניו שנתכוון שלא לזכור שם אומרה

לננאי. ואמור לו בעבור זה להזהירי שאוכיך שם האומר הדבר והפועל את הפעולה עשה הי לי בצאתי ממצרים הוא עצמו וכו' ואמרתם זכה פסח הוא אשר פסח וכו' לזכור שם הפעולה והפועל, והוא הרשע שלא הזכיר שם האומר ואינו הושיש למה שאמר מביא נאולה לפועל אילו היה שם לא היה ננאי דבמדה שאדם מודד בה מודדים לו.

ובזה יובן רמז הפסוק לפעולות אדם בדבר שפתך אני שמרתי אורחות פיריך ורוצה לומר לפעולות אדם המעלה שהוא החכם אומר בשם אומרו החוקים והמצוות אשר ציוה ה' אלהינו והיו בדבר שפתך. ואני גם כן שמרתי אורחות פיריך שמרתי עצמי שלא לעשות כאורחות הפריץ הוא הרשע שאינו אומר בשם אומרו אלא בלשון מה העבודה הזאת לכם ואמרה הם ושלום בלשון ננאי אלא ללכת בלשון חכמים.

באופן אתה אפשר לפרש פסוק ויאמר ה' אל משה ראה ראיתי את עוני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשתי וכו' וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש. והוא בהקדים כי בגלות מצרים ישעבדו בישראל בדברים הנחוצים לאדם והם: בני, חיי, ומווני, א. בני, גורו על בני ישראל כל הבן היולד היאורה תשליכוחו, וגם אם לא הישלימו חוק הלבנים נותנים את לבניהם כבנין כמו שאמרו דל, ב. חיי, וימרו את היותם כהיי צעד בחומר ובלבנים וכו'. ג. מווני, שלא היו מאכילים אותם לחם המץ שמתעכל אלא נותנים לחם לחם מצות להתעכב ככטנם שלא יאכלו יותר, ולכן האל יתברך ברוב רחמי שילח לחם עשר מכות דצ'ך עדיש באהיב להציל את ישראל מתחת יד מצרים להושיעם מיד אויביהם. **וזהו** טעם המניד שאמר אמר רבן נמליאל כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו

ריב קור דרוש ו לשבת הגדול יהודה

להיותם מתוקנים כדת וכהלכה, ולא יבא בפיו שום דבר חשש ובפרט בענין החמץ שצריך שיזהר מכל דבר חשש וכיוצא ובפרט אם יש לו בביתו חמץ וכו'.

ועל ידי זה האל יתברך מדה כנגד מדה ישלם לו כפקולו המוב להשפיע עליו טובה וברכה בשלשה דברים אלו בני חיי ומוזני רוחי ורוב ההצלחות ושובע שמחות אכזרי. גם ידוע שהמעם שהוהירה תורה בכ"י ובכ"י מה שאין כן בשאר איסורין שלא הצריכה תורה לבערם הוא משום דבפסח נידון העולם על התבואה והיינו מעמא אומרו כל דכפין ייתי ויכול וכו' ובוהר הקדוש איתא שנשמות הצדיקים מתפללים בעד החיים להוסיף להם חיים כי באלו הימים עת רצון שישראל עוסקין במצות צדקה ונמילות חסדים עם העניים וכוה מבטלים נזירות קשות ורעות.

דרוש ז לשב"הג.

יום השבת והקדוש הגדול אשר נעשה נסים ונסלאות לאבותינו כמצרים וקורים אותו שבת הגדול וכמו שכתב המור אורה חיים סימן ת"ל וזה לשונו שבת שלפני הפסח קורים אותו שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו דפסח מצרים מקחו מבעשור ופסח שיצאו בו אבותינו סמצרים היה ביום ה' ונמצא העשרה בחודש היה ביום שבת ולקחו כל אחד מהם לקחו וקשרו אותו בכרעי הסמה ושאלו המצריים למה זה לכם והיו משיבים להם לשוחמו לשם פסח כמצות ה' עלינו והיו שינידם קהות על ששוחטים את אלהיהם ולא היו רשאים לומר להם דבר ועל שם אותו הנס קורים אותו שבת הגדול עד כאן, ומרן בית יוסף זכרוננו לברכה הקשה דהוה ליה למיקרי כוליה יומי דמעשור לחודש עד הפסח ימים גדולים דבכולם נעשה גם, ותירין דעיקר

בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור, והיינו מעמא לזכור חסדי ה' שהצילנו מיד הקמים עלינו להניקנו בשלשה דברים אלו שהן עיקר חיות האדם בעולם הזה, שהם בני חיי ומוזני, פסח שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי מצרים והרג בכוריהם נגד שהרגו הם בנים ישראל בכן הילוד וכיוצא, ומצה כנגד מוזני, ומרור לזכור שמררו את חיהם, גם כנגד נ' דברים אלו אשר האל יתברך ארבעה לשונות של נאולה והוצאתי והצלתי ונאלתי ולקחתי לכמל מעליהם נזירת שלשה דברים אלו ושוב ולקחתי אתכם לי לעם וישפיע עליהם ברוב טובו בשלשה דברים אלו.

ולכן חובה עלינו אנתנו בני ישראל לזוהר בשלשה דברים אלו להיותם כתקנן כדת. בני א. בנידול בני ישראל לתורה ולתפלה ברכות ודיא, וביותר חובה על האם כי קרא כת"ב וכן כסיל תונת אמו, ב. להזהר במהרת הנירה והמבילה כדת ולא תולזל כלל דאם לאו יהיו בנים לא אמן בס וכו', וכן היא תזהר בכלים של תבשיל בבשר וחלב ומליחה וכיוצא, ולא תבשיל בני ביתה במאכלי איסור, ואנב ענין הלימוד יאיצ שעושים סעודה לתלמידי חכמים ולהלומדים אם אינו מתוקן יהיו חוטאים ומחטאים ולכן היותר טוב לתקן כל מי שרוצה להזמין תלמיד חכם ביום היא"צ בביתו בלי סעודה ולעשות הלימוד או מהבוקר עד הצהורים בסירות דוקא, או אחר הצהורים עד הערב בלי סעודה, וכוה גם החידים והראי ה' אם הם לא יעשו סעודה יצילו את התלמיד חכם ממכשול אצל אחרים.

חיי, להזהר לקבוע בלימוד תורה בכל יום אפילו דבר מועט הוא ובניו ובפרט עם חברת לומדים כמו בישיבת, כתר תורה או בחברת אהבה ואחוה וכיוצא כמשיה כי היא חייך. ומזוני, שיחקור על כל דבר מאכל בשיר ונביניה מציה וייין ובביתו בכלים וכיוצא

שעיקר הנס היה בתהילה שאו היה עיקר קהיון שיני המצריים אבל אחר שעבר היום הראשון כיון דרשו דשו עד כאן .

ואפשר לתת מעם לקראת שם שבת זה שבת הגדול בהקדים לפרש כוונת מאמרם ויל על פסוק הבה נתחכמה לו לבטל מהם את השבת עד כאן. ויש לדקדק מהו ההתחכמות ומה ענין השבת לכאן. וכדי להבין זה הן קדם נבין גם כן כוונת הפסוק למה הי' יתרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים ככה גדול וכיד חזקה, והוא כמה שפירש הרב המעלות לשלמה זכרונו לברכה כוונת הפסוק דבר נא באוזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ונצלתם את מצרים, ודרשו רבותינו זכרונו לברכה דבר נא אין נא אלא לשון בקשה כך ואמר לישראל בבקשה מכס וישאלו וכו' כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחר כך יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, ויש לדקדק דלדידיה מי ניהא, ועוד דלמה עשה הי' ככה ליקה בתהילה בתורת שאלה ויחויקו בהם לבסוף הנראה כנול בידם חס ושלום, ופירש הו"ל ותו"ד הוא בהקדים מה שפסק הטור בחושן משפט סימן ר"י דכשם שאין אדם מקנה דשבי"ל כך אינו מקנה למי שלא ב"ל כמו המוכה לעובר ואפילו שהוכר העובר חשוב שלב"ל ול"ק כ"ש המוכה למאן דליתיה בעבור כ"ל אף שעתיד להולד לאהיו ד"ק, ואם כן מה שנוה הקדוש ברוך הוא בנזירת בין הבתרים והקנה את ישראל עבדים לפרעה קנין אין כאן שהרי בו בפרק עדין זרעו של אברהם לא בא לעולם ופרעה ועבדיו הקונים ליתנהו בעולם ואין מקנה למי שלב"ל, ואם כן אותו קנין בטל הוא מעיקרו ואפשר שלא להתקיים ואיך זכו בישראל לשעבדם, אכן התירוץ הוא במאי דקימא לן ברין בהא דאין אדם מקנה דשבי"ל דאף לאחר שבא

לעולם יכול המקנה לחזור בו, אבל אם קדם הלוקח ותפס אין מוציאין מידו, ופירש הסמיע ויל היינו שתפס קודם שיהזור בו המקנה, ולכן כיון שהמצריים תפסו בישראל קודם שיהזור בו הקדוש ברוך הוא שהוא המקנה לכן זכו בהם מדין תפיסה אפילו שבשעת הנזירה לא היו בעולם, והנה דין זה שייך גם כן בהבטחת הרכוש גדול דבה שעתא הרכוש גדול לא היה בעולם ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וישראל הקונים עדין לא באו לעולם ואין מקנה למי שלא בא לעולם, ואם כן הבטחה זו אי אפשר להתקיים כי אם על ידי תפיסה ואם כן אינו יכול להוציא הרכוש גדול מיד המצריים בעל כרחם, ולכן עשה הקדוש ברוך הוא כאופן זה שישאלו מהמצריים ואחר כך יחויקו בהם ובה יקנו בהם מדין תפיסה דמהניא אף לדבר שלא בא לעולם ולמי שלא בא לעולם, המורם מזה דשמים אלה דנזירת השעבוד והבטחת הרכוש גדול דינם שוה דאין בהם קנין רק על ידי תפיסה.

מעשה זה שאמר הכתוב דבר נא באוזני העם אין נא אלא לשון בקשה שישאלו איש מאת רעהו וכו' כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם וכו' דבאמת שני דברים אלו שווים דלית בהו תורת קנין רק על ידי תפיסה, והנה לענין השעבוד ועבדום וענו אותם כבר קיים בהם לפי שכבר תפסו ומאי דהוה הוה, אמנם הרכוש גדול עדין לא תפסו ואיך אני יכול לקיים בהם בלי תפיסה, לכן כך ואמר להם וישאלו וכו' כדי שבזה יחויקו בהרכוש גדול ומתקיימת ההבטחה, שלא יאמר אותו צדיק דשני הענינים שווים וצריך שיעשה להם אופן המצאה שיתפסו דהמצריים הם תפסו מעצמם מה שאין כן ישראל שלא תפסו עדין ובהו יהיה להם תרעומת דברים עלי לכן אמר להם לישראל זה תורף דבריו עיין שם באורך, **ובזה** אפשר לתרץ הקצת הרין זכרונו לברכה שציוה

ריד קול דרוש לשבת הגדול יהודה

שצויה הקדוש ברוך הוא דרך שלשת ימים נלך במדבר וזכחנו להי אלהינו וגם מקננו ילך עמנו דזה נראה דחם ושלום דרך עורמה ושקד דכל כוונתם הוא לצאת ממצרים לנמרי, אלא דעל פי האמור אתי שפיר והוא דהאל יתברך שילם לפרעה ועמו המצריים כמידתם מדה כנגד מדה והוא דפרעה הרשע בראותו דאינו תפוס בישראל להיות לו לעבדים, בא בעורמה ויאמר אל עמו הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו יעלה מן הארץ, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שפרעה בעצמו אהו מלכין של לבנים והיה עושה מלאכה בחומר ובלבנים והיו ישראל מתביישים ועושים במלכין של לבנים ובתחילה כפה רך ונסוף בפרך שכיון שתפסו בישראל בתחילה בעורמה זו אחר כך עשו בפרך בעל כרחם של ישראל שכבר זכו בהם לקיים ועבדום יענו איתם על ידי תפיסה בהם, ולכן כשרצה הקדוש ברוך הוא לנאולם ממצרים ולקיים הבטחתו של הרכוש גדול שילם להם כפעולם לומר להם דרך שלשת ימים נלך במדבר כדי שיתנו לישראל בדרך שאלה ושאלה אשה משכנתה וכו' והיו תופסים ברכוש גדול הגם שלא היו הם בעולם מדה כנגד מדה.

וזה רמו הפסוקים בפרשת שמות ואומר אעלה אתכם מעוני מצרים ושלחתי את ידי יתבתי את מצרים ואחר כך ישלח אתכם מזה ונתתי את חן העם הזה וכו' והיה כי תלכון לא תלכו ריקם, רוצה לומר דהגם דמדגא הבטחת הרכוש גדול יש מקום פסוד דהקנה למי שלא בא לעולם, עם כל זה ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים ושאלה אשה משכנתה יבנה יהיו תפוסים בהרכוש גדול ועל ידי כן יהיה כי תלכון לא תלכו ריקם, דמהניא תפיסה מדה כנגד מדה.

ובזה פירש עשרת דאשי אבי העזרי זכרוננו לברכה בספרו הבהיר כפי' דעיג דברי רבותינו

רש"י זכרוננו לברכה על פסוק ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעובדינו, ופירש רש"י נהפך לבבם על ממונם שהשאלום, והקדוק לכבוד דקרא קאמר הטעם כי שלחנו את ישראל מעובדינו, ופירש דהנה פרעה ועבדיו אחר ששעברו בישראל ותפסו בהם בעבדות ועינו כשראו שהאל יתברך שלח משה עבדו ועשה אותות ומופתים ועשר מכות נתהדשו בהם על השעבוד בישראל דאין להם זכות בהם אפילו על ידי תפיסה וראיה לזה ששלח בהם כל כך מכות להציל ישראל מידם, ולכן הסכימו ושילחו, ושוב נתנו בדעתם דמציווי האל יתברך וישאלו איש מאת דעהו ואשה מאת דעותה כפי כסף וכלי זהב ושמלות וכר זה על ידי שאלה מוכרה שזה היה עד שיהיו תופסים ישראל ברכוש גדול בממונם דהתפיסה מהניא, אם כן יש זכות גדול בתפיסה, וגם אנהנו שהיינו תפוסים בהם בעבדות זכינו בהם בדין וזה נתאמת להם בראותם שילקחו ממונם בשאלה לתפוס בהם, וזה ישאמר ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעובדינו, ופירש רש"י נהפך לבבם על ממונם שהשאלום, דמזה שהיה על ידי שאלה שיהיו תפוסים נתאמת להם דהתפיסה מהניא ולכן נהפך לבבם כי שילחנו את ישראל מעובדינו אחר שתפסנו בהם, עיין שם באורך.

אלא דאעיקרא דדינא מה ששלח האל יתברך מכות ומופתים תוכבי מצרים להוציא את בני ישראל מתוכם בהוך הזמן, מאחר דזכו בישראל בתפיסתם בהם וקרא כתיב ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ואחר כך יצאו ברכוש גדול, מלבד טעמים הנודעים קוהיש וריבוי אויב וכווצא, עוד תירצו הספרשים דהקדש מפקיע מידי שעבוד, ולכן צוה האל יתברך לישראל מישבו וקחו לכם צאן ודרשו רבותינו

קול דרוש ז' לשבת הגדול יהודה רמז

רבותינו זכרונם לברכה משכו ידיכם מעבודה זרה וקהו לכם צאן של קרבן פסח ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שבוה יקבלו עול מלכותו יתברך שציוה לעשות אותו שבת כדת ובהלכה לשם מצוה, אם כן בזה הוה ליה ישראל קודש ממש שכפרו בעבודה זרה וקיבלו עול מלכות שמים ואות על זה שיקריבו קרבן פסח פסח הוא לה', בזה הוה ליה ישראל קודש ממש והקדש מפקיע מידי שעבוד, דהן אמת היו ישראל קודם לכן נהים ממלאכה כיום שבת שכן משה ביקש מפרעה לנוח יום אחד וביקש ממנו על יום שבת כנודע, אבל היה שלא לשם מצוה עד היום הזה ולכן ניכר היום הזה שהוא שבת הגדול, רוצה לומר לשם מצוה ולא כמו שבתות שעברו ולכן על ידו נקראו קודש והקדש מפקיע מידי שעבוד.

ובזה יובן כוונת הפסוק אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מכית עבדים, רוצה לומר דעל ידי דהאמנתם כי כי אני ה' אלהיך וכפרו בעבודה זרה וקבלתם עול מלכות שמים על ידי זה אשר הוצאתיך מארץ מצרים מכית עבדים אפילו אהר תפיסת מצרים דהקדש מפקיע מידי שעבוד.

ונודע מה שאמר רבינו הארי" זכר צדיק לברכה כשהי"ב דכווהר הקדוש איתא מאן דנטיר שבת כמאן דנטיר אוריתא כולה דשקולה שבת ככל התורה כולה ודרשו רבותינו זכרונם לברכה אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יהויק בה עומר שבת מחללו דאפילו עובד עבודה זרה כאנוש מוהלים לו, וביאר הארי" זכרונם לברכה מעלת השבת דעל ידי שמירת שבת כהלכתו אין הסטרא אחרא מתערבת בקדושה וכל העולמות העליונים מתעלים למעלה ממקומם ויהיה ריח פניו וחלל בין הקדושה והסטרא אחרא י"ד מדרגת כידוע ועל ידי שמירת השבת כראוי נורמים יחוד וזיווג עליון ויתיהרו למעלה יעויין שם.

ובזה יובן מה שאמר משה בתפלתו בשעה שעברו ישראל את העינל ויהל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכה גדול וכיד הנקה, רוצה לומר דישאל תלילה לא כפרו במצות התורה והן היום שומרים מצותיה ומכילים מצות השבת אשר על ידה שמישכו ידיהם מעבודה זרה ושמרו שבת ראשונה שנקרא שבת הגדול, וגם על ידי הרחיקו הסטרא אחרא מהקדושה י"ד מדרגות והוצאתם ממצרים, אם כן גם עתה אפילו שמעשה שמן עשה והצליח, על ידי שישמרו את השבת ויהיו כתשובה אפילו עובדי עבודה זרה מוהלים לו ובאשר הוצאתם ממצרים בכה זה, וזה שאמר למה ה' יחרה אפך בעמך, הגם שעובדים עבודה זרה גם כמצרים היו עובדי עבודה זרה והוצאתם בכת שבת הגדול וכיד הנקה רוצה לומר י"ד מדרגות שהפרידו והרחיקו הסטרא אחרא מהקדושה.

ובזה יובן בדרך רמז כונת התם תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת אליו כחוק יד הוציאנו ה' ממצרים דהתם שואל מה זאת רמז על השבת כמו שאמר הכתוב אשרי אנוש יעשה זאת מה כחה גדול אשר תמיד מזהירים על השבת ואמרת אליו כחוק יד הי"ד מדרגות הנזכרים שהרחיקו על ידו הוציאנו ה' ממצרים, **אשר** בזה זה שאמר הכתוב ויאמר אל עמו הבה נתחכמה לו ודרשו רבותינו זכרונם לברכה לכסף מהם את השבת על כוונתם והוא דכל זמן שישראל שומרי שבת אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ותמיד הקדושה מתעלת ורחוקה מהסטרא אחרא, וכדי להגביר הסטרא אחרא ויתערב טוב ברע הקדושה כספרא אחרא אמר הבה נתחכמה לו לכסף מהם את השבת, **ובזה** יובן כונת מה שאמר המינד רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר

רמז קול דרוש ז לשבת הגדול יהודה

בעיקר אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה עשה הי' לי בצאתי ממצרים לי ולא לו ואילו היה שם לא היה ננאל עד כאן. דבר אמרנו דואית היא רומות לתשובה שהיא נימטריא צוים קו"ל ממורן כמו שאמר הכתוב אשרי אנוש יעשה זאת וכו' ונדע דבתורה יש י"ב פעמים שמהיר על שמירת השבת ות"כ זה נימטריא י"ב, וזה שאמר רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם שתמיד מזהירים ומצוים עליה. התשובה וכמה שאמר לכם משמע לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר שכל המהלל את השבת כאילו כופר בכל התורה ולכן אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה נימטריא י"ב פעמים שההיר בתורה על השבת ושמרו ישראל שבת אחד שהוא שבת הגדול עשה הי' לי בצאתי ממצרים ואילו היה שם לא היה ננאל.

ובזה יובן כונת הילקוט על פסוק הודו להי' כי טוב כי לעולם חסדו וכו', כאשר יבא לקמן אי"ה.

והרב דבר טוב זכרוננו לברכה רמו בכונת רשע מה הוא אומר וכו', בהקדים לפדש כונת הפסוק בתהלים זורו רשעים מרתם תעו מכפן דוברי כזב המת למו כדמות המת נחש וכו' חובר הברים מהוכפ אלהים הרום שינמו בפ"מו מלמעות כפירים נתון הי' ויש לדקדק א. למה דימה אותם לנחש, ב. מה שאמר אלהים הרום שינמו בפ"מו למה לא ביקש שימיתם וכיוצא, ופירש בהקדים את הידוע כמה ההמירו רבותינו זכרונם לברכה בעון לשון הרע עד שאמרו זכרונם לברכה שקול לשון הרע כעבודה וזה נילוי עריות שפיכות דמים, גם אמרו זכרונם לברכה כל המספר לשון הרע כאילו כופר בעיקר שנאמר אשר אמרו ללשונינו נגביר שפתינו איתנו מי ארון לנו, גם אמרו זכרונם לברכה בשים ומה

יתרון לבעל השון אמרו לו לנחש ארי דורם ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך אמר להם ומה יתרון לבעל השון, גם אמרו זכרונם לברכה אמר הקדוש ברוך הוא ללשון כל האיברים בראתי להם הומה אתה ואתה בראתי לך שתי הומות השפתים והשינים והוא בוקע שתי ההומות ומדבר לשון הרע, אשר בזה פירש הרב אברהם את ידו כונת הפסוק בשיר השירים שיניך כעדר הקצובות וכו' שכולם מתאימות וכו' כחוט השני שפתותיך ומדברך נאווה, וקשה מה דמות שנה השינים והשפתים על מה שאמר ומדברך נאווה, ועל פי האמור אתי שפיר דהלשון יש לו שתי הומות השינים והשפתים, אם כן יש לומר דיש הפרש בין בחור לזקן דהבחור שיש לו השתי הומות אלו שלמים אם כן גדול עונו מנשוא אם יספר לשון הרע יותר מהוקן דאין לו שינים ואין לו עוד כי אם הומה אחת שהיא השפתים, דהבחור יש לו לדעת מה זה ועל מה זה יש לו שתי הומות ללשון מה שאין כן לשאר האיברים, לא כן הגדול בשינים שאין לו עוד כי אם הומה אחת שהיא השפתים והיה בכל האיברים, וזה שאמר הכתוב שיניך כעדר הקצובות שכולם מתאימות שהם שלמים בקומתם הרי הומה אחת, וגם כחוט השני שפתותיך הרי הומה שנייה, אם כן מעתה כיון שיש שתי הומות יש להם ללמוד ליצבור לשונם ולא לדבר לשון הרע ולפנום לשונם אלא ומדברך נאווה הוצה לומר דיבורך יהא נאווה ולא יפנום הלשון כלל וז"ל.

ואם כן מה נואלו בוערים בעם שפונמים לשונם בלשון הרע דברי פיו אין ומרמה בפיו שלום ידבר ובקרבו ישים אורבו, והוא מדבר על חבירו פלוני עשה כן ופלוני עשה כן ואפילו אמת אסור וראיה ממרים ומהמרגלים וכך שכן אם מדבר שקר ודבר כזב ואין בפיהו נכונה וכו' הלא תראה אם אחד יאמר לו שהוא עובר

קול דרוש ז לשבת הגדול יהודה ריי

עובד עבודה זרה או מנלה עריות או שופך דמים יתבעם עליו באומרו של"ת ישראל כשר אני ואיך אומר עלי עובד עבודה זרה והלא הוא שתמיד מדבר לשון הרע מחזיק עצמו בשלש עבירות אלו, ויקח ראיה שהקדוש ברוך הוא ברא לו שתי תומות משונים מכל האיברים ובנוכח לע"ל.

וזה שאמר הכתוב וזרו רשעים מרחם ועל איזה רשעים אני מדבר אשר תעו מבטן דוברי בוז אלו בעלי לשון הרע שהם מדברים שוא ודבר כזב, אשר חמת למו כרמות חמת נחש שנמשלו בעלי לשון הרע לנחש הנושך בלא הנאה כן הדובר לשון הרע הם מוסיפים הכריות בלי הנאה ותועלת, אשר לא ישמע לקול מלחשים חובר חברים מחוכם שהוא מתחכם לדבר לשון הרע לפני אחרים לקבל דבריו, לכן אני מבקש אלהים הרם שיגמו בפימו כיון שהלשון נבראו לו שתי תומות שלא לספר לשון הרע, וזה המדבר לשון הרע אין צורך להשיגים שלו לכן הרם שיגמו בפימו.

וזה רמו עוד נגע אחר אביא על פרעה אהר כך ישלח אתכם מזה, והוא דאמרו זכרונם לברכה זאת תהיה תורת המצורע המוציא שם רע שנידון בצרעת, ותיבת פרעה פ"ה ר"ע, וזה שאמר עוד נגע אחר אביא על פרעה, אחר כך ישלח אתכם ונרש ינרש אתכם מזה, דתיבת זה רמו על הקדוש ברוך הוא כמו שאמר הכתוב זה אלי ואנוהו וגם מזה העולם דאנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, לכן דבר נא באונו העם כמו שאמרו בנמרא למה האוון כולה קשה והאליה רכה ישמע דבר שאינו הנון ינוף אליה לתוכה וישאלו איש מאת רעהו מהו חומר העון ומהו תיקונו כלי כסף וכלי זהב ושמלות שיעשה תשובה ומצות המשוליים לכסף וזהב ובוה שמלות שיהיה לו מלבוש רוחני לעולם הבא.

אשר בזה זהו כגת המניד רשע מה הוא

אומר וכו' ובהקדים עוד מה שאמרו המפרשים בזכות ששמרו ישראל לשונם מלשון הרע יצאו ישראל ממצרים, ומה ניקח מוסר שלא לדבר תועה ולשון הרע איש על רעהו וכל שכן על לומדי תורה, וכל שכן וקל וחומר על התורה ומצוותיה לומר מה המצוה הזאת ומה פעם יש בה ובפרט בין המון העם כחושכם שיגדל כבודם בזה אדרבא עון גדול הוא זה, וזה שאמר רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם על כל מצוה מבקש תואנה ומכזה התורה וכיוצא, והוא אומר לכם, לכם ולא לו שהוא אינו מאמין בדברים אלו וכיוצא, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כבר בעיקר כמו שאמרו כל המספר לשון הרע כאילו כופר בעיקר, לכן אף אתה הקהה את שיניו דכיון שהקדוש ברוך הוא ברא ללשון שתי תומות השינים והשפתיים לשומרו מן הלשון הרע וזה שאינו שומר פ"ו ולשונו אם כן השינים למה אף אתה הקהה את שיניו וישאר בשפתיים לנר כשאר האיברים שאין להם כי אם תומה אחת, ואמור לו בעבור זה ששמרו עצמם מלשון הרע עשה הי' לי בצאתי ממצרים ואילו היה שם לא היה ננאל כיון שלא נשמר הוא עד כאן דבריו.

וכה יוכן מה שאמר המניד כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא יד, תובתו פסח מצה ומרור וכו' ויש לדקדק וכו', ובדרך פשוטה יש לפרש דהנה תיבת פסח, פ"ה ס"ח ירצה שהאדם יכוין בתג זה לתקן את הפה שלו שמדבר איסור לשון הרע וכיוצא וזהו פסח, גם מצה רמו לתקן עון הנאוה דהנה החמץ והשאור רומזים לנאוה ובהיותינו מתרחקים מכל שאר חמץ ואין אוכלים כי אם מצה לרמזו להנאוה דלא מנה ולא מדי כי אם יתנהג בענוה כפת המצה שאינו נפוח באיש המתנאה, והמרור רמו דהאדם יסבול מהקדוש ברוך הוא אפילו שישלח לו צער ויכורין

ריה קול דרוש לשבת הגדול יהודה

ובפרט צער הפרנסה על דרך שאמרה היונה יהיו מזונתי מרורים כזית ויהיו מסורים ביד הקדוש ברוך הוא וכו' ואז הקדוש ברוך הוא בודאי מוחל לו על כל עונותיו וכך שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו שלא תיקן עצמו.

וכבר נודע עוצם הנס של יציאת מצרים אשר עשה והפליא ברחמי המרובים ושלת משה ואהרן אשר בחר בם האל יתברך ועשה בהם שפטים ויוציא עמו בששון ביד רמה וביד חזקה ועלינו לשבת ולפאר לשם כבודו בהלל הגדול וכמו שאמר הכתוב הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וכבר אמרנו מה שאמרו בילקוט על זה שסיימו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו ואמרו גאולי ה' למה אשר נאלם מיד צר, וזה שאמר הכתוב למעני למעני אעשה וכו'. ויש לדקדק מהו שהקשה למה דלמה לא יודו לה' על הנאולה, ומהו התשובה אשר נאלם מיד צר דהיינו גאולי ה'. גם מה שאמר אף באדום איני עושה אלא בשביל שמי הוה ליה לומר אף באדום כן, גם מה שאמר דוד הואיל ובשביל שמו נקלם להקדוש ברוך הוא, אדרכא אם היה הנס בעבור ישראל הוה לו לקלם יותר.

ודרב מעדני לב זכרוננו לברכה פירש בהקדים מה שאמרו בש"ס כתובות האשה שנשנית הבעל חייב לפדותה, נשנית ומבקשים עשר בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה דברי רבי וכן פירש הרמב"ם והטור ומרן בשולחן ערוך דפעם ראשונה חייב לפדותה שנייה אינו חייב לפדותה ע"ן ש"ס, וידוע מה שאמרו זכרונם לברכה בכמה מקומות דישאל עם הקדוש ברוך הוא כמו דין אשה עם בעלה, עוד נקדים מה שאמרו בנמרא תענית אמר רבי ינאי אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושים לי נס מן השמים שמא אין עושים לו ואם עושים לו

מנכים לו מזכותיו, אמר רבי הגן מאי קראה קטונתי מכל החסדים וכו', עוד נקדים מה שכתב מוהרי"ש גאון זכרוננו לברכה סימן ק' על ראובן שקנה שבוי מן הגויים אי מצי לזבוגי ליהודי אחר או להניחו אצלו לעובדו כעבד או לא, והשיב דכל שלא אמר לשבוי קודם שיפרנו שהוא על דעת למוכרו לישראל ליטול מה שנתן או לשמשו עד שתשיג ידו לפדות עצמו אין יכול למוכרו או לשעבדו מתרי טעמי, א. ש"ל שלשם ניה פדהו כמיש הרי"ף זכרוננו לברכה בענין המפרנס יתום כידוע, ב. שכל שלא אמר בפירוש לשבוי יכול השבוי לומר לו מי שמך לאיש לפדותי על דעת ליקח ממני דמי פדיוני הוה לך להניחני בידי השבאי ובני ישראל רחמנים הם יפרו אותי שמצוה עליהם לפדות את השבויים, ואולם אם היו שנים בשביה ואחד מהם יש לו קרוב ובא הקרוב לפדות קרובו ופדה את שניהם אם חייב השני לפדוע דמי פדיונו, דין זה נלמד ממיש השיג על המדרכי משש רבי יחיאל זכרוננו לברכה דאדם שהציל ספרי חבירו עם ספריו שהיו ביד נוי אם צריך ליתן לו מפני ההצלה שמא אפילו מפני שסיו לא יתן לו דהכא נתכוון בהצלת ספריו ואינו יודע אם מציל ספרי חבירו ומשמיא רחימו עליה עד כאן, מבואר מזה דבידע שמציל נס את של חבירו חייב, וגם בלא ידע אם אמר השבאי דאינו מוכר אלא שניהם ביחד כתב מוהרי"ש בתשובתו דההוצאה לאמצע.

מעשה נבא"ה דק"ל כפי זה דכתיב הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו ואמרו גאולי ה', הוצה לומר כימי צאתך מארץ מצרים יראינו נפלאות ויאמרו לעתיד גאולי ה' הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, ועל זה תמה בעל המדרש דכיון דישאל עם הקדוש ברוך הוא הוא יש להם דין אשה עם בעלה ודינא יתיב נשנית חייב לפדותה ואם כן מהו החכד, על זה

קול דרוש לשבת הגדול יהודה רימ

זה אמר אשר נאלם מיד צר שכבר בפעם א' בנלות מצרים נאלם, וקימא לן בדין שנייה אינו חייב לפדותה אלא מתורת חסד ולכן צריך לומר הודו להי כי טוב כי לעולם חסדו ועל זה גם כן הוקשה ליה מדקימא לן כל העושים לו גם מנכים לו מזכותיו ואם כן גם הקדוש ברוך הוא נובה מישראל מזכותיהם ולא קשיא מה שאמר מוהרש"ג זכרנו לברכה דהוא הדין אם פירש בהדיא לשבוי דהוא פודה אותו על סנת שימכרוהו או שיפרע לו דמיו דשאני הכא דתמיד ישראל ערב ובוקר וצהורים צועקים ומתפללים אל הי פדינו מידי כל אויבנו ובכן אליבא דכולי עלמא חייבים בפדינונו, אך התשובה על זה שידוע מה שאמרו זכרונם לברכה על פסוק בכל צלתם לו צר דבכל מקום שנלו ישראל שכינה נולה עמהם ועיקר הנאולה בעבור השכינה ועל ידי זה תהיה נאולתנו, והנם דבזה גם כן כתב הרב יחיא'ל דאם בא לפדות קרובו ומכין בעבור שניהם דחייב השני לפרוע ופה גם כן האל יתברך מכין בנאולה גם בעבור ישראל, מכל מקום כבר נתבאר דאם הפודה אמר בפירוש שאינו רוצה שום הוצאה דפטור, והכא נמי כאילו מפרש בהדיא כביכול שאינו רוצה שום הוצאה בנאולתם כלל, וזה שאמר זה שאמר הכתוב למעני למעני שתי פעמים אמר הקדוש ברוך הוא כשהייתם במצרים נאלתי אתכם בשביל כבוד שמי שלא יתחלל, בניי' ולא עלה על דעתו לנבות מזכותיכם כלום כיון שאני חייב מהדין לפדותיכם כדקימא לן נשבת חייב לפדותה בפעם ראשונה אף באדום דהוי נשבת פעם שנית דאינו חייב לפדותה מן הדין אינו נובה מכם ואינו עושה אלא למען שמי ולא על דעת לנבות מכם שום דבר מזכותיכם דאין כונת הקדוש ברוך הוא בנאולה דלעתיד גם בעבור ישראל אלא על גלות השכינה לבד, ובוה מוכן כוונת המאמר דלמכות

ישראל' אמר שאינו נואל כי אם בעבור שמו דרוצה לומר שלא ינכה מזכותיהם, ולזה אמר דמצד החסד והרחמים, וזה שאמר דוד הואיל ובעבור שמו עשה, נקלם להקדוש ברוך הוא הודו להי כי טוב כי לעולם חסדו, דאין הנאולה כי אם מצד החסד ולא לנבות מזכותיהם ותיד וש"י מדין יע"ש.

ובזה פירש דבר טוב דרוש יוד פסוק אחת דיבר אלהים שתי' זו שמעתי כי עוה לאלהים ולך הי חסד וכו' עיין שם. **ובזה** יובן לעניות דעת' כוונת הנביא הושע י"ב וזה תוארו בכסן עקב את אחיו ובאוננו שרה את אלהים וכו' ואתה באלהיך תשוב חסד ומשפט שמור וקוה אל אלהיך תמיד, שם רמו דהנם דכבר נאלם במצרים עם כל זה כביכול פודה אותם עוד בנלות אחר מתורת חסדו יתברך, א. אם ישראל עושים חסד זה עם זה הוא יתברך משלם להם מדה כנגד מדה ועושה עמם חסד, ואין לחוש שינכה להם מזכותיהם דהלא תמיד ישראל מקיים לו יתברך ומתפללים שחרית מנחה ערבית להושיעם, וזה שאמר ואתה באלהיך תשוב ותעשה חסד וכו' ובוה משלם לך מדה כנגד מדה, ועוד קוה אל אלהיך תמיד להתפלל לפניו תמיד לפדות אותך ובוה לכולי עלמא חייב כביכול לפדות עוד וכנ"ל.

באופן אחר אפשר לרמוז כוונת הפסוק בכסן עקב את אחיו וכו' ואתה באלהיך תשוב וכו' בהקדים לפרש תהילה כוונת הפסוק וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את בריתי ואפשר לפרש בהקדים מה שכתב הרב מוהרי"ה כפוזי זכרנו לברכה בפירוש מאמר רבותנו זכרונם לברכה וזה לשונו הנעלבים ואינם עולבים שומעים הרפתה ואינם משיבין עושים מאהבה ושמים ביסורין עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בנבורתו עד כאן והדקרוקים מבוארים

רד קול דרוש ז לשבת הגדול יהודה

מבוארים. למה כפל הנעלבים וכו' שומעים חרפתם וכו' גם עושים מאהבה וכו' מה רוצה לומר, גם למה נדמו לשמש דוקא, ופירש זכרונו לברכה ותכלית דבריו ריש שני מיני צער ועלבון, צער הנוף ועלבוננו, וצער ועלבון לנשמה, עלבון הנוף, טורח והכאות וכיוצא, עלבון לנשמה חירופין וביוש וכלימה זו עלבון הנפש, והאיש הסבלן והעניו באמת ובתמים סובל זה וזה, ואינו נוקם ונוטר, ולא ישיב לרעהו רעה, ולא ישלם לאיש כפעולו לא מצד הנוף ולא מצד הנשמה, והנה השמש הוה ליה שמים אלו צער הנוף וצער הנפש, יסורי הנוף, נודע מה שאמרו זכרונם לברכה בנמרא דברכות אימת רתח, בהנץ החמה שכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם ומשתחווים לשמש באותה שעה כועס הקדוש ברוך הוא, ועל זה החמה אינו רוצה להאיר להעולם ומחיו לשמשא סי' פולסי דנורא, הרי צער הנוף, וצער הנפש, במה שאמרו בש"ס על פסוק את ימי האורות הגדולים ושוב אמר את המאור הקטן וכו' אלא שקפדנה הלבנה שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד וכו' ושתקה היא וסבלה עלבונה, ועל זה קרא כת"ב זהו כחתן יוצא מחופתו וכו', וכן האדם הסובל יסורים בנופו ונשמתו זוכה ליהיות מאיר אורו לעולם הבא כאור השמש.

וזה שאמר הנעלבים וכו' כנגד יסורי הנוף, שומעין חרפתם ואין משיבין כנגד יסורי הנשמה, ועם כל זה עושים מאהבה ושמתים ביסורין שמקבלים ואינו כועס בהם, עליו הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בנבורתו כמו השמש דככל שני היסורין זוכה להיות אורו מאיר, כן האדם זה תורף דבריו, והנה במצרים הוה להם צער הנוף בחומר ובלבנים וכו' וצער הנפש שהיו נסמעים בחמשים שערי מומאה והעבירות עבודה זרה, ולכן אמר האל יתברך דמישה רביון שכבדו ישראל שתייהם צער הנוף

וצער הנפש לכן ראוי לרחם עליהם. **וזה** שאמר ונס אני שמעתי את נאקת בני ישראל מצער הנוף ונס אשר מצרים מעבדים אותו בעבודה זרה שהיא צער הנפש, לכן ואזכור את בריתי לרחם עליהם.

וזה רמו שאמר הפסוק בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, רוצה לומר שהתורה ומצוותיה היא רפואת הנפש ורפואת הנוף.

ולכן אמרו ישראל בעת קבלת התורה נעשה ונשמע שמים כהלכתן כנגד רפואת הנפש והנוף.

וכן השבת שהוא מנוחה לנוף ולנשמה לכן אמר בו זכור ושמור נגד שתייהם.

וכזה יובן הפסוק בבטן עקב את אהיו ובאונו שרה את אלהים, שם רמו לאדם המצר חבירו בנוף ובנשמה וזהו בבטן שהוא הנוף ונס ובאונו וכו' שהוא רמו לנשמה, ועל זה אמר אפילו הכי ואתה באלהיך תשוב חסד ומשפט שמור וכו' שהאל יתברך ישמרך מכל רע מהנוף והנשמה.

באופן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק ונס אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את בריתי, בהקדים מה שכתב ר"ח טוב זכרונו לברכה בספרו הבהיר עוד יוסף ה' סדר ויקרא שנתן מעם בענין רבי יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא שהיו עמודי עולם אשר בית ישראל נשען עליהם והרביצו תורה בישראל, ושניהם היו ק"ך שנים כשנותיו של משה רבינו עליו השלום, אך אמרו רבותינו זכרונם לברכה על ריבוי ארבעים שנה עסק בפרקמ"א וארבעים שנה למד תורה וארבעים שנה לימד, וכן אמרו על רבי עקיבא ארבעים שנה בעסקי העולם וארבעים שנה לימד וארבעים שנה לימד, וצריך לדעת למה נודמן לשני צדיקים אלו כן, ובפרט שהן הם יסורי העולם למה לא מקמנותם על התורה

קור דרוש ז לשבת הגדול יהודה רבא

התורה ועל העבודה, ובה הפסידו הרבה, ופירש על פי מה שכתב הרב שמן המר דף צ"ג כמה שאמרו זכרונם לברכה במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים נמורים יכולים לעמוד, דא"כ יתכן זה, ופירש דידוע שיש הפרש בין סוחר העובד ועוסק בסחורות להרוויח לעצמו ובין איש זה העובד בשכירות אצל הסוחר בכמה זכמה צדיקים ואופנים כי האיש אשר עובד אצל אחרים, לא יטריח עצמו יותר מהראוי וגם אין לבו והשקו לזה כי יראה שתכבד העבודה עליו, לא כן הסוחר והבעל הבית עצמו יגיעו עתה עליו ושמה בעבודתו, ולא ירניש לא ברעב וצמאון וקור וחום לא כן האחר אפילו יעבוד באמונה ירניש בצמאון וכו', ולכן אם אדם היה כל ימיו עוסק בשלש לעצמו, ואחר כך הוכרח לעבוד אצל אחרים, אם הוא איש נאמן ורוצה לעבוד באמונה, יעסוק גם לאחרים כאדם העושה בשלו.

גם העושה אצל אחרים בשכירות ולא בשלו, לא יתן לב להקור בהשנת הריוח לא כן העושה בשלו תמיד כל מהשבותיו יום ולילה יתקור ויחשוב מה העסק להרוויח, ולכן זה אם יעסוק אצל אחרים באמונה יעשה כן.

כן דומה בדומה לאיש צדיק מתחילתו לאיש בעל תשובה, הצדיק הוא דומה לאיש העושה אצל אחרים, הנהם שהוא עושה באמונה ובסתרה עם כל זה קור ויום חום ובפרט כובד משא התורה והמצוות תכבד עליו לפעמים, ומוכרח הם ושלום להתעצל לפעמים באיזה דבר מהמצוות, לא כן האיש בעל תשובה, שהיה חופשי ועבד לעצמו בהופשיות לשיוול ללכת אנה ואנה ולא ימנענו לא קור ולא חום ולא כובד משא ולא שינה וכו', לכן בשונו בתשובה ויקבל עליו עול תורה ועול מצות יעבוד אותו כמו בהיותו עובד בהופשיות לעצמו אשר לא יטרח בכובד משא וקור וחום ורעב וצמא וכו', וגם כמו שהיה תמיד הושב

בלבו מה לעשות להתענג וכיוצא עתה גם כן בשונו בתשובה יחשוב מחשבות להועיל לנשמתו בהתגלו שהיה הושב לנופו ולא היה נותן שינה לעיניו כן בשונו בתשובה יעשה קיו לעשות רצונו יתברך, ולכן אמרו במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים נמורים יכולים לעמוד, הבעלי תשובה יסבבו להם דרך נפלא בעבודת הבורא ותיד.

וידוע הבעולם הזה יש שני מיני עסקים, א. עסק הנפש על ידי התורה והמצוות וכו' ואלו נקראים בנים וכמו שאמרו ז"ל על פסוק אלה תולדות נח תולדותיהם של צדיקים הם המעשים טובים, והשני עסק הנוף במשא ומתן ומלאכה וכיוצא הם נקראים בשם בנות, דכל דבר הנוגע לנפש נקרא בשם בן וכו' וכמו שאמר הפסוק בנים אתם להו אלהיכם, ודבר הנוגע לנוף נקרא בשם בנות.

ובזה המו שם מה שאמרו ז"ל בת בתחילה סימן יפה לבנים שאם יקדים האדם עסקי הנוף וישתדל בהם, או יעשה קל והומר בהשתדלות צרכי הנפש הנקראים בשם בנים שבנדאי יעשה אותם בנריות וביגיעה רבה יותר מהאדם אשר לא הורגל מנעוריו בעסק הנוף במלאכה שלו.

ולכן רבן יוחנן בן זכאי ורבי עקיבה גדולי ישראל קדם להם עסק הנוף במלאכה ופרקמטיא ארבעים שנה אשר בזה עשו כל הנריות והשתדלות בצורכי הנוף, ואחר כך ארבעים שנה למדו וארבעים שנה לימדו ונדאי שעל ידי זה יקחו קל והומר להשתדל בצורכי הנפש וכמו שאמרו בת בתחילה סימן יפה לבנים.

ובזה נתן טעם למה בהר הקדוש ברוך הוא ליתן התורה ליוצאי מצרים ולא לאבותינו אברהם יצחק ויעקב וכיוצא, אלא שיוצאי מצרים היו עובדים עבודה קשה ימים ולילות וידעו שכל זה הוא צורך הנוף, וממנה יעשו

רכב קול דרוש ז לשבת הגדול יהודה

קל והומר לצורכי הנשמה.

וכמו שאמרו במדרש על פסוק אתי מלבנון כלה אתי מלבנון רוצה לומר רמו שהיו עוסקים בלבנים במצרים ואחר כך לקחם ונתן להם התורה ועשאם כלה כדי שלא יקוצו במצות התורה שאמר להם והנחת בו יומם וליילה וכו'.

ולכן יפתח הקדוש ברוך הוא בעשרת הדברות אנוכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים רוצה לומר זכור תזכור את אשר היית עובד לפרעה ולמצרים ולכן בודאי שאף תקיין בתוכחתי וכו'.

וקה רמו וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ושמרת ועשית את כל החוקים האלה וכו' יעוין שם באורך.

אשר בזה זהו כוונת הפסוק וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את בריתי. רוצה לומר ברית התורה שעתה אחר כל המצות ראויים הם לתורה שהיא עסק הנפש שממנה יעשו קל והומר ובזכור לעיל.

באופן אחר אפשר לפרש כוונת הפסוק ויאמר ראה ראיתי את עוני עמי

אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נונשיו כי ידעתי את מכאוביו וארד להצילו וכו'. ויש לדקדק בפרש רצה ראיתי למה. ועוד נונשיו ומכאוביו למה. ויובן בהקדים מה שאמר מוהר"א זכרוננו לברכה בפירוש פסוק נשית ימינך תבלעמו ארץ. ואיתא במדרש וזה לשונו מלמד שהיה הים זורקן ליבשה והיבשה לים עד שבא הקדוש ברוך הוא ונטה יד ימינו ויבלעו שנאמר נשית ימינך תבלעמו ארץ עד כאן. ויש לדקדק למה היבשה זורקת לים יבשלתא הים בן דבך גלי הים אלא נראה מזה דבכוונה היה זה. ופירש במא' דאפרינו תנאי בסנהדרין מי שנתהייב שתי מיתות דתנא קמא סבר נדון בהמורה ורבי יהודה סבירא

ליה נידון בויקה ראשונה. והנה המצריים נתחייבו שתי מיתות סקילה ותנן וקימא לן דסקילה המורה מחנק. ואולם זיקה ראשונה היתה הנק משום גזירת כל הבן הילוד וכו'. והים היה סובר דנידון בהמורה שהיא סקילה ולזה היה זורקן ליבשה שידונו בסקילה. והיבשה סבירא לה דנידון בויקה ראשונה שהיא התנן ולכן היבשה היה זורקן לים שידונו בהנך במים. עד שבא הקדוש ברוך הוא ונטה יד ימינו ועשה מילתא לתרווייהו שדן אותם בתרתי בסקילה ותנן על ידי שיירה אותם לתוך הים ונידונו בשתיים סקילה ותנן.

ובזה פירש כונת הפסוק בצאת ישראל ממצרים וכו' הים ראה ויננס וכו' ההרים רקדו כאילים וכו' דהים סבירא ליה נידון בהמורה שהיא סקילה. ולכן ההרים רקדו כאילים ששמהו לאיד מצרים שבהם תהיה מיתת מצרים. לזה אמר לו האל יתברך מה לך הים כי תננס אי משום דקימא לן נידון בהמורה. לשמחה מה זו עושה אין אתם יודעים דלפני ארון הולי ארץ ההופכי הצור אנם מים שמהפך הצור וההרים למים ועל ידי זה יהיו נידונים בתרתי בסקילה ובתנן כנזכר לעיל עד כאן דבריו.

ובזה יובן כונת פ' אהת דיבר אלהים שתיים זו שמעתי כי עון לאלהים. דמהו אהת והשתיים ועל פי האמור יובן דמקשה קרא הלא קימא לן דהתייב בשתי מיתות נידון באחת או זיקה ראשונה או נידון בהמורה ובמצרים ראינו ושמענו שתי מיתות ואיך ולמה. על זה תירין כי עון לאלהים דכביכול עושה שתיים כאחד על דרך נשית ימינך תבלעמו ארץ.

וקה שאמר הפסוק ויאמר ה' ראה ראיתי את עוני עמי וכו' שתי ראיות לרמו דהמצריים עשו שתיים רעות עם ישראל וראויים לשתי מיתות על את עוני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נונשיו כי ידעתי את

קול דרוש ז לשבת הגדול יהודה רבנ

דישראל השבו אשר נאלם מיד צר אהר זה פרעה. ואין הדבר בן אלא פדאם מיד שבועים מלכות שהיו במצרים, דהלא ומאמצות קבצם ממורה וממערב וכו' ואם בן הנאולה משבעים אומות, וכי תימא אם בן למה נלו אהר בך, לזה אמר תעו במדבר וכו' שתעו ועבדו לעול לכן תורה הנזירה למקומה, וידוע דזו אהת מהתי' שנאלו קודם הזמן שעבדו לשבעים אומה והושלם הזמן.

וזה שאמר ויאמר ה' ראה ראיתי את עוני עמי אשר במצרים שבאו אליה כל השבעים אומות כנודע ולכן ואת צעקתם וכו' כי נשתעבדו לכל האומות לכן וארד להצילנו.

דרוש ה לשב"הג.

יום השבת ונקרא הגדול היום הזה כי גדול הוא לעוצם הנס הנעשה בו כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה והביא דבריהם רבינו בעל המורים אורה חיים סימן ת"ל דהיי' לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים מקחו מבעשור שנאמר בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש איש לביית אבות וכו' ועשרה לחודש היה בשבת וכו' ומרן הבית יוסף זכרונם לברכה הקשה על זה דהוה ליה למיקרי לכולהו ימים דמעשור לחדש עד ערב פסח ימים גדולים דכולם נעשה נס ותירין דעיקר הנס היה בהתחלה וכו' יעויין שם.

ואפשר בהקדים מה שכתב הרב בני"ל טעם לארבעה כוסות שתיקנו רבותינו ז"ל ראשון על הקידוש, שני אחר ההגדה, שלישי אחר ברכת המזון, רביעי אחר ההלל, ונס אשר סמכו רבותינו זכרונם לברכה זה על ארבעה לשונות של נאולה, והוצאתי והצלתי ונאלתי ולקחתי, דכלי ספק צריך להיות להם קשר והתיחסות לענינים אלו לפי פשוטן של דברים, דאין לנו עסק בנסתרות, והנה אחר ההתבוננות

מכאוביו שעשו שמים וראויים לידון באחת מהם או במקילה החמורה או בזיקה אחת שהיא החנק אבל אנכי אדונם בשתיים ולכן אני בעצמי וארד להצילו וכו'.

ולכן נב בן כפל בפסוק אשירה להי כי נאה נאה סוס ורוכבו רמה בים, דרוצה לומר דהוא יתברך יכול לעשות שתיים מקילה וחנק וזה אומרו כי נאה נאה שנים ומה המה סוס ורוכבו רמה שהיא המקילה ונס בים שהיא החנק.

באופן אחר אפשר לפרש כונת מה שאמר הכתוב ראה ראיתי את עוני עמי

אשר במצרים וכו' ויש לדקדק מילת אשר במצרים, מיותר, דהלא בודאי שהם במצרים וכן מה שכתב צעקתם נושיו מכאוביו, ואפשר לפרש כמה שאמר הארי החיי זכרונם לברכה דבגלות מצרים נתנלנלו יש כל השבעים אומות מחמת הרעב כידוע, ובה פירש מה שאמרו זכרונם לברכה דאברהם אבינו עליו השלום בירר לבניו שעבוד מלכות ולא נהינם ואילו במקום אחר אמרו תרות על הלוחות חירות ממלאך המות חירות משעבוד מלכות ואיך תתבטל גזירתו יתברך שגור שיהיו בשעבוד מלכות, ותירין בזה האופן דעל ידי ישיבתם במצרים דשם נמצאו שבועים אומות נתקבלו שם שעבוד שבועים אומות שבועים מלכות שהרי ישראל היו משועבדים תחת ידי כולם, לכן כשקיבלו ישראל את התורה נאמר בהם חירות ממלאך המות חירות משעבוד מלכות שגלות מצרים עלה לישראל כאילו נשתעבדו לשבעים מלכות, אכן כשהמאו בענל חזרה הנזירה למקומה ונשתעבדו עוד בשבעים מלכות עד כאן דברי הארי זכרונם לברכה.

ובזה פירש מוהרי"ן בן נאעים כונת הפסוק יאמרו נאולי ה' אשר נאלם מיד צר ומאמצות קיבצם ממורה וממערב מצפון ומים תעו במדבר בישימון דרך וכו' דרוצה לומר

כבוד קול דרוש ח לשבת הגדול יהודה

ההתבוננות בגליות ישראל בין אומות העולם נמצא כלולים בארבעה סוגים שהרעו להם, א. לחסר מהם ממונם ולהעמידם בחוסר כל, כמו שאמר הכתוב תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובמנוח לבב מרוב כל, ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' כך ברעב ובצמא ובחוסר כל, דהפשוט הוא חוזר על ישראל שיהיו ברעב ובצמא וכו' אבל יובן, דרוצה לומר דתחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובמנוח לבב והסיבה מרוב כל על דרך וישמן ישורון ויבעט, וגם וכסף הרבתי להם והב עשו לבעל, וגם פה מרוב כל העושר לבן גם הוא יתברך יסבב להאבד מהם העושר על ידי האויבים שיהיו ישראל עבדים להם, ויותר רע שלא יהיו אדוניהם עשירי, כי אם עניים רעבים וצמאים ומחמת זה למלאת חסרונם ישימו עול המסים ועושק להציל את ממונם ויכלה כל אשר להם וזה שאמר ועבדת את אויביך אשר הם יהיו ברעב ובצמא ובחוסר כל וזה יותר קשה, והו הא', הכי לצערם בנוסם ביסורים קשים ומרים להחליש את נוסם מרוב הצער, ג. שיהיו לבווי ולחרפה להשפילם ולהכניע את כבודם עד שפלות ערכנו בעיני כל שונאינו, וכמו שאמר הכתוב תשימנו מדון לשכינינו לענו וקלם לסביבותינו ואויבינו ילענו למו, והוה ליה לומר ילענו לנו, אלא רוצה לומר דמדרך העולם לא יתקוטט ויריב אדם עם זולתו אלא אם בן הוא שוה אליו או קרוב למדרגתו אבל אדם המעלה שיתקוטט ויריב עם איש פחות ושפל לחרפה תחשב לו ולבויו, ודוד המלך עליו השלום רמו לנו בזה דכל כך היינו שפלים בעיני האומות עד שאם יריבו ריב ומדון שכינינו עמנו, או השונאים והאויבים לועגים עליהם על שכינינו כי עם מי אתם מריבים עם אנשים פחותים ושפלים הם היהודים, וזה שאמר תשימנו מדון לשכינינו וכו' ואויבינו ילענו למו להשכינים שעם מי אתם מריבים

עם פחותי הערך והמעלה נבנים כישראל שאינם בנדר אנשים, ד. הצער האחרון שמחמת כבוד השעבוד אין לנו עוד שלימות הנפש לשמור מצות ה' כי לא יתנונו אויבינו השב רוחינו לשמור ולעשות ככל אשר ציונו ה' אלהינו, ובנלות מצרים לקו אבותינו בארבע צרות אלו, בניירה א. חסרון הממון וישימו עליו שרי מסים, רוצה לומר שמו עליהם שרים לננות מהם מס סך גדול, וכר כונתם בזה שישארו ישראל דלים ועניים וכסף זה בולו לבנות ערי מסכנות, שצריך הון עתק לזה, הכי צער הנוף הקשה כמות והם ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך, וימירו את חייהם בעבויק וכו', הג' ביונם והעדר כבודם מבואר, ושם עבדים שקראו להם אין שפלות גדול מזה, והדי הנוגע לשפלות נפישם, נודע ממה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק נוי מקרב נוי מה אלו וכו', וכשרצה ה' להצילם מכל זה שלח לבשרם שיצילם מכל אלה ואמר לו, לכן אמר לבני ישראל והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם ונאלתי אתכם בזרוע נטויה ולקחתי אתכם לי לעם, ורמו להם בזה שיצילם מכל אלו הארבעה צרות הנזכרים לעיל.

ולזה דוד המלך עליו השלום סידר במזמור השייך לפסח ויצאת מצרים, וכיאר אלו הארבעה חלוקות וכיאר בכל אחת מהם ויצעקו אל ה' וכו' בכיאר הצרה, ואתר כך ההצלה ממנה יודו לה' חסדו וכו' שגזרה הא' שהיו בעניות, ושוב יודו לה' חסדו כי השביע נפש שוקקה ונפש רעבה מילא טוב, ובגזירה הכי שהיו יושבי חושך וצלמות וכו' ויבנע בעמל לבם, ויצעקו אל ה' וכו' ובחסדו הצילם ויציאם מחושך וצלמות ומצרותיהם יתקן, ולפיכך יודו לה' חסדו וכו' ועל החסד הגי' שהצילם מהעונות שהיו כבועים בהם, אמר אוילים מדרך פשעם וכו' וכישווצעקו אל ה' שלח דברו וירפאם

קול דרושה לשבת הגדול יהודה רכה

ורפאם רפואת הנפש. ואז יודו לה' חסדו. כי מאז יבחו וזכו תורה להודות על צרת הנוף שהיא הרי שכבר יסורים קשים ומרים ממות והמשילם ליורדי הים באוניות דחס ושלום יש חשש סכנה ונלי הים רמו ליסורים של אומות העולם על דרך על כל נל ונל נענעתי לו ראשי וכו'. ונס בנה ויצעקו אל ה', וברחמי האל יתברך אוי משתיק הכל ומחליש כח האויבים, וזהו יקם בערה לדממה ויחשו נליהם. **לבן** רבותינו זכרונם לברכה תקנו בליל פסח זכר לנס מצרים ארבעה כוסות לרמוז לאלו הארבע ההצלות, ובגדול החלו לרמוז לנאולת נפשינו וקבלנו עלינו עול מלכות שמים, כוס הקידוש אשר בחר בנו מכל עם, וקדשנו במצותיו והו מעלתינו על כל העמים, כוס שני על ההנדה שהוציאנו משעבוד לנאולה, ומתחילים עבדים היינו לפרעה וכו' ומסיימם בנאולה וחירות, אחר כך בא כוס שלישי על ברכת המזון ליתן שבה והודאה שהשביענו מקובו תחת היותנו עניים מרודים רעבים גם צמאים.

כוס הרביעי על ההלל שהצילנו מדריפת האויבים שהקשו עלינו ועל נופנו במכות אכזריות ולכן באנו לומר שפוך המתך וכו' כי אכל את יעקב וכו' ואנחנו מהחלים לשמו יתברך.

והנה ארבעת דברים אלו ביום שבת אחרון שהיו במצרים ניכר ומפורסם שאין על ישראל שום אחר מהם, מצד העניות הם לובשים בגדי שבת, מצד עינוי הנוף, הם שובתים ממלאכה כידוע מאמר רבותינו זכרונם לברכה, מצד בוינות היו ישראל בביתם ובשכונתם ואין למצרים שום שליטה עליהם, מצד הרוחניות שהעבדום עבודה זרה על ידי קרבן פסח שלקחו שה לבית אבות שהוא עבודת מצרים להקריבו קרבן לה' ולכן קראו ליום שבת ההוא שבת הגדול שבו ניצולו מכל

ארבע גזירות הנזכרים לעיל וראוי לקרותו גדול ומגולל מאוד על הנסים ועל הנפלאות שניכרו לישראל בו.

וכנה יובן לעניות דעתי כונת הפסוק ויאמר ה' ראה ראיתי את עוני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש, והדקדוקים רבים, ובהקדים עוד כי תיבת ראה תתפרש לשון חשיבות על דרך את המראה הגדולה הזאת גם נודע דארץ ישראל קדושה עליונה עוז והדר בה מלכד שהיא עוזרתו לקיום התורה ומצותיה גם מכפרת על ידי דירתו בה על כל עונותיו על דרך מה שאמר הפסוק וכיפר אדמתו עמו, ובה יובן ויאמר ה' ראה שהיו אבות העולם והשכנים ובני ישראל בעין מראה הגדולה והנוראה, זרע קודש ומבוגים מכל טוב ועושר וכבוד, והן עתה ראיתי את עוני עמי שעשו אותם עניים שנוצרו את ממנם והסיבה שהם תחת יד אנשים עניים שהם המצריים וזה שאמר אשר במצרים, ומלכד זה שמיסרים אותם ביסורים קשים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו שהם ביסורים בחומר ובלבנים וכו' ועוד כי ידעתי את מכאוביו לשון רבים מכאובי לבו על הבוינות והרפה וכלימה שעושים להם, וגם מצד חולי הנפש שנפלו ביד המצריים וכמו שאמרו ז"ל ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך שהעבדום עבודה זרה ולכן על כל אליו דהו וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש, היא ארץ הקדושה שעל ידה יקנו תוספת קדושה ורוחניות על התורה ועל העבודה ולהתם מהם כל פשע.

וכנה יובן הפסוק וגם שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את בריתי, שם רמו שהמצריים מצעדים את

רבו קול דרוש ח לשבת הגדול יהודה

את ישראל בנופס צער הנוף זו. נאקת בני ישראל ונג אשר מצרים מעבדים אותם בעבודה זרה כאומרם ז"ל שהוא צער הנפש לכן ואזכור את בריתי להצילם מצער הנוף ונג דמו לברית התורה שמשהרת אותם ממזמאת הנפש.

וזה רמו הפסוק בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, דעל ידי התורה והמצות יש רפואת הנפש ורפואת הנוף.

ואפשר דלזה אמרו ישראל בעת קב"ת התורה נעשה ונישמע שמים כהלכתן כנגד רפואת הנפש והנוף.

גם באופן אחר אפשר לפרש ולתת טעם למה שתקנו רבותינו זכרונם לברכה לשתות ארבעה כוסות בליל פסח, וכבר רבותינו זכרונם לברכה נתנו כמה וכמה טעמים לזה, ולעניות דעתי אפשר לפרש בהקדים מה שראיתי להרב ידי משה בפירושו לשי"ר ריש פ"א והביא דבריו הרב שער הקדים דנאולת מצרים שנאלו קודם זמנן הוא על פי הפסוק הקטון יהיה לאלף וכו' וכשמביא הקדוש ברוך הוא את הנאולה קודם זמנה אוי ישראל פרים ורבים שהקטן יהיה לאלף וכו' מיישלים השעבוד, בהיות שנקצב השעבוד ארבע מאות על ששה דורות אז כשישראל פרים ורבים מאוד בשני דורות יהיו כל כך אנשים כמו ששה דורות, וכך היה במצרים לפי שעיקר השעבוד לא היה רק פ"ו שנים, ונלמד זה ממה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה כל זמן שאחד מן השבטים היה קיים לא שעבדו בהם, אם כן צא וחשוב שלא היה השעבוד רק פ"ו שנים, והיאך נתקיים שיהיו ת"ל שנה אלא מכת וחמושים עלו בני ישראל המשה הלקים המשה פעמים פ"ו הוא ת"ל, ולכן זהו הטעם שהיו יולדות ששה בכרם אחר, כי שנים הוא טבע העולם וילדו ארבעה יותר כדי שיהיה החשבון חמשה פעמים פ"ו זה תורף דבריו עיין שם.

ואם כן לפי דבריו ז"ל עיקר הנס שהיה יתר בלילה ארבעה יותר על שנים הנהוג כפי הטבע, ולכן כנגד אלו הארבעה הנותרים שהם עיקר הנס תיקנו לנו רבותינו זכרונם לברכה ארבעה כוסות דכ"ס נימטריא פ"ו כנגד ארבעה הנותרים בכרם אחר דתיבת כ"ס נימטריא פ"ו וכנ"ל, **ואפשר** דלזה האל יתברך שלח משה עבדו ואמר לו אתה תדבר אל פרעה

ואהרן אחיך יהיה נביאך דמשה שמו נימטריא שמ"ד ע"ה שמיה ושמיד הם ארבעה פעמים פ"ו, לרמוז לו ענין ששה בכרם אחר דשנים הם טבע העולם וילדו ארבעה יותר כדי שהיו המשה פעמים פ"ו וילדו ארבעה יותר נימטריא שמו שהוא משה נימטריא שמ"ד ע"ה וכנ"ל, **ואפשר** לרמוז בזה מה שאמר משה רבינו עליו השלום למה הרעות לעם הזה

למה זה שלחתני, דרוצה לומר למה הרעות לעם להרבות אותם ששה בכרם אחר ולהשתעבד כל כך עם רב ששים רבוא ישראל תחת יד המצריים בעול כבד אלא מוכרה להשלים מספר המשתעבדים המשה פעמים פ"ו וכנ"ל לע"ל ומה ששלחתני הוא לרמוז זאת ממספר שמי, ואם אין זה אמת למה שלחתני לי ולא לאהרן או אחר, וזה אומר למה הרעות לעם הזה להשתעבד כל כך עם כזה ששה בכרם אחר, אלא לשיהיה נחשב להם תשלום החשבון המש פעמים פ"ו יהיו ת"ל וגשלים הזמן, ופרעה שלא קיבל זה וכאילו שחשבון זה הוא במ"ל, אם כן למה זה שלחתני לי דוקא ולא אחר.

ובאופן אחר יש לפדש לעניות דעתי בנות פסוק זה בהקדים מה שפירש מוהר"ם זכרוננו לברכה בספר דברי מרדכי בנות מדרש למה משה ואהרן במדריש אתם למה ודבריהם למה והוא תמוה, ופירש דידוע דנזירת גלות מצרים הוא כדי לפרוע חוב אביהם הוא אברהם אבינו עליו השלום אשר הוא היה סיבה לנזירת בין הבתרים, ודינא הכי הוי דקימא לן יתיבום הייבום

קול דרוש ה לשבת הגדול יהודה רכז

הייבם לפרוע חוב אביהם, ולפי זה צריך לומר דארץ ישראל מוחזקת לאבותינו, ראש לא בן הא קימא לן דאינן הייבם לפרוע חוב אביהם אלא אם בן ירשו קרקע וכו' ומהאי טעמא שבט לוי לא נשתעבד במצרים שאין לו חלק בארץ ישראל דאין לו חלק ונחלה וידוע דאתר מהתירוצים שיצאו ישראל קודם הזמן דמשנולד יצחק התחיל הגירות ולפי זה צריך לומר דארץ ישראל אינה מוחזקת מאבותינו דבארץ לא להם כתיב, וזה אומרו אתם למה רוצה לומר לא נשתעבדתם דאתם משבט לוי למה וראי משום דאין לכם חלק בארץ ישראל ושאר השבטים שירשו תייבם ואם בן כבר ירשו קרקע ולא אמרין משנולד יצחק התחיל הגירות דכבר הארץ להם ובארץ לא להם כתיב, ואם בן ודבריכם למה לומר כבר נשלם הזמן עד באן דבריו.

ובנה יובן למה הרעות לעם הזה וכו', דלמה הרעות לעם הזה דיקא לשאר השבטים ולא לשבט לוי אלא מוכרה בעבור שכבר ירשו קרקע היא ארץ ישראל והייבם לפרוע חוב אביהם ואם בן אין עוד לומר משנולד יצחק התחיל הגירות ונשלם הזמן ואם בן למה זה שלחתי, ועל זה השיבו האל יתברך עתה תראה אשר אעשה לפדעה כי ביד חזקה וכו' דהגם שלא נשלם הזמן עם כל זה אני מדלג את הקץ שלא יוטמעו בחמשים שערי טומאה ולכן אמר כי ביד חזקה דזה רומז שלא נשלם הזמן כנודע.

ולכן פתח בתחלת עשרת הדברות אנכי הי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, לרמוז דהגם שעדין לא נשלם הזמן לצאת סמצרים, עם כל זה כדי שלא יוטמעו בחמשים שערי טומאה ויהיה הוא יתברך השם הוא אלהינו לכן דילג על הקץ והוציא את ישראל קודם הזמן, וזה שאמר אנכי הי' אלהיך כדי שאהא תמיד אנכי הי' אלהיך, אשר הוצאתיך

מארץ מצרים מבית עבדים קודם הזמן. **באופן** אחר אפשר לפרש כוונת התחלת עשרת הדברות באנכי הי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים בהקדים לפרש תחילה כוונת מה שאמרו וזכרונם לברכה דכל נלות מצרים במה שאמר אביהם אבינו עליו השלום במה ארע וכו' וכן מה שאמרו וזכרונם לברכה דאברהם אבינו עליו השלום עשה אנגריא בת"ח כנודע, והוא דהן אמת דאברהם אבינו עליו השלום הוא שהודיע אלהותו יתברך עם כל זה מדקדק עם תסדיו, ותחילה נפרש כוונת מה שאמר כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור, ואפשר לפרש במה שאמר הרב ראשית בכורים הביא דבריו הרב פדה את אברהם וזכרונם לברכה דף כ"ה עמוד ר" ע"ה מה שאמר המגיד רבי יהודה היה נותן בהם סימנים דצ"ך עדיש באחיב, דלמה הילקם בשלשה תיבות ומאי נפקא מינה מסימנים אלו, והגם דדרכו של רבי יהודה לומר סימנים ובפי"א דמנהות זריר יהיו התם לצורך דין שלא תטעה בין להם הפנים לשתי הלחם במידת אורכן ורוחבן מה שאין בן הכא דאין לנו צורך מאלו הראשי תיבות כלל, ואמר מר דפדעה פקר בשלשה עינינו, א. כ"הש בהו והתרים כנגדו לוי יאזרי ואני וכו' מי הי' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את ה', ב. פקר והקל בכבוד נביאו לומר להם אתם למה ודבריכם למה להביל דמה וכו' וכתיב ויגרש אותם מאת פני פדעה, ג. אמר ביום האותך פני תמות והקדוש ברוך הוא מקפיד על כבוד נביאו יותר מכבודו, ד. זלזל הרבה בישראל בעבודת פדך בהומר ובלבנים וימררו את הייבם, וזוהר כל הבן הילוד וכו', וקין ילדים בבוקר וקין ילדים בערב שהיה מצורע, ועל זה שלח הקדוש ברוך הוא עשר מכות על שלשה פשעים אלו שהתא וכפת בהו ובנביאו ושעבד בישראל

הכה קול דרוש לשבת הגדול יהודה

בישראל, ורבי יהודה היה נותן בהם סימנים בשלשה אלו, סימן אחד כנגד כל אחד. **דצ"ך** נגד מה שהמרה את פי ה', דם, שכן מצינו בישראל כשאמרו היש ה' בקרבנו אם אין היוכל לערוך שולחן במדבר, מה כתיב שם הן הכה צור ויזובו מים שכן דרשו אין זיבה אלא דם שנהפכו המים לדם שלא האמינו ביכולת ה', צפרדע, בפלשתים שאמרו רבותינו זכרונם לברכה דמות עכבר נכנסו בתוך מעיהם על שנפרו בה', כניסו בריה קלה שכן מצינו לפיכך שהטיה דברים ואמר אין כוחו אלא בים אמר לו בריה קלה יש לי וכן לפרעה שלח הכנים שהם בריה קלה שהיה כלפי מעלה.

עד"ש על כי חרף לנביאיו משה ואהרן, שכן מצינו באלישע שאמרו לו עלה קרה עלה קרה, ותצאנה שני דובים מהיער ויבקע משני ילדים! דבר, במחלוקת קרה על משה ואהרן, שהין, ותדבר מרים ואהרן במשה, ויפן אהרן מלמד שנצטרע והנה מרים מצורעת. **באח"כ** על ששעבר בישראל בעינויים קשים בארבעה אופנים: עבודה בשדה, לחורב ביום ולקרה בלילה, בא הבריד והכה כל עצי השרה ועשב השדה, האדם והבהמה אשר היו בשדה, וכן בימי יהושע כשבאו הבנעניים להכרית שם ישראל השליך ברד מן השמים בשביל שבקשו לאבד את ישראל, ארבה, על שזלו ממנו דעל ידי הנול הנובא עולה, הושך, לנלות ממנו ששעשו בא ההושך ואור לישראל שראו המטמוניות, מכת בנורות, על נירת כל הבן הילוד האורה תשליכוהו וקין ילדים בבוקר וכו', ועל שמיאן בהשם יתברך שאמר שלח בני בכורי אמר לו הנני הורג בנך בכורך.

קרי שלשה סימנים נגד שעשה פרעה עם האל יתברך ועם נביאיו ועם ישראל, וכן תמצא בשלשה וידויים שעשה פרעה, א.

המאתי הפעם הי הצדיק וכו', וכשראה שינוי במכות ידע שעל שחטא נגד נביאיו ואמר המאתי לה' אלהיכם ולכם אתם נביאיו, ואחר כך כשראה מכות אחרונות דפק על פתחי בני ישראל ואמר להם קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל וברכתם גם אותי.

ובנה פירש הרב דזהו סמיכות שלש מצוות אשר ציוה ה' סמוכות זו לזו, א. מצות קרבן פסח בשביל האל המיוחד דאמר לא ידעתי את ה' מי ה' אשר אשמע בקולו, לכן בקרבן פכה עשה באלהיהם שפטים למול פלה שהוא ראש לכל המולות, ולכבוד נביאיו ציוה ולקחו מן הדם על שתי המזוזות וכמו שאמר בנזר הקדוש שהם רמו למשה ואהרן ועל המשקוף הוא הקדוש ברוך הוא דציוה בן דבעי ביקרא דצדיקיא יותר מיקרא דיליה, ומשה שינה על המשקוף תחילה ושוב על שתי המזוזות בשביל כבוד ה' כמו שאמר ה' בנין אריאל, ושוב קדש לי כל בכור בבני ישראל נגד בני בכורי ישראל שעברו המצריים על לא תעבוד בכבוד שורך ולא תגזו בכור צאנך ציוה קדש לי כל בכור, ועל זה רבי יהודה היה נותן בהם סימנים שפקר פרעה בשלשה אלו ועשה וידוי בשלשה אלו והאל יתברך ציוה שלש מצוות אלו כזו הפרשה זה אחר זה, זה תורף דבריו יעויין שם.

וכזה אפשר לפרש כונת מה שאמר המיד חכם מהו אומר מה העדות וההוקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלהינו אתכם אף אתה אמור לו בהלכות הפסח וכו' והקדוקים מבוארים ועל פי האמור מובן ובהקדים עוד דאמרו רבותינו זכרונם לברכה דיש בתורה שלשה מיני מצות יש חוקים שהם בלתי צעם כי אם חוקה חקקתי נזירה גזרתי, ויש אשר למדו רבותינו זכרונם לברכה בייג מדות בקל והומד ונזרה שוה וכו', ויש אשר השכל מהיב בהם כמו כיבוד אב ואם איסור נול וגניבה ואחרות

קול דרוש ה לשבת הגדול יהודה רכמ

בין איש לחבירו ואיסור השנאה וכיוצא והייב כל איש בהם ואין להרהר אחריהם, ומכלל הטעמים אפשר לפרש דחובם של ישראל בהם הוא לעשות לך מנוד לאיש כסיל הוא פרעה שלא האמין לא בה' ולא בנביאיו ושעבר בישראל נגד השכל, לכן ציונו האל יתברך לשמור חוקיו דזה מורה ההאמנה ומודים בו יתברך ושומרים חוקיו אפילו בלחי טעם, וגם שומרים דברי נביאיו וחכמיו שלימדו אותנו בסדר הייג מדות וכנוכר לעיל, וגם לשמור מצותיו שהשכל מחייב אותנו, ואפשר ללכך ציונו האל יתברך בסדר הקרבן פסח ראשו על כרעיו ועל קרבו ועצם לא תשברו בו, לרמוז לישראל על מצותיו יתברך ולכבד את ה' ונביאיו וחכמיו וכל אחד מישראל וזהו ראשו על כרעיו ועל קרבו כולם שוים לטובה ועצם לא תשברו בו שלא תהרהר אחר שום אהר מהם, ולזה אמר הכס מהו אומר שהחכם בהכמתו להדרם אם ידעו מהו טעם שלשה מיני מצות אלו שנתחייבו בהם, ואמר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלהינו אתכם דהאמת לא נתחייב כי אם במה שהשכל מחייב, לכן אמר אף אתה אמור דידעתי הפעם כהלכות הפסח, דצוה ה' בקרבן פסח בדם ונתתם על המשקוף ועל שתי המזוזות, הם רמו להאל יתברך ולמשה ואהרן וגם אין מפטירין אחר הפסח אפי' קומין, רוצה לומר שאין פותחים פיהם לשון פוסט מים אחר הפסח אפי' מן שלא תוציא שום דבר ורוצה לומר דמשמע מזה שאין להרהר אחר שום דבר ממצות התורה וכל שכן בהאל יתברך, וחכמיו ושום אהר מישראל.

וכזה אפשר לפרש דזהו שבת הילה עשרת הדברות אמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכו', לא תשא את שם ה' אלהיך וכו', זכור את יום השבת

לקדשו וכו', כבד את אביך ואת אמך וכו', דיש לדקדק מהו שהקדים ענין יציאת מצרים למצותיו יתברך, ונקט גם כן הסדר הנזכר ציונו לשבת ואחר כך כל אהת ואהת ולא תרצה ולא תננוב וכו' ועל פי האמור אתי שפיר, דרוצה לומר דבמצרים פרעה הרשע פגם בכבוד שלשה אלו בכבודו יתברך ונביאיו ובישראל, ולכן מזהיר לישראל לעשות לך מנוד לאיש כסיל לשמור ולקיים שלשה אלו א. אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך וכו' לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, ב. זכור את יום השבת לקדשו, והציוני בזה שנאמין בה' ובמשה עבדו, נגד דיבור פרעה במה שאמר לא ידעתי את ה' מי ה' וכו' וגם בנביאיו כמו שאמר ויגרש אותם מאת פני פרעה וכן ביום ראותך פני תמות, וכבר אמרנו שהשבת רומז לתלמיד הכס כמו שאמרו בזה הקדוש רבי שמעון בן יוחאי שבת אקדי, ואחר כך צוה על כל אהת ואהת ולא תהמוד ולא תענה ברעך עד שקר וכו' לשמור ולקיים שלש מצות אלו, ולהאמין שהוא יתברך יחיד ומיוחד ואין וולתו ולהאמין ולכבד נביאיו וחכמיו, ולאהוב כל אהר מישראל ולא להזיקו.

וזהו ענין מה שאמר כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו לא יצא ידי חובתו פסח מצה ומרור, דהנה אנהנו בהגדת ליל פסח זוכרים מה שאירע בגלות מצרים וכנגדם אנהנו מקיימין בזה הזמן, פיה סיה במה שפרעה דיבר גדולות נגד ה' ואמר מי ה' וכו', ב. מצה לשון משה ומרובה עם נביאיו משה ואהרן במה שאמר ויגרש אותם מאת פני פרעה וכו', והני מרור שזימרו את היידיש בעבודה קשה, וכנגדם אנן מוכנים לתקן שלשתם לשמור ולעשות ולקיים, ולכן כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו דלא ידע מה שאירע קודם במצרים ובמה אנן קיימין, שמוכנים לתקן ולקיים שלשה

שלשה דברים אלו.

וזהו הטעם שקראו רבותינו זכרונם לברכה לשבת שקודם הפסח שבת הגדול מכלל דאיכא קמן, והוא בהקדים עוד מה שאמר הרב פדה את אברהם דף ק' עמוד ג' וזה לשונו והריוף בזה שבישבת אם מכבד התלמיד חכם בסעודת שבת הוא מקיים שבת שבתון ואת שבתות' תשמורו ישני שבתות וזה יהיה מה שאמר אלמלא שמרו ישראל ישני שבתות כהלכתן הם שבת בראשית והתלמודי חכמים ולא הרבה ירושלים אלא על שביוו בה תלמודי חכמים וכו' עיון שם, נמצא דהתלמיד חכם איקרי שבת וכן איתא בזהר הקדוש דהבי שמעון בן יהאי איקרי שבת פירוע, ונודע דהאל יתברך איקרי שבת שבת שמא דקודשא בריך הוא פנודע:

והנה פרעה הרשע פגם בכבוד האל יתברך ונביאו הם משה ואהרן הם ב' שבתות, והתחיל לפרע סמנו קודם כנגד מה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו והוא עובד לסלה ולכן ציוה על קרבן פסח הוא השלה וקשרוהו בכרעי המטה ואמרו למצריים דרוצים לשוהמו ולא יכלו לענות אותם בזה נפרע מהם וניכר כבוד האל יתברך שהוא שבת הגדול לכבודו יתברך ולכן קראוהו שבת הגדול ושבת הקמן הוא התלמיד חכם.

ובנה יובן כונת הפסוקים בענין הענין וזה תוארם: ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו המאה גדולה ויאמר אהרן אל יחד אף אדוני אתה ידעת את העם כי ברע הוא ויאמרו לי קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לנו, וירא משה את העם כי פירוע הוא כי פרעה אהרן לשמעה בקמיהם, ויש לדקדק וכו' ועל פי האמור אתי שפיר ורוצה לומר דאהרן ראה כי ישראל הם מורגלים

במצרים שלא ידעו את ה' ופוקדים הם ושלום בה' ובנביאו, ולכן זה אומרו אתה ידעת את העם כי ברע הוא וראיה מה שאמרו כי זה משה האיש בלשון כווי כי זה וכו' ולכן אני יראתי שמא יתרגוני וכמו שהרנו פתור כמו שאמרו ז"ל ולכן וירא משה את העם כי פירוע הוא מלשון פרעה דבאמת מעשיהם דומים לפרעיה כי פהעיה אהרן שחם ושלום הוא נהם להם יותר ולא מנעם מזה.

ובנה יובן מסרה וראיתם שלשה, וראיתם אותם וזכרתם וכו', וראיתם על האובנים, וראיתם את הארץ, רוצה לומר א. וראיתם אותם יתברך, ב. וראיתם על האובנים על דרך אל תקרי כנף אלא כונף ה"ה התלמודי חכמים ורבותינו זכרונם לברכה, ג. פנוד כל ישראל ארץ ישראל שארית כל ישראל.

באופן אחר פירשו המפרשים בטעם קריאת שם שבת הגדול והביא דבריהם הרב נר תמיד בבתיבת יד למוהר"ע ניגרין זכרונם לברכה שפירש בהקדים מה שאמר הסור באורח חיים סימן רכ"א במה שתיקנו בתפילה ישמח משה במתנת חלקו דכשהיו ישראל בשעבוד מצרים ראה משה רבינו עליו השלום קושי השעבוד וביקש מפרעה יום אחד שיתן מנוחה לישראל בשבוע ונתן לו וביקש משה שיהיה יום זה ביום שבת ואז שמח משה במתנה זו שבהר ביום שבת מכל הימים, ועל זה תיקנו לומר ישמח משה וכו' עיין שם, והנה שמירת השבת מורה על חידוש העולם כי יששת ימים עשה ה' וכו', ואומות העולם סבירא להם שהעולם קדמון וכו' וכל אומה בהרו להם מזל אחד משבעה כוכבי לכת וכיוצא ומצרים בהרו להם מזל מלה שהוא ראש לכל המזלות והיו עובדים לשה וישראל בהיותם במצרים ויתערבו בנויים וכו' והיו עובדים לסלה בעונות הרבים וכמו שאמר הכתוב לקחת לו נוי מקרב נוי, נמצא שאף שהיו עובדים עבודה

לוח המפתחות לס' קול יהודה שא

דעתי לתרץ כמה שכתב מוהר"א. הן רבי'ם
עתה עם הארץ מוהר"א, למה הרעות לעם
הזה. ויושע ה' ביום ההוא, אנכי ה' אלהיך.
תם מהו אומר מה זאת, בצאת ישראל מצרים,
והמושיב עלו בני ישראל, מדרש בשעה שעלו
בני ישראל מהים. בצאת ישראל מצרים
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך. אהת דיבר
אלהים וכו', שני אופנים.

דרוש ו לשב"הג

מתחיל מדף רא

טעם לשם שבת הנדול, כל שלא אמר
שלישה דברים אלו. שמור את יום השבת,
התודש הזה לכם ראש חדשים. מדרש כשראה
אדם הראשון את קין פניו צהובות. ויאמר
ה' ראה ראיתי את עוני שני אופנים. וישמע
יתרו את כל אשר, שני אופנים. כה אמר
ה' שלח עמי, וירבר אלהים אל משה. מה
שאמר אליהו הנביא זכור לטוב ה' הוא האלהים,
אהת דיבר אלהים. מסרה ועשה שלישה,
טובים השנים מן האחד, חכם מהו אומר,
מדרש הקבצו ושמעו בני יעקב, ובדרך מליצה
חכם מהו אומר, ופסח הוא לה', בענין כל
האומר דבר בשם אומרו מיש מוהר"ק היו זמא
שכתבתי לעניות דעתי בזה, ובוה יובן חכם
מהו אומר מה העדות וכו', לפעולות אדם
ברבר שפתך אני שמרתי, ויאמר ה' אל משה
ראה ראיתי את עוני עמי בני חיי ומותי
דברי מוסר בקצרה.

דרוש ו לשב"הג

מתחיל מדף ריב

טעמים לשם שבת הנדול, הכה נתחכמה
לו מדרש לבשל מהם השבת, מדרש דב'
נא

את העם מי אמר, ויהפך לבב פרעה ועבדיו.
באופן אחר ויאמר למה הרעות, בן אדם התחיינה.
שובה ישראל עד ה' אלהיך, כי הושעתנו
מצרנו, שני אופנים. אנכי ארד עמך מצרימה,
שני אופנים. כי תעשה הישר בעיני ה', כי
אופנים. סיום הנה אנכי בא אל בני ישראל
ואמרו לי.

דרוש ד לשב"הג

מתחיל מדף קפג

טעם לשם שבת הנדול אהבתי אתכם
יאמר ה'. כבטן יקב את אחיו, כי לא ינוה
שבת הרשע. רשע מהו אומר מה העבודה,
ה' אלהי העברים, טעם לשם שבת הנדול,
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך. כל מי שלא
אמר שלישה דברים אלו בפסחה שני אופנים,
הפסח אינו נאכל אלא וכו', רשע מהו אומר,
פסח מצה ומרור מספר בן איש ה' בדרך
מוסר. באופן אחר אפשר לפרש בכדר זה
פסח מצה ומרור, מסרה שלישה פסוקים
וראיתם, שני אופנים, לך לבדך המאתי, רשע
מהו אומר מה העבודה.

דרוש ה לשב"הג

מתחיל מדף קצב

טעם לשבת הנדול מוהר"א זאבי וי',
מי יתן שיהיה, אהת דיבר אלהים, ושמרו
בני ישראל את השבת. רשע מהו אומר מה,
שמור את יום השבת לקדשו. כל מי שלא
אמר שלישה דברים אלו וירא ישראל את ה' ה'
הנדולה. או ישיר משה ובני ישראל, לך אל
פרעה בבוקר, שני פירושים. ראה ראיתי את
עוני עמי, קושית הרמב"ם והשנת הראב"ד,
תירון מספר אהרן יצהק, והנראה לעניות

שב לוח המפתחות לס' קול יהודה

מסכה וראיתם שלישה. באופן אחר טעם לשם שבת הגדול ספר נר תמיד מהמפרשים. וכוה יובן ושמרו בני ישראל את השבת. והוה וארא אל אברהם אל יצחק.

נא באוזני העם שלא יאמר אותו צדיק. ואומר אעלה אתכם מעוני מצרים. אנכי הו אלהיך וכוה במיש הקדש מפקיע מדישו. ויהל משה את פני הו אלהיו. תם מהו אומר. מדרש הבה נתחכמה לו לבטל מהם השבת. רשע מהו אומר מיה. הודו להי כי טוב. באופן אחר רשע מהו אומר. מספר דבר טוב. וכוה פירש וזרו רשעים מרחם ופסוק עוד נניע. וכוה יובן כל שלא אמר שלישה דברים אלו בפסוק. מדרש הודו להי כי טוב. מספר מערכי לב. וכוה יובן כנטן עקב את אחיו שני אופנים. בשים הנעלבים ואינם עולבים מותרות בפנים. וזה רמז וגם אני שמעתי. וזה רמז בהוציאך את העם. באופן אחר וגם אני שמעתי במה שכתב עוד יוסף הו באופן אחר ויאמר הו ראה ראיתי במיש מוהרריא זיל. אחת דיבר אלהים. והוה אשירה להי כי נאה נאה. באופן אחר ויאמר הו ראה ראיתי במה שכתב הארזי זיל.

דרוש א לבר מצוה

מתחיל מדף רמז

הלצה מתהלת מה וכתובה טוב וכסוף היום. ודברת כם בשבתך ככיתך וכלכתך בדרך. טעם לכן ייג שהייב בתפילין ולא במצוה אחרת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם. כי דרך ארוב נפשי. ישמע בני מוסר. ירא את ה בני ומלך. וכוה יובן לעולם יגני. וכוה יובן והיה לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך. הבה נתחכמה לו במה שכתב הרב מקור ברוך. ולדרבנו לעיל יובן הבה נתחכמה לו. והיה לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך. ולא תתורו אהרי לבבכם. שני אופנים. תם מהו אומר מה זאת. מדיש למה נסמכה באת הארץ לתפילין. למה הנשו נויים. כי פירושים. וראו כל עמי הארץ. סיום בפירוש מדרש כמה תרום קרן ישראל.

דרוש ה לשב"הג

מתחיל מדף רכנ

טעם לשם שבת הגדול במה שכתב הרב בינה לעתים. וכוה יובן ויאמר הו ראה ראיתי את עוני עמי. וכוה יובן וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל. וזה רמז בהוציאך את העם. וזה רמז נעשה ונשמע. טעם לארבע כוסות. וזה רמז אתה תדבר ואהרן. וזה רמז למה הרעות לעם הזה. באופן אחר במה שכתב דברי מרדכי בפסוק למה משה ואהרן. והו אנכי הו אלהיך אשר הוצאתיך. שני אופנים. וכוה יובן חכם מהו אומר. וזה רמז אנכי הו אלהיך אשר. וזה רמז כל שלא אמר שלישה דברים. וזה רמז לשם שבת הגדול. וכוה יובן מה עשה לך העם הזה כי הכאת. וכוה יובן

דרוש ב לבר מצוה

מתחיל מדף רנח

הלצה בפותה תיבת גדול וסוגר בתיבת היום. בשים אמר הקדוש ברוך הוא בני בראתי יצר הרע בראתי לו תורה. והוה למשפטין עמדו היום. והוה ישמע בני מוסר אביך. וכוה פירש עטיר מיא זיל מסרה ששה פסוקים מתחילים בתיבת ולקחתם. באופן אחר אפשר לפרש מסרה הנזכרת

ש לוח המפתחות לס' קול יהודה

ישנו עם אחד מפורז, ואת פדשת הכסף. חייב איניש לכסומי בפוריא, יבוא המלך והמן, שוכה ישראל עד הי אלהיך, וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו, באופן אחר ישנו עם אחר, כי נמכרנו אני ועמי.

מדרש ויאמינו בה' ובמישה עבדו, מדרש ויהי בשלח פרעה, ויהפך לבב פרעה ועבדיו ופירש רש"י, ויאמר יתרו ברוך ה', ויהפך לבב פרעה, שני אופנים, ויושע הי למה וכו'. תם מהו אומר, מה שהתחיל בעשרת דברות אנכי הי אלהיך, אחת דיבר אלהים על מה שכתב בית אהרן קריספין דף י"ד, אחת דיבר אלהים, שני אופנים, עני' וזמרת יהי בי אופנים.

דרוש ד לשבת זכור

מתחיל מדף קמב

ישנו עם אחד מפורז, אם על המלך טוב, ויאהב המלך את אשתו, מדרש אל' אלי למה עזבתני, לך כנוס את כל היהודים, אלדד ומידר מתנבאים, הנה נתחכמה לו פן ייבה, התיצבו וראו את ישועת ה', ויקם מלך חדש על מצרים, שני אופנים, אחת דיבר אלהים שני אופנים, מדרש ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו, מחייב איניש לכסומי בפוריא עד דלא ידע, אם מרע היהודים מרדכי, אחת דיבר אלהים.

דרוש ב לשב"הג

מתחיל מדף קסא

טעם לשם שבת הגדול, ואלה שמות בני ישראל ממהרמ"א זכרוננו לברכה, ויאמר הי דאה ראיתי מספר שולחן הטהור, הכס מהו אומר, עוד טעם לשם שבת הגדול, מה אמר הי בני בכורי ישראל, דבר נא באוזני העם, לא ידעתו את הי, מדרש ויושע הי וכו' למה וכו', באופן אחר מהנשיד זכרוננו לברכה, וזכה פירש כמהרמ"ע זכרוננו לברכה ראה ראיתי, ויושע הי למה וכו', תהילת עשרת הדברות אנכי הי אלהיך, מדרש הי ימלך לעולם למה וכו', שני אופנים, דיני בדיקת החמץ בקיצור, דיני קדש ורחץ בקיצור.

דרוש א לשב"הג

מתחיל מדף קמט

מדרש שהבכורות עשו מלחמה במצרים, טעמים לשם שבת הגדול, חכם מהו אומר מה העדות והתוקים, ויאמר הי אל משה ראה ראיתי שתי ראיות, והרב כסא שלמה פירש ויאמר הי אל משה ראה, וכוה יובן שאלת ארבעה בנים חכם מהו אומר וכו', וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני הי, באופן אחר בפסוק ראה ראיתי את עוני עמי, וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני הי, לא ידעתו את הי, מדרש ויושע הי כיום ההוא.

דרוש ג לשב"הג

מתחיל מדף קעד

ויאמר משה למה הרעות לעם הזה וכו', סמיכות התורה מתהילתה לסופה, שני אופנים, תם מהו אומר, אחת דיבר אלהים, למה הרעות לעם הזה, ולא שמעו אל משה, וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני הי, באופן אחר למה הרעות לעם הזה, בהקדים אי ואו (חלק), ולא שמעו אל משה, וידבר אלהים אל משה הנ"ל, מדרש ויהי בשלח פרעה